1 МІЖНАРОДНА СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

ДАТА ПРОВЕДЕННЯ
27-28 жовтня 2026 року

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ
м. Суми, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА
SCIENCE VECTOR

Детальніше про конференцію:
science-vector.com

SCIENCE VECTOR

1 Міжнародна студентська наукова конференція

«НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ»

Збірник наукових праць

27-28 жовтня 2026р.

м. Суми, Україна

УДК 001(08)

DOI 10.70286/SV-27.10.2026

Наукові дослідження у сучасному науковому просторі. Матеріали 1-ї Міжнародної студентської наукової конференції, м. Суми, 27-28 жовтня 2026р. Science Vector, 2026. 106 с.

Міжнародна студентська наукова конференція зареєстрована в базі науково-технічних заходів Державної наукової установи УкрІНТЕІ. Посвідчення №491 від 28.04.26р.

Матеріали конференції опубліковано мовою оригіналу в авторській редакції та в обсязі, поданому авторами. Збірник оформлено й підготовлено до публікації в єдиному стилі без внесення змін до змісту тез доповідей. Відповідальність за достовірність наведених фактів, правильність власних назв, цитат, статистичних даних, спеціалізованої термінології та іншої інформації, викладеної у матеріалах, повністю покладається на авторів.

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі згідно з умовами ліцензії CC BY-NC 4.0 International.

SCIENCE VECTOR

© Учасники конференції, 2026
© Збірник наукових праць, 2026
© Science Vector, 2026
Офіційний сайт: https://science-vector.com/

ЗМІСТ

Секція: Маркетинг та реклама

Pasemko A., Semeniv Yu., Dorosh-Kizym M.
Innovative Applications of Artificial Intelligence in Business Operations... 7

Секція: Менеджмент та публічне управління

Возний Р.Ю., Васюткіна Н.В.
Спільне лідерство як сучасна модель управління спортивними командами……. 13

Когут Р.П.
Цифровізація бізнес-процесів як чинник підвищення ефективності управління підприємством…….. 18

Худін Б.Ю., Васюткіна Н.В.
Цифрова присутність бренду як чинник формування конкурентних переваг спортивної організації……... 22

Мордванюк А.В., Коваль Н.О.
Інноваційні підходи та цифрові інструменти управління виробничою діяльністю підприємства……. 26

Ситник М.Л., Іжевський П.Г.
Використання інструментів штучного інтелекту для моніторингу та мінімізації ризиків у проєктному менеджменті…… 29

Секція: Право та міжнародне право

Маслов М.О., Фролов М.М.
Імплементація принципів УНІДРУА в цивільному процесі України та ЄС…….. 34

Хоптинський А., Кірик А.Ю.
Проблеми європейської інтеграції України на шляху до членства в Європейському Союзі…….. 38

Ясногор-Маслова В., Фролов М.
Європейські стандарти справедливого судочинства в цивільному процесі: проблеми реалізації та перспективи вдосконалення в Україні…….. 43

Секція: Інформаційні системи та технології

Тимчук А., Стрямець С.П.
Модель та засоби оптимізації просторової організації пристроїв відеоспостереження…… 47

Секція: Автоматизація та робототехніка

Бичковський І.Я., Пелех Ю.М.
Аналіз методів компенсації затримки контуру керування в системах супроводження рухомих об’єктів поворотною камерою на доступній елементній базі…… 49

Секція: Медицина

Бабидорич К.Ю., Бойсак І.М.
Роль змін кишкового мікробіому у взаємозв’язку між антибіотикотерапією в ранньому дитинстві та ризиком розвитку атопічного дерматиту…….. 54

Пеца А.В., Устич О.В.
Цифровий двійник пацієнта в кардіології: можливості персоналізованого прогнозування серцево-судинного ризику……... 59

Секція: Фармацевтика та фармакотерапія

Фенько П.В., Мисик А.О., Бокоч С.І., Юсько Л.С.
Гострі алергічні реакції в практиці лікаря-стоматолога…….. 64

Секція: Освіта та педагогіка

Терехов О.С., Франовський А.Ц.
Використання контекстних задач як інструмент формування практичних навичок прийняття рішень у курсі математики……... 69

Секція: Журналістика та соціальні комунікації

Сердюк Д.І.
Аналіз спортивного медіа «Спорт 24»……... 73

Секція: Соціальна робота та консультування

Топчан Р.В., Волотовська Т.П.
Соціально-психологічні умови організації програм соціальної реабілітації ветеранів війни: класифікація, емпірична оцінка, модель.. 79

Секція: Військова справа та національна безпека

Новіцька А.
Правові засади та проблеми реалізації контрольних повноважень служби безпеки України у сфері охорони державної таємниці…….. 85

Овсій А.С., Гуз А.М.
Правові та організаційні механізми охорони інформації з обмеженим доступом в Україні та Польщі: порівняльний аналіз……... 91

Овсій А.С., Гуз А.М.
Правове регулювання доступу до публічної інформації в країнах Європейського Союзу…….. 96

Пасько К.П., Жолтікова О.В.
Виявлення психологічного реалізму як методу масового залучення суспільства…… 101

Секція: Маркетинг та реклама

Innovative Applications of Artificial Intelligence in Business Operations

Anna Pasemko, Bachelor's degree student,
Faculty of Management, Business and Public Administration,
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
Lviv, Ukraine
Yuliana Semeniv, Bachelor's degree student,
Faculty of Management, Business and Public Administration,
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
Lviv, Ukraine
Academic Supervisor
Mariana Dorosh-Kizym, PhD in Economics, Associate Professor,
Department of Marketing,
Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
Lviv, Ukraine

Abstract. This paper examines how artificial intelligence (AI) is reshaping innovation activities in enterprises. It explores the transition from conventional innovation development to AI-assisted opportunity identification, product concept modelling, digital experimentation, and business model redesign. Particular attention is paid to the use of intelligent systems throughout the innovation cycle, from detecting unmet consumer needs to testing and commercialising novel solutions. The paper distinguishes process optimisation from innovation-oriented applications of AI, classifies its potential across product, marketing, business-process and business-model innovations, and proposes a conceptual five-stage framework for integrating AI into innovation management. Criteria for evaluating innovation activity, solution quality and commercial outcomes are also outlined. The proposed framework is conceptual and requires empirical validation.

Keywords: artificial intelligence, innovation activities, digital innovation, innovation potential, product innovation, intelligent technologies, business models, marketing innovation.

Problem Statement. Contemporary enterprises operate in an environment in which the ability to develop innovations is becoming as important as the capacity to deploy established technologies. Shorter product life cycles, rapidly changing consumer preferences, increasing competition and emerging digital business models are prompting enterprises to reconsider how they identify, develop and commercialise innovations.

Artificial intelligence is especially relevant in this context because it changes not only the tools used in business operations but also the logic of innovation development.

Conventional innovation processes rely extensively on professional expertise, marketing research and sequential testing of individual ideas. AI-assisted approaches make it possible to examine a wider range of alternatives, model plausible scenarios and assess prospective solutions before committing substantial resources.

A particularly important shift is the move from responding to already observable demand towards identifying opportunities to create new consumer value. AI may therefore serve not merely as an analytical aid but as an environment for formulating and testing innovation hypotheses. Nevertheless, a larger number of AI-produced ideas does not automatically imply originality, technical feasibility or commercial viability. The central research problem is how to incorporate intelligent technologies into innovation activities without confusing the production of concepts with the creation of successful innovations.

Review of Recent Research. Research on AI-enabled innovation lies at the intersection of innovation economics, strategic management, marketing and digital technologies. Brynjolfsson, Li and Raymond [1] examine the effects of AI assistance on professional performance and knowledge transfer, while Noy and Zhang [2] experimentally investigate the effects of AI on information-intensive writing tasks. These findings indicate that intelligent tools can alter how knowledge-based work is performed, although their results should not be treated as universal estimates for all innovation activities.

Haefner, Wincent, Parida and Gassmann [3] specifically review AI in innovation management and identify opportunities for knowledge search, idea development and managerial support. The research conducted by marketing scholar Mariana Dorosh-Kizym and her co-authors [4; 5; 6] is directly devoted to innovative marketing research tools, digital promotion, and the integration of branding and marketing analytics to enhance enterprise competitiveness. Building on these contributions, further conceptual clarification is needed concerning the way AI can connect successive stages of innovation development and enable iterative digital experimentation.

The purpose of this study is to identify innovative applications of AI in enterprise operations, systematise their main areas of use and develop a conceptual approach to incorporating intelligent technologies into the creation and commercialisation of innovations. The study employs conceptual analysis, comparison, classification and synthesis of published research.

Main Findings and Discussion. Innovation activities are commonly understood as processes directed towards developing, introducing and commercially exploiting new or improved products and business processes. AI expands the information-processing and modelling capabilities available within these processes. Intelligent systems can combine heterogeneous information, reveal non-obvious relationships and suggest alternative approaches to business problems. Their innovative value arises when these capabilities contribute to the development of genuinely new or substantially improved solutions.

Two applications should therefore be distinguished. An optimisation-oriented application improves existing operations, for example by reducing processing time or

operational costs. An innovation-oriented application supports the creation of new product concepts, consumer interactions, organisational methods or business models. Although both may be economically valuable, only the latter directly concerns the development of innovations; an efficiency gain alone should not be presented as evidence of an innovation outcome.

One promising application is AI-assisted innovation search. Traditional idea generation may involve consumer research, expert discussions, competitor analysis and technological forecasting. AI tools can help integrate these information streams and identify patterns that are difficult to detect through isolated analytical methods. Consumer reviews, search queries, scientific publications, patent information and changes in product assortments may reveal emerging areas for product development.

For example, recurring consumer complaints about product functionality may point to features requiring redesign, while analysis of adjacent product categories may suggest opportunities for new combinations of functions. However, AI-generated suggestions should be treated as hypotheses rather than validated market opportunities. Their relevance must be checked against representative consumer evidence, production constraints and the enterprise's strategic priorities [7].

A second application concerns digital product concept development. Intelligent tools may assist with alternative designs, product features, packaging concepts, advertising ideas and preliminary positioning options. Compared with a strictly sequential process, AI assistance can accelerate the exploration of alternatives and facilitate early-stage screening. Nevertheless, an attractive visual concept or a technically plausible design cannot be regarded as a successful innovation until its usefulness, feasibility and market acceptance have been established.

Digital experimentation represents a further opportunity. AI-supported modelling can be used to compare alternative demand scenarios, assess possible consumer responses and identify potential commercialisation risks before large investments are made. This can improve the informational basis of decisions about prototypes and pilot launches. Yet simulated outcomes are conditional on data quality, model assumptions and the validity of the relationships represented. Digital experiments should therefore complement, not replace, consumer research, prototype testing and observation of actual purchasing behaviour [5].

Digital twins offer another avenue for experimentation. A digital twin is a data-linked representation of a physical object or process that can be updated and used to examine its behaviour under changing conditions. Combined with AI, digital twins may support assessments of production modernisation, product characteristics and alternative operating scenarios. In marketing, simulated consumer scenarios can help formulate hypotheses about responses to changes in product attributes, pricing or communication. Such models cannot reproduce human motives with certainty and should not be mistaken for direct evidence of consumer preferences [6].

AI may also contribute to business model innovation. Rather than limiting value creation to the sale of a physical product, an enterprise can supplement its offering with personalised digital services, analytical support or predictive maintenance. This may

create new relationships with consumers and alternative revenue mechanisms. Consequently, the object of innovation shifts from an individual product towards the broader configuration through which value is created, delivered and captured.

For analytical purposes, AI-related innovation opportunities can be grouped into four interconnected areas, as presented in Table 1.

The classification illustrates that AI-related innovation is not confined to one functional department. Particularly promising opportunities arise at the intersection of product policy, marketing research, business-process design and strategic management. These connections require coordination: an idea generated in marketing, for instance, must still be assessed for technical feasibility, financial implications and suitability for commercialisation.

Table 1. Innovative applications of artificial intelligence in enterprise operations

Innovation area	Potential AI applications	Potential innovation outcome
Product innovation	Idea discovery, feature modelling, design development, analysis of unmet needs	New products, improved product features, shorter concept-development stages
Marketing innovation	Intelligent analytics, consumer-scenario modelling, personalised communications	New modes of consumer interaction and improved marketing approaches
Business-process innovation	Digital simulation, decision support, information-flow redesign	New methods of organising operations and greater organisational flexibility
Business-model innovation	Digital services, intelligent platforms, personalised service delivery	New revenue opportunities and redesigned value propositions

Source: developed by the authors

To structure this coordination, the authors propose a conceptual five-stage framework for integrating AI into enterprise innovation activities. The first stage, intelligent opportunity identification, involves analysing market information, consumer needs, technological trends and the competitive environment. The second, digital concept development, involves creating alternative product, marketing or organisational solutions. The third, modelling and preliminary validation, assesses technical feasibility, expected economic outcomes, consumer relevance and potential risks [4].

The fourth stage, practical testing and commercialisation, examines the proposed innovation in actual operating conditions, including observed consumer responses and realised economic results. The fifth stage, intelligent feedback, consolidates evidence from implementation, identifies reasons for deviations and feeds accumulated knowledge into subsequent innovation projects. Unlike a rigid linear sequence, this framework envisages repeated movement between stages when new evidence challenges initial assumptions.

The framework’s distinctive feature is its emphasis on learning across the innovation cycle. Commercialisation results become inputs for further opportunity

identification, while unsuccessful tests can inform the redesign of concepts. The proposed stages do not constitute an empirically validated model; they provide a structure that enterprises can adapt and test in their own settings.

Assessing the contribution of AI to innovation requires measures beyond the usual indicators of digitalisation, such as the number of automated tasks or time saved. Three complementary dimensions are proposed: innovation activity, quality of innovation decisions and commercialisation outcomes. Innovation activity concerns the number of concepts meaningfully tested and the duration of development stages. Decision quality concerns originality, consumer relevance, technical feasibility and readiness for implementation. Commercial outcomes concern revenue from new products, contribution margin and returns on innovation investment [6].

These dimensions should be interpreted jointly. A rise in the number of generated ideas may simply increase screening costs, while a shorter development cycle may be undesirable if it compromises testing. The meaningful result is an improvement in the proportion of concepts that survive rigorous validation and create demonstrable value. Where possible, enterprises should compare AI-assisted projects with similar projects undertaken without such assistance, taking account of differences in complexity, team capabilities and market conditions.

For Ukrainian enterprises, accessible AI services may offer additional opportunities to explore product ideas and test marketing approaches despite constrained investment resources. However, practical adoption should be guided by specific innovation objectives rather than by a desire to demonstrate technological modernity. Expert review, protection of commercially sensitive information, respect for intellectual property rights and verification of AI outputs remain essential conditions for responsible implementation.

Conclusions. Artificial intelligence can contribute to a qualitative transformation of enterprise innovation activities. Its potential extends beyond the automation of routine operations to the discovery of opportunities, development of product concepts, digital experimentation and business model redesign. These applications are most valuable when AI supports a continuous process of hypothesis formation, testing and organisational learning.

The study distinguishes optimisation-oriented and innovation-oriented uses of AI and classifies innovation opportunities into product, marketing, business-process and business-model domains. It also proposes a five-stage conceptual framework linking opportunity identification, concept development, preliminary validation, practical testing and feedback. The framework highlights the importance of integrating intelligent tools across the innovation cycle rather than using them as isolated applications.

The effectiveness of AI-assisted innovation should be evaluated through the quality and commercial performance of validated solutions, not merely through the volume of generated ideas or the scale of automation. Further research should empirically test the proposed framework across industries, examine digital-twin applications in marketing and assess the effects of AI on innovation-cycle duration and

commercial outcomes. Ultimately, the strategic significance of AI lies in enabling enterprises to explore and validate possibilities that may otherwise remain unrecognised, while retaining human responsibility for evidence-based innovation decisions.

References

1. Brynjolfsson, E., Li, D., & Raymond, L. (2025). Generative AI at work. The Quarterly Journal of Economics, 140(2), 889-942. https://doi.org/10.1093/qje/qjae044
2. Noy, S., & Zhang, W. (2023). Experimental evidence on the productivity effects of generative artificial intelligence. Science, 381(6654), 187-192. https://doi.org/10.1126/science.adh2586
3. Haefner, K., Wincent, J., Parida, V., & Gassmann, O. (2021). Artificial intelligence and innovation management: A review, framework, and research agenda. Technological Forecasting and Social Change, 162, 120392. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120392
4. Dorosh-Kizym, M. M., Babych, L. V., & Dorosh, M. M. (2023). Innovative tools for marketing research [in Ukrainian]. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, 39, 236-245.
5. Dorosh-Kizym, M. M., Fleichuk, M. I., & Datsyshyn, M. B. (2025). Innovative approaches to promoting services in the digital environment: Synergy of marketing and analytics [in Ukrainian]. Agrosvit, 12, 26-30. https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.12.26
6. Dorosh-Kizym, M. M., & Datsyshyn, M. B. (2025). Integration of branding and marketing research in ensuring enterprise competitiveness [in Ukrainian]. Economy and Society, 80. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-147
7. OECD/Eurostat. (2018). Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation (4th ed.). OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264304604-en

Секція: Менеджмент та публічне управління

Спільне лідерство як сучасна модель управління спортивними командами

Возний Р.Ю., здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент
Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Васюткіна Н.В., доктор економічних наук, професор
кафедри менеджменту та економіки спорту
Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

Анотація. У тезах досліджено особливості спільного лідерства як сучасної моделі управління спортивними командами в контексті трансформації традиційних централізованих підходів до керівництва. На основі узагальнення наукових досліджень розкрито значення формальних і неформальних лідерів, охарактеризовано основні функціональні ролі спільного лідерства та розглянуто можливості застосування моделі 5R для розвитку командної ідентичності. Визначено основні управлінські умови впровадження спільного лідерства, пов'язані з розподілом лідерських функцій, розвитком командної взаємодії та координацією діяльності спортсменів. Обґрунтовано перспективність використання спільного лідерства для підвищення згуртованості, адаптивності та результативності спортивних команд.

Ключові слова: спільне лідерство, спортивний менеджмент, спортивна команда, командна взаємодія, неформальне лідерство, лідерські ролі, модель 5R.

Традиційні підходи до управління спортивними командами ґрунтувалися переважно на централізації лідерських функцій, зосереджених у головного тренера та капітана команди. Водночас у сучасному спортивному менеджменті посилюється увага до моделей спільного лідерства, які передбачають розподіл лідерських функцій між учасниками команди відповідно до їхніх компетентностей, особистісних якостей та ситуаційних потреб. Така трансформація актуалізує необхідність переосмислення традиційних підходів до організації командної взаємодії та управління лідерським потенціалом спортсменів.

Метою дослідження є обґрунтування особливостей переходу від традиційної моделі лідерства до спільного лідерства в управлінні спортивними командами та визначення управлінських умов його ефективного впровадження.

Високоякісне лідерство часто розглядається як одне з головних джерел конкурентної переваги. Особливо в спортивних командах структура керівництва команди історично вважалася стабільною протягом сезону, а тренер і капітан команди були формальними, а часто й єдиними лідерами. Відповідно до нещодавніх організаційних досліджень, це дослідження має на меті розширити цю перспективу, враховуючи також неформальних лідерів та досліджуючи, як структури лідерства серед спортсменів у спортивних командах розвиваються протягом сезону. Структури лідерства в спортивних командах можуть значно змінюватися протягом змагального сезону, тим самим ставить під сумнів класичне уявлення про стабільні вертикальні структури лідерства. Перехід до більш спільних форм лідерства можна пояснити появою неформальних лідерів з часом, оскільки гравці активніше беруть участь у лідерських ролях. Крім того, результати досліджень свідчать про те, що в міру розвитку команд у напрямку спільного лідерства їхнє функціонування та результативність виграють від цих змін [3].

Той факт, що капітан є лідером у спортивних командах, не завжди відповідає дійсності. У дослідженні, проведеному К. Франсеном та співавторами, за участю 4451 учасником (31% жінок та 69% чоловіків) у дев'яти різних командних видах спорту у Фландрії (Бельгія) було проведено онлайн-опитування. Гравці (N = 3193) та тренери (N = 1258) брали участь на всіх різних рівнях у своїх видах спорту. Результати показали, що запропонована додаткова роль мотиваційного лідера сприймалася як чітко відмінна від уже встановлених ролей (лідер завдань, соціальний та зовнішній лідер). Крім того, майже половина учасників (44%) не сприймала свого капітана як головного лідера в жодній з чотирьох ролей. Ці результати підкреслюють той факт, що лідерські якості, що приписуються капітану як формальному лідеру команди, переоцінені [1].

Лідерство тренера можна визначити як поведінковий процес, який використовується для підвищення результативності та задоволеності спортсменів. Спортивні тренери не лише тренують своїх окремих спортсменів та команду в цілому для підвищення їхньої ефективності, але й займаються такими видами діяльності, як структурування команди, визначення цілей команди та забезпечення необхідними ресурсами. Як результат, їхні основні завдання виходять за рамки суто тренерської діяльності, і тому їх можна визначити як «лідерів», що є більш загальним терміном порівняно з досить вузьким терміном *«тренери»*. Те саме міркування стосується і спортсменів у команді, які обіймають керівну роль [4].

Передача частини впливу спортсменам не обов'язково означає, що тренер втрачає свій лідерський статус. Якщо ролі не чітко визначені, у команді можуть виникати конкуренція за владу, дублювання рішень і конфлікти між формальними та неформальними лідерами. Тому тренер повинен знати, кому довіряє команда і яку роль відіграє його вплив. Таким чином, найкращими тренерами є ті, хто застосовує спільний підхід до лідерства та зміцнює лідерські якості своїх гравців [4].

Спільне лідерство у спортивній команді можна розглядати як систему взаємного впливу між її учасниками. Якщо один гравець є найбільш здатним координувати дії на полі під час гри, інший може підтримувати психологічний стан команди після невдачі, а третій — бути хорошим лідером поза полем. Аналіз соціальних мереж показав, що якісне лідерство може бути розвинене на індивідуальному та командному рівні, і це відбувається, коли різним спортсменам надаються лідерські обов'язки [2].

Практичним підходом до цього є модель 5R спільного лідерства, яка полягає в тому, що ефективне лідерство - це не індивідуальна якість одного формального керівника, а груповий процес формування спільної ідентичності (відчуття «ми» замість «я») [6].

У сфері спортивних команд визначили чотири окремі лідерські ролі, які є важливими для ефективного функціонування команди: (1) *керівник завдання*, який опановує план гри та надає тактичні поради; (2) *мотиваційний лідер*, який мотивує товаришів по команді виступати найкраще; (3) *соціальний лідер*, який культивує позитивну командну атмосферу; та (4) *зовнішній лідер* , який представляє команду у взаємодії із зовнішніми агентствами та зацікавленими сторонами (наприклад, ЗМІ, спонсорами). Відповідно до принципів спільного лідерства, виявлено, що команди, в яких ці чотири лідерські ролі обіймали різні гравці, були успішнішими (тобто фінішували на вищих позиціях у турнірній таблиці), ніж ті, в яких одна людина обіймала всі лідерські ролі. Важливо також, що гравці в командах зі спільною структурою лідерства сильніше ідентифікували себе зі своєю командою та мали більшу впевненість у здібностях команди. Ці результати свідчать про те, що в ідеалі лідерство, ймовірніше, буде ефективним, якщо воно розподіляється між чотирма різними лідерськими ролями, щоб різні люди обіймали ролі лідера завдання, мотиваційного, соціального та зовнішнього лідера. Таке розмежування ролей також дозволяє чітко визначити роль, щоб лідери могли зосередитися на чітко визначених сферах своєї конкретної лідерської ролі, а не намагатися забезпечити лідерство загалом або в сферах, про які вони мало знають. Чітке визначення ролі є одним з успішних заходів з розвитку команди і призводить до більшої ефективності ролі та покращення її виконання як у спортивних командах [5].

Після розподілу або підсилення цих ролей, команда проходить через 5 послідовних етапів (фаз) для побудови сильної колективної ідентичності:

- Підготовка – усвідомлення важливості командної роботи. Чому група («ми») важлива для досягнення лідерських цілей?
- Рефлексія – вивчення історії та поточної зв'язаності команди. Хто ми є зараз? Які наші поточні сильні сторони та цінності?
- Презентація – формування спільних цілей, прагнень та так званої «торгової марки» команди. Чим ми займаємося і якими ми хочемо стати в майбутньому?
- Реалізація – створення конкретних стратегій та планів дій для досягнення поставлених цілей. Як нам стати тими, ким ми хочемо бути?

- Звітність – оцінка прогресу, постійний зворотний зв'язок та інтеграція нових звичок у культуру. Як нам підтримувати результати і ставати ще кращими на етичному та здоровому рівні? [5; 6].

Таким чином, лідерство стає не лише обов'язком тренера чи капітана, а частиною динаміки команди. Для управління спортом це означає, що ми повинні працювати з формальними позиціями, але також враховувати реальну структуру та розподіл лідерського впливу та управлінських повноважень у команді.

Перехід до спільного лідерства в управлінні спортивною командою доцільно здійснювати послідовно: через виявлення формальних і неформальних лідерів, визначення їхніх функціональних ролей, делегування відповідних лідерських повноважень, розвиток навичок командної взаємодії та забезпечення координації з боку тренера. Важливою умовою ефективності такої моделі є узгодженість лідерських функцій, прозорість розподілу відповідальності та наявність спільних командних цілей.

Узагальнення розглянутих досліджень дозволяє виокремити ключові управлінські умови переходу до спільного лідерства у спортивних командах: ідентифікацію формальних і неформальних лідерів, функціональний розподіл лідерських ролей, узгодження індивідуального лідерського впливу зі спільними командними цілями, розвиток колективної ідентичності та забезпечення координації й зворотного зв'язку. Взаємозв'язок зазначених умов формує організаційне підґрунтя для впровадження спільного лідерства як моделі управління спортивною командою.

Висновки. Отже, перехід до спільного лідерства є перспективним напрямом удосконалення управління спортивними командами, що передбачає трансформацію традиційної централізованої моделі в систему розподіленого лідерського впливу. Ефективність такої моделі залежить від виявлення та розвитку лідерського потенціалу спортсменів, чіткого розподілу функціональних ролей, узгодженості командних цілей і збереження координувальної ролі тренера. Впровадження спільного лідерства створює передумови для підвищення згуртованості, адаптивності та результативності командної взаємодії).

Список використаних джерел

1. Fransen, K., Vanbeselaere, N., De Cuyper, B., Vande Broek, G., & Boen, F. (2014). The myth of the team captain as principal leader: Extending the athlete leadership classification within sport teams. *Journal of Sports Sciences*, 32(14), 1389–1397. https://doi.org/10.1080/02640414.2014.891291
2. Fransen, K., Van Puyenbroeck, S., Loughead, T. M., et al. (2015). The art of athlete leadership: Identifying high-quality athlete leadership at the individual and team level through social network analysis. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 37(3), 274–290. https://doi.org/10.1123/jsep.2014-0259
3. Mertens, N., Boen, F., Steffens, N. K., Haslam, S. A., & Fransen, K. (2021). Will the real leaders please stand up? The emergence of shared leadership in semi-

professional soccer teams. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 24(3), 281–290. https://doi.org/10.1016/j.jsams.2020.09.007

4. Fransen, K., Mertens, N., Cotterill, S. T., Vande Broek, G., & Boen, F. (2020). From autocracy to empowerment: Teams with shared leadership perceive their coaches to be better leaders. *Journal of Applied Sport Psychology*, 32(1), 5–27. https://doi.org/10.1080/10413200.2019.1617370

5. Fransen, K., Haslam, S. A., Steffens, N. K., Peters, K., Mallett, C. J., Mertens, N., & Boen, F. (2020). All for us and us for all: Introducing the 5R Shared Leadership Program. *Psychology of Sport and Exercise*, 51, Article 101762. https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101762

6. The 5R Leadership Programme. Leadership is a group process. URL: https://5rleadership.com.au/

Цифровізація бізнес-процесів як чинник підвищення ефективності управління підприємством

Когут Роксоляна Петрівна, здобувач вищої освіти бакалаврського рівня
Економічний факультет
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Актуальність дослідження. Цифрова трансформація економіки висуває до систем управління підприємствами нові вимоги, насамперед щодо швидкості ухвалення рішень і достовірності інформації, на якій ці рішення ґрунтуються. Відповіддю на такі вимоги дедалі частіше стає цифровізація бізнес-процесів. Проте сам факт інвестування в інформаційні системи ще не означає, що управління стане ефективнішим. Ще Е. Бріньолфссон і Л. Гітт показали, що віддача від інформаційних технологій виникає лише тоді, коли їх упровадження супроводжується змінами в організації роботи [1]. Поширення цифрових рішень залишається нерівномірним і в розвинених економіках. За даними Євростату, у 2023 р. ERP-системи в ЄС використовували 38 % малих і 86 % великих підприємств, CRM-системи відповідно 22 % і 61 % [2]. Тому для підприємства важливо мати систему показників, яка дасть змогу оцінити фактичну віддачу від цифрових рішень і вирішити, чи варто продовжувати відповідні проєкти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські науковці розглядають цифровізацію бізнес-процесів у різних аспектах. Є. Івченко та А. Хімченко аналізують інструменти цифрової трансформації систем управління бізнес-процесами вітчизняних підприємств [3], а О. Головко і Ф. Ткаченко узагальнюють передумови та тенденції цього процесу [4]. На прикладі промислових підприємств П. Зуб і Г. Калач обґрунтовують потребу у виборі пріоритетних напрямів цифрових перетворень [5]. К. Нетудихата пов’язує цифровізацію управління організаціями передусім з автоматизацією процесів і управлінням на основі даних [6]. Тенденції цифровізації управління бізнес-процесами досліджують Г. Долга та О. Хитрова [7], а місце цифрової трансформації у стратегії розвитку підприємства визначають Л. Райчева та В. Горбаньова [8]. В зазначених працях проаналізовано напрями й інструменти цифровізації. Менше уваги приділено тому, як вимірювати її результати на рівні окремого бізнес-процесу та співвідносити їх із витратами на впровадження.

Мета дослідження полягає у визначенні основних напрямів впливу цифровізації бізнес-процесів на ефективність управління підприємством та обґрунтуванні практичного підходу до оцінювання результатів упровадження цифрових рішень.

Основні результати дослідження. У дослідженні цифровізацію бізнес-процесів розглянуто як цілеспрямоване використання цифрових технологій для вдосконалення операційних і управлінських процедур підприємства. З такого розуміння випливає, що її результативність слід оцінювати за змінами показників

діяльності, а не за кількістю впроваджених програмних продуктів. Найпоширенішими технологіями цифровізації є CRM-системи для роботи з клієнтською інформацією, ERP-системи, що інтегрують дані про ресурси й операції, BPM-рішення для моделювання та контролю процесів, а також засоби роботизованої автоматизації (RPA), які виконують рутинні операції замість працівника [3; 4; 5].

На основі узагальнення наукових праць [3–8] виокремлено п’ять напрямів впливу цифровізації на управління підприємством і для кожного з них підібрано показники оцінювання (табл. 1).

Таблиця 1. Напрями впливу цифровізації бізнес-процесів на ефективність управління підприємством і показники їх оцінювання

Напрям впливу	**Механізм впливу**	**Показники оцінювання**
Підвищення операційної ефективності	Автоматизація повторюваних операцій зменшує частку ручної праці та кількість помилок	Тривалість операції; частка помилкових операцій
Удосконалення інформаційного забезпечення	Дані підрозділів зводяться в єдину базу, що полегшує контроль виконання планів	Час підготовки управлінської звітності; точність прогнозування
Оптимізація використання ресурсів	Цифрове планування й моніторинг дають змогу узгоджувати потребу в ресурсах із фактичними можливостями	Операційні витрати; продуктивність праці; відхилення фактичних витрат від планових
Покращення координації персоналу	Спільні платформи прискорюють обмін документами та розподіл завдань між підрозділами	Час погодження документів; частка завдань, виконаних вчасно
Посилення контролю та адаптивності управління	Аналітичні інструменти скорочують час між появою відхилення та реакцією на нього	Швидкість реагування на відхилення; рівень виконання планів

Джерело: сформовано автором на основі [3–8].

Для практичного вимірювання цих ефектів запропоновано підхід до оцінювання результативності цифровізації бізнес-процесів, який складається з чотирьох етапів.

На першому етапі формулюють проблему процесу та ціль цифровізації. Ціль повинна бути вимірюваною. Наприклад, підприємство може ставити завдання скоротити тривалість оброблення замовлення або зменшити адміністративні витрати.

На другому етапі ще до впровадження цифрового рішення фіксують базові значення обраних показників (див. табл. 1). Без цього кроку оцінити зміни після впровадження неможливо.

На третьому етапі рішення впроваджують і порівнюють нові значення показників із базовими. Відносну зміну і-го показника з урахуванням його спрямованості пропонується розраховувати за формулою

$$\Delta_i = s_i \cdot \frac{П_{1i} - П_{0i}}{П_{0i}} \cdot 100\% \qquad (1)$$

де Δ_i – відносна зміна i-го показника, %; $П_{0i}$, $П_{1i}$ – значення показника відповідно до та після впровадження цифрового рішення; s_i – коефіцієнт спрямованості показника, що дорівнює 1, якщо бажаним є зростання показника (наприклад, продуктивності праці), і -1, якщо бажаним є його зменшення (наприклад, витрат або тривалості операції).

Коефіцієнт спрямованості забезпечує однакове тлумачення результатів для різних показників, адже додатне значення Δ_i в усіх випадках означає покращення. Припустимо, що середня тривалість операції до впровадження становила 20 хв, а після нього – 15 хв. Тоді $\Delta_i = -1 \cdot (15 - 20) / 20 \cdot 100\,\% = 25\,\%$, тобто тривалість операції скоротилася на чверть. Розрахунок має умовний характер і наведений лише для ілюстрації методики.

На *четвертому етапі* оцінюють економічну доцільність проєкту, зіставляючи отриманий ефект із витратами на програмне забезпечення, інтеграцію систем, навчання персоналу та подальший супровід. Якщо підприємство має відповідні фінансові дані, рентабельність інвестицій у цифрове рішення можна розрахувати за формулою

$$ROI = \frac{E-I}{I} \cdot 100\% \qquad (2)$$

де ROI – рентабельність інвестицій у цифровізацію, %; E – економічний ефект (економія витрат або додатковий прибуток) за період оцінювання, грн; I – витрати на впровадження й супровід цифрового рішення за той самий період, грн.

Доповнити цей показник можна простим строком окупності, тобто відношенням одноразових витрат на впровадження до середньорічного економічного ефекту. Саме економічна оцінка дозволяє відокремити формальне впровадження технологій від змін, які справді приносять підприємству вигоду.

Під час застосування підходу слід брати до уваги й ризики цифровізації. Найчастіше йдеться про брак цифрових навичок у працівників і складність інтеграції нових систем із наявною інфраструктурою, окремою проблемою залишається інформаційна безпека. Крім того, показники можуть змінюватися з причин, не пов’язаних із цифровізацією, наприклад унаслідок коливань попиту чи обсягів виробництва. Щоб зменшити вплив таких чинників, доцільно порівнювати співставні періоди та використовувати питомі показники. Ще точніший результат дає зіставлення динаміки процесів, які цифровізували, з тими, що залишилися без змін.

Висновки. Цифровізація бізнес-процесів впливає на ефективність управління підприємством за п’ятьма напрямами, кожному з яких відповідає власний набір показників оцінювання. Такий підхід дає змогу судити про цифрові перетворення за їх фактичними результатами, а не за самим фактом упровадження технологій. Запропонована чотириетапна процедура поєднує встановлення вимірюваної цілі, фіксацію базових значень показників, розрахунок їх змін із урахуванням спрямованості та оцінку економічної доцільності. Її використання допоможе підприємствам обґрунтованіше обирати цифрові інструменти й контролювати віддачу від інвестицій у них. Подальші

дослідження доцільно спрямувати на розроблення інтегрального показника результативності цифровізації та його перевірку на даних підприємств різних галузей.

Список використаних джерел

1. Brynjolfsson E., Hitt L. M. Beyond Computation: Information Technology, Organizational Transformation and Business Performance. *Journal of Economic Perspectives*. 2000. Vol. 14, No. 4. P. 23–48. DOI: https://doi.org/10.1257/jep.14.4.23.
2. Large enterprises used more e-business applications. *Eurostat*. 2024. 16 May. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240516-2 (дата звернення: 24.10.2026).
3. Івченко Є. А., Хімченко А. О. Цифрова трансформація систем управління бізнес-процесами на українських підприємствах. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2024. № 6 (286). С. 45–50. DOI: https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-286-6-45-50.
4. Головко О., Ткаченко Ф. Цифровізація бізнес-процесів: передумови та тенденції. *Управління розвитком складних систем*. 2025. № 62. С. 62–71. DOI: https://doi.org/10.32347/2412-9933.2025.62.62-71.
5. Зуб П., Калач Г. Цифровізація бізнес-процесів промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-52.
6. Нетудихата К. Цифровізація управління організаціями. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-155.
7. Долга Г. В., Хитрова О. А. Розвиток і тенденції цифровізації управління бізнес-процесами. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 141–145. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-22.
8. Райчева Л. І., Горбаньова В. О. Цифрова трансформація бізнес-процесів як основна складова формування стратегії розвитку підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2024. № 30. DOI: https://doi.org/10.20535/2307-5651.30.2024.313040.

Цифрова присутність бренду як чинник формування конкурентних переваг спортивної організації

Худін Богдан Юрійович, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:
Васюткіна Наталія Володимирівна, д.е.н., професор
Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. В умовах динамічного, висококонкурентного та невизначеного зовнішнього середовища одним із ключових завдань спортивних організацій є забезпечення стійкості, адаптивності та здатності підтримувати взаємодію з аудиторією незалежно від територіальних обмежень. Особливої актуальності це набуває для українських спортивних організацій, діяльність яких ускладнюється втратою або обмеженням доступу до домашніх спортивних арен, зміною логістики проведення матчів та міграцією вболівальників. За таких умов традиційна модель взаємодії з локальною аудиторією трансформується, а цифрова присутність бренду стає важливим чинником розширення аудиторії, підтримання її залученості та формування стійких конкурентних переваг спортивної організації [1; 2].

Мета роботи. / Aim. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та визначення механізму формування конкурентних переваг спортивної організації через розвиток цифрової присутності її бренду.

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретико-інформаційну основу дослідження становлять наукові праці з питань цифрової трансформації, цифрового маркетингу та формування конкурентних переваг спортивних організацій. Використано методи теоретичного узагальнення, систематизації, структурно-логічного та порівняльного аналізу, а також графічний і табличний методи представлення результатів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Цифрову присутність бренду спортивної організації доцільно розглядати як сукупність цифрових каналів, платформ та точок взаємодії організації з її цільовими аудиторіями, що охоплюють офіційний вебсайт, мобільні додатки, соціальні мережі, відео- та стримінгові платформи, платформи електронної комерції, цифрові сервіси та кіберспортивні напрями [1]. Прикладом адаптації спортивної організації до змін зовнішнього середовища може слугувати досвід ФК «Шахтар» (Донецьк), який після втрати можливості використовувати домашню спортивну інфраструктуру у 2014 році розвивав цифрові канали комунікації для підтримання взаємодії з вболівальниками незалежно від їхнього територіального розміщення. Водночас формування конкурентних переваг вимагає узагальнення зазначеного досвіду та переходу від описового аналізу конкретних суб’єктів до системного обґрунтування управлінських механізмів.

Під конкурентними перевагами спортивної організації у межах дослідження розуміємо сукупність унікальних характеристик, ресурсів і спроможностей, які забезпечують їй стійкі переваги порівняно з конкурентами та проявляються у розширенні аудиторії, підвищенні її лояльності, диверсифікації джерел доходів, зростанні спонсорської привабливості та цінності бренду.

Логічний механізм формування конкурентних переваг розкривається через такий взаємопов'язаний ланцюг дій: Розвиток точок цифрової присутності - Зростання залученості та охоплення аудиторії - Формування лояльності та збір аналітичних даних - Диверсифікація доходів і зростання спонсорської цінності - Досягнення довгострокових конкурентних переваг (рис.1.).

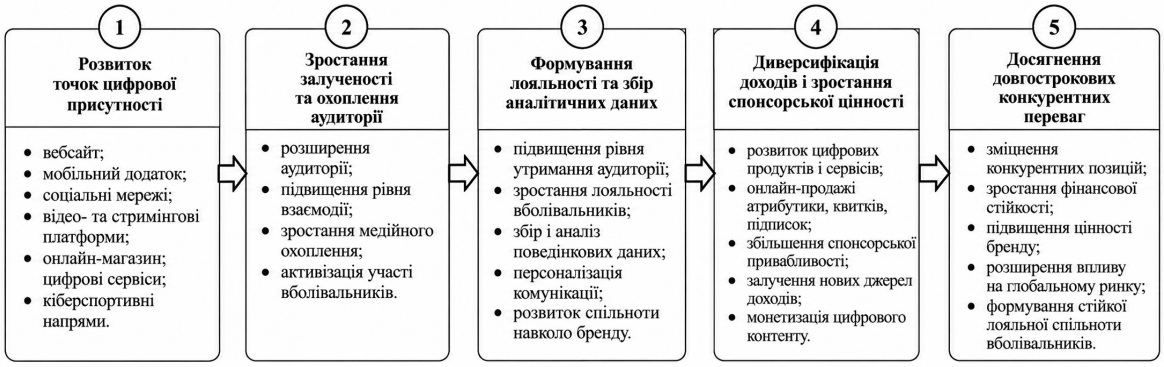

Рис. 1. Механізм формування конкурентних переваг спортивної організації на основі розвитку цифрової присутності бренду

Джерело: сформовано авторами на основі [1 - 5].

Забезпечення високого рівня конкурентоспроможності спортивного клубу через цифрову присутність реалізується за трьома основними напрямами:

1. Розширення та поглиблення цифрової взаємодії з вболівальниками (fan engagement): створення мультимовного контенту, ексклюзивних залаштункових відео та інтерактивних сервісів дає змогу спортивним організаціям підтримувати взаємодію з аудиторією незалежно від її територіального розміщення [2; 3].

2. Диверсифікація цифрових доходів: розвиток власної екосистеми (мобільний додаток, електронна комерція, продаж цифрових контентних прав та цифрових активів) сприяє зменшенню залежності клубу від традиційних джерел доходів, від продажу квитків в умовах безпекових обмежень [1].

3. Підвищення спонсорської привабливості бренду: цифрова аналітика охоплення та висока залученість аудиторії в соціальних мережах сприяють підвищенню спонсорської привабливості спортивного бренду, створюючи додаткову цінність для партнерів через таргетовані цифрові інтеграції [4; 5].

Стратегічне управління цифровою присутністю спортивної організації в умовах невизначеності передбачає вирішення таких завдань [1; 2]:

- впровадження підходу на основі даних та систем управління взаємовідносинами з клієнтами для детального сегментування бази вболівальників і персоніфікації пропозицій;

• моніторинг дій конкурентів не лише у футбольному сегменті, а й на ринку цифрових розваг (кіберспорт, стримінгові платформи) з метою утримання уваги молодіжної аудиторії;

• підтримка високого рівня адаптивності медіакоманди до оперативних змін кон'юнктури ринку.

Для оцінювання ефективності цифрової присутності пропонується систематизувати її ключові показники (KPI): медійні та аудиторні (охоплення, темп приросту підписників), поведінкові та веб-аналітичні (трафік, тривалість сесії, частка повторних візитів), комерційні (конверсія онлайн-продажів, середній чек, цифрові доходи); партнерські (медійна цінність для спонсорів); показники залученості (engagement rate, кількість взаємодій, перегляди відеоконтенту, частка активної аудиторії).

Взаємозв’язок між складовими цифрової присутності, управлінським ефектом та підсумковими конкурентними перевагами систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1. Взаємозв'язок елементів цифрової присутності бренду та конкурентних переваг спортивної організації

Елемент цифрової присутності	**Управлінський ефект**	**Формована конкурентна перевага**
Офіційні медіаресурси та мобільний додаток	Агрегація даних про аудиторію (CRM/CDP), персоніфікація комунікацій	Підвищення рівня утримання та лояльності вболівальників
Соціальні мережі та відеоплатформи (Reels, TikTok, YouTube)	Широке вірусне охоплення, оптимізація під короткі формати контенту	Посилення медійної присутності та залучення молодіжної аудиторії
Платформи електронної комерції (онлайн-фаншоп)	Автоматизація продажів клубної атрибутики, цифрових квитків та підписок	Диверсифікація джерел доходів, зменшення залежності від доходів у день проведення матчів (matchday revenue)
Кіберспортивні напрями та цифрові інтеграції	Вихід на суміжні ринки розваг, розширення точок контакту з брендом	Підвищення цінності спонсорських пакетів для міжнародних партнерів

Джерело: систематизовано автором на основі [1 - 5].

Висновки./Conclusions. У результаті дослідження встановлено, що цифрова присутність бренду є важливим чинником трансформації спортивної організації в сучасну медійно-розважальну екосистему та формування її конкурентних переваг. Обґрунтовано механізм їх формування, що передбачає послідовний перехід від розвитку цифрових каналів і розширення аудиторного охоплення до підвищення залученості та лояльності вболівальників,

накопичення й використання даних, персоналізації взаємодії та монетизації цифрових сервісів. Визначено, що ключовими конкурентними перевагами, сформованими на основі цифрової присутності, є розширення та утримання аудиторії, диверсифікація джерел доходів, зростання спонсорської привабливості бренду та посилення його медійного впливу. Запропонована систематизація складових цифрової присутності та показників її ефективності може бути використана як основа для прийняття стратегічних управлінських рішень спортивними організаціями.

Список використаних джерел

1. Чхайло М. Б., Максименко Л. М. Обґрунтування цифрової трансформації футбольних клубів в Україні та за її межами. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2026. № 1. С. 123–127. DOI: https://doi.org/10.32782/olimpspu/2026.1.22.
2. Когут А., Борисова О. Спорт як об’єкт комерційно ефективного брендингу. *Sport Science Spectrum*. 2026. № 1. С. 52–59. DOI: https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-1-7.
3. Когут А., Борисова О. Медійно-цифрові інструменти та комерційні механізми монетизації спортивного бренду. *Sport Science Spectrum*. 2026. № 3. С. 43–48. DOI: https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-6.
4. Pandita D., Vapiwala F. Waving the flames of fan engagement: strategies for coping with the digital transformation in sports organizations. *Journal of Strategy and Management*. 2024. Vol. 17, No. 3. P. 427–443. DOI: https://doi.org/10.1108/JSMA-02-2022-0041.
5. Ahiabor D. K., Kosiba J. P. B., Gli D. D., Tweneboah-Koduah E. Y., Hinson R. E. Satellite fans engagement with social networking sites influence on sport team brand equity: A UGT perspective. *Digital Business*. 2023. Vol. 3, No. 2. Article 100064. DOI: https://doi.org/10.1016/j.digbus.2023.100064.

Інноваційні підходи та цифрові інструменти управління виробничою діяльністю підприємства

Мордванюк Анна Віталіївна, здобувач вищої освіти магістерського рівня
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Вінницький національний технічний університет, Україна
Науковий керівник:
Коваль Наталія Олегівна, кандидат економічних наук, доцент
Кафедри підприємництва, логістики та менеджменту,
Вінницький національний технічний університет, Україна

Вступ. Виробнича діяльність є ключовим елементом функціонування підприємства, оскільки в її рамках ресурси трансформуються в готову продукцію, що має задовольняти споживчі потреби та забезпечити економічний результат. Вона не обмежується лише виконанням технологічних процесів: вона включає взаємопов'язані етапи планування, матеріального забезпечення, організації праці, контролю якості, обліку ресурсів та координації підрозділів. Отже, виробничі діяльність доцільно розглядати як інтегровану систему, ефективність якої залежить від узгодженості матеріальних елементів.

Управління даною системою включає встановлення виробничих цілей та визначення виробничих цілей та визначення потреб у ресурсах. Розподіл обов'язків моніторинг виконання та тимчасове внесення корективів у разі відхилення. Важливо аналізувати не лише кількість виробленої продукції, а й пропорцію між досягнутими результатами та витраченими ресурсами. Зокрема, затримки в передачі інформації, невідповідність між плануванням і постачанням або повторенням облікових операцій можуть ускладнити експлуатацію виробничих потужностей і знизити ефективність управлінських рішень.

Основна частина. Теоретичною основою управління виробничою діяльністю є інтеграція функціонального, процесного, системного та ситуаційного підходів. Функціональний підхід забезпечує спеціалізацію працівників, розподіл повноважень та чітку ієрархію управління. Водночас посилена ізоляція підрозділів може ускладнити горизонтальну взаємодію. Процесний підхід, навпаки, акцентує увагу на взаємозв'язках між операціями та досягає остаточного результату, що дозволяє виявити невідповідності та важливі етапи роботи.

Системний підхід дає можливість проаналізувати вплив змін одного компонента та інші елементи виробництва, а потім як ситуаційний підхід погіршення вибору управлінських рішень відповідно до спеціальних внутрішніх і зовнішніх особливостей.

Використання зазначених підходів у комплексі є доцільним. Наприклад, рішення про збільшення обсягу виробництва повинно мати наявність матеріалів, завантаженість обладнання, потреби в персоналі, логістичні можливості та терміни виконання замовлень. Якщо дані про ці елементи зберігаються і різних

джерелах і не оновлюються синхронно, керівниками важливо вчасно виявити ризики. Таким чином, важливою умовою ефективного управління є не тільки правильний розподіл функцій, але й узгоджений інформаційний обмін між усіма учасниками виробничого процесу.

Сучасні управлінські концепції надають інструменти для оптимізації виробничих процесів. Lean-менеджмент має на меті ліквідацію втрат і формування цінності для споживача. Типові витрати включають очікування, швидкі запаси, зайві переміщення, дефекти, перероблення та неефективне використання робочого часу. Стандартизація операцій, візуалізація процесів та постійне вдосконалення сприяють виявленню причин неефективності та їх хронічному усуненню.

Agile-менеджмент доповнює Lean гнучкістю та зосередженню на швидке реагування. Його принципи передбачають короткі цикли планування, регулярний зворотній зв’язок та командну взаємодію. У виробничому контексті ці принципи можна використовувати для координації відділів, оперативного вирішення проблем та виконання проектів з удосконалення. Agile не є заміною формального виробничого планування, а доповнює його механізмами адаптації до змін.

Технологічні можливості оновлення виробництва, пов’язані з концепцію Industry 4.0, яка включає автоматизацію, інтегровані пристрої, цифрові платформи та аналітику даних. Цифрова трансформація має більш ширший зміст: вона охоплює не лише впровадження програмного забезпечення, але й переосмислення бізнес-процесів, кваліфікацію працівників та методи прийняття рішень. Тому технологічні зміни повинні супроводжуватися організаційними вдосконаленнями, інакше навіть найсучасніші інструменти можуть не дати бажаного результату.

Одним із основних цифрових засобів є ERP-система, яка здатна консолідувати дані про ресурси компанії, виробниче планування, постачання, фінанси та кадри. Інтеграція інформації дозволяє зменшити дублювання даних, підвищити прозорість процесів і зв’язати виробничі завдання з доступними ресурсами. Одночасно з впровадженням ERP слід оцінити наявні інформаційні системи, їх функціональність, сумісність, витрати на адаптацію та потреби користувачів. Вибір програмного забезпечення повинен базуватися на спеціальних завданнях підприємства, а не лише на кількості доступних функцій.

Такий інструмент, як інтернет речі (IoT) надає можливість збору даних з обладнання та виробничого середовища, що сприяє оперативному контролю стану устаткування та виявлення аномалій. Інструмент Big Data та Business Intelligence не можуть обробляти інформацію з різних джерел, аналізувати виробничі показники та виявляти тренди. Штучний інтелект і машине навчання можуть бути застосовані для прогнозування запитів, оцінки ризиків і підтримки управлінських рішень. Однак застосування складніших аналітичних технологій виправдане лише за наявності високоякісних, адекватних і організованих даних.

Отже, процес цифрового вдосконалення повинен розпочинатися з систематизації інформації та призначень осіб, відповідальних за її актуальність.

Наступними етапами є уніфікація виробничих даних, синхронізація процесів між відділами та аналіз потенціалу інтеграції існуючих систем. Після цього компанія може оцінити необхідність в автоматизованому спостереженні та аналітичних засобах. Поетапний метод дозволяє зіставляти витрати з прогнозованими строками, оцінювати ефективність рішень на практиці та запобігати високим інвестиціями.

Висновки. Управління виробничими процесами вимагає інтеграції організації стратегій, інноваційних ідей та цифрових технологій. Функціональний підхід забезпечує розподіл обов'язків, процесний – координацію дій, системний – врахування взаємозв'язків ресурсів, а ситуаційний – адаптацію управлінських рішень. Lean і Agile сприяють оптимізації процесів і підвищеній адаптативності, тоді як Industry 4.0 і цифрова трансформація забезпечує технологічні можливості для інтеграції даних, моніторингу та аналіз. Ефективність цифровізації збільшується якістю інформаційної бази, відповідністю інструментів вимогам підприємства та наступною реалізацією. Отже, впровадження цифрових рішень призводять до зменшення, аналізуючи їхній вплив на виробничі процеси та управлінські результати.

Список використаних джерел

1. Галушка, З. І. (2020). Agile-менеджмент як інноваційний підхід до управління проєктами. Інфраструктура ринку, 47, 76–79. https://doi.org/10.32843/infrastruct47-14
2. Журавель, О. В., & Міхляєв, М. О. (2025). Штучний інтелект в управлінні підприємством: переваги та виклики. Український економічний часопис, 10, 36–42. https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-10-6
3. Калач, Г. М., & Коржовник, Ю. В. (2025). Цифрова трансформація системи менеджменту підприємства. Економічний простір, 208, 134–140. https://doi.org/10.30838/EP.208.134-140
4. Коробка, С. В. (2021). Теоретичні аспекти управління виробничими системами в сучасних умовах, 1(03), 39–45. https://doi.org/10.46644/2708-1834/2021-03.5
5. Ляшенко, Р. В. (2018). Основні підходи до управління в бізнесі. Молодий вчений, 12(64), 296–301. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-71
6. Перцович, Т. О., & Розумович, Н. Ф. (2025). Ощадливе мислення (Lean) — інноваційна концепція менеджменту. Наукові перспективи, 11(65), 837–846. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11(65)-837-846
7. Пашковський, Р. В. (2025). Аспекти використання Big Data у прийнятті економічних рішень. Ефективна економіка, 4. https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.96
8. Хіміч, С. В. (2023). Впровадження ERP-систем: вдосконалення управління цифровізацією бізнес-процесів підприємства. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки, 5(72), 51–56. https://doi.org/10.32689/2523-4536/72-8

Використання інструментів штучного інтелекту для моніторингу та мінімізації ризиків у проєктному менеджменті

Ситник Максим Леонідович, здобувач вищої освіти бакалаврського рівня
Факультет публічного управління
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна
Науковий керівник:
Іжевський Павло Григорович, д.е.н., професор
Кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Україна

У проєктах місцевого та регіонального розвитку помилки, допущені на етапі формування проєктної концепції, переходять на наступні стадії її реалізації. Неправильно визначена проблема території, нечітка цільова група, порушення причинно-наслідкових зв'язків між проблемою, цілями та заходами, невідповідність ресурсів очікуваним результатам формують ризики ще до початку реалізації проєкту. Водночас, після затвердження концепції виникає інша група ризиків – відхилення фактичних строків, витрат, ресурсів та показників результативності від запланованих значень. Для місцевого та регіонального розвитку така проблема особливо важлива, оскільки проєктне рішення залежить не тільки від логіки концепції, а й від фактичних даних конкретної території. Сучасний ШІ-інструмент може допомогти виявити логічні ризики під час підготовки проєктної концепції, однак це ще не означає, що він забезпечує моніторинг зміни цих ризиків протягом реалізації проєкту та їх ранню мінімізацію.

Актуальність дослідження підтверджується науковими роботами, зокрема, Nenni et al. (2025) проаналізувавши 215 публікацій на перетині ШІ та управління проєктними ризиками, встановили значний потенціал використання ШІ протягом життєвого циклу проєкту, але одночасно визначили прогалини між наявними технологічними можливостями та їх практичною інтеграцією в процеси проєктного менеджменту. Taboada et al. (2023) також встановили, що найбільший потенціал ШІ проявляється у плануванні, вимірюванні, роботі з невизначеністю, прогнозуванні та підтримці управлінських рішень. В українському науковому середовищі Птащенко та Балюк (2026) серед практичних напрямів застосування ШІ виділяють прогнозування строків і витрат, оцінювання ймовірності ризиків, контроль виконання робіт та аналіз відхилень.

Метою дослідження є оцінювання можливостей ШІ-інструментів платформи КРОКУС щодо виявлення та мінімізації ризиків проєктів місцевого і регіонального розвитку, визначення функціональної прогалини між аналізом ризиків на стадії формування концепції та їх моніторингом під час реалізації

проєкту, а також розроблення авторської пропозиції щодо усунення цієї прогалини.

Для перевірки сформульованої проблеми обрано платформу КРОКУС, розроблену в межах Швейцарсько-українського проєкту UCORD «Згуртованість та регіональний розвиток України». Вибір саме цього інструменту пов'язаний із предметом дослідження: КРОКУС створений для фахівців регіонального розвитку, громад, агенцій регіонального розвитку та інших учасників, які формують проєктні концепції. У платформі використовується ШІ-асистент, а процес підготовки концепції включає визначення проблеми, її причин, цільових груп, цілей, результатів, дій, показників, ризиків, ресурсів та бюджету (UCORD, 2026). В межах дослідження функції КРОКУС оцінено не за принципом «що може ШІ», а за критерієм «який конкретний проєктний ризик може бути виявлений чи зменшений відповідною функцією». За результатами функціонального аналізу виділено п'ять основних ризиків.

Таблиця 1. Результати оцінювання ШІ-інструментів КРОКУС за видами проєктних ризиків

Виявлений ризик	**Інструмент КРОКУС**	**Механізм впливу**	**Результат оцінювання**
Помилкове визначення проблеми	ШІ-фасилітатор Eos	ставить уточнювальні запитання щодо проблеми та її причин	ризик частково мінімізується до формування концепції
Порушення логіки проєкту	ШІ-асистент, «Майстерня»	перевіряється зв'язок «проблема → ціль → дії → результат»	ризик виявляється на етапі проєктування
Неправильне визначення цільових груп	ШІ-асистент	уточнюються бенефіціари та очікувані зміни	ризик може бути виявлений до подання заявки
Нереалістичність концепції	ШІ-оцінювання	зіставляються цілі, результати, ресурси та логіка концепції	забезпечується попереджувальний контроль
Пропуск слабких місць концепції	ШІ-оцінювання та взаємооцінювання	сформована концепція проходить додаткову перевірку	зменшується ризик подання недостатньо опрацьованої концепції

Проведене оцінювання показує, що сильна сторона КРОКУС полягає саме у превентивній роботі з ризиками формування проєктної концепції. Наприклад, Eos у Fast Track працює як ШІ-фасилітатор: він не створює завершений проєкт замість користувача, а ставить запитання та допомагає сформувати первинний ескіз. У «Майстерні» проєкт опрацьовується глибше через причинно-наслідкові зв'язки. Передбачені також ШІ-оцінювання та взаємооцінювання сформованої

концепції (UCORD, 2026). Такий механізм є важливим саме з позиції управління ризиками. Якщо команда визначає проблемою не негативний стан території, а відсутність конкретного об'єкта чи рішення, ШІ-асистент може повернути її до аналізу причин. Якщо запланований результат не відповідає ресурсам чи проблема логічно не пов'язана з діями, система може звернути на це увагу ще до переходу до проєктної заявки. Отже, КРОКУС фактично реалізує ex ante контроль – виявлення частини ризиків до початку реалізації проєкту.

Але якраз результати цього аналізу дозволили встановити функціональну прогалину. У відкрито описаному функціоналі КРОКУС ШІ переважно супроводжує шлях від ідеї до проєктної концепції. Натомість не представлено повноцінного механізму, за якого після затвердження проєкту система регулярно отримує фактичні значення строків, витрат, виконаних робіт і показників результативності, порівнює їх із плановими та автоматично змінює оцінку ризику. Це принципово важливо для заявленої теми дослідження. Виявити ризик під час розроблення концепції та моніторити його протягом реалізації – не тотожні управлінські операції. В першому випадку ШІ допомагає уникнути помилки у проєктуванні, у другому – має виявити відхилення, яке виникло вже під час виконання проєкту.

Наукові дослідження показують, що технічні можливості для другого підходу вже існують. Alshaikhi and Khayyat (2025), узагальнивши 97 рецензованих досліджень за 2011–2024 рр., встановили застосування машинного навчання, deep learning та гібридних моделей для оцінювання ризиків, прогнозування тривалості та вартості на різних стадіях проєкту. Дослідження Tian et al. (2025) на основі 84 рецензованих публікацій щодо ризиків будівельних проєктів також показує застосування ШІ до ризиків вартості, строків, якості, безпеки та ланцюгів постачання. Отже, зарубіжний досвід показує можливість переходу від статичної перевірки ризику до прогнозного аналізу фактичних проєктних даних.

Для КРОКУС це створює конкретний напрям розвитку. На нашу думку, ключовим недоліком платформи в контексті досліджуваної проблеми є не якість генерації тексту і не кількість рекомендацій ШІ, а розрив між ризиком, визначеним у концепції, та фактичними даними про цей ризик після початку реалізації проєкту. Тому моєю авторською пропозицією є доповнення КРОКУС модулем «ШІ-моніторинг ризиків», який продовжував би роботу з ризиком після затвердження концепції. Запропонований механізм має працювати за принципом: ризик у концепції → плановий індикатор → фактичне значення → величина відхилення → ШІ-оцінка → попередження → рішення відповідальної особи.

На відміну від звичайного реєстру ризиків, для кожного ризику пропонується створювати цифрову картку, яка міститиме не тільки його назву, ймовірність і вплив, а й вимірюваний індикатор раннього попередження, фактичне значення, допустиме відхилення та відповідальну особу. Наприклад, для регіонального інфраструктурного проєкту тривалістю 12 місяців із бюджетом 20 млн грн на шостий місяць планом передбачено виконання 50 % робіт і

використання близько 50 % бюджету. Якщо фактичне виконання становить 35 %, а використання бюджету – 55 %, система повинна не просто відобразити два показники. Запропонований модуль має визначити одночасне виникнення двох сигналів: відставання виконання на 15 відсоткових пунктів та випередження використання бюджету на 5 відсоткових пунктів, після чого перевести строковий і бюджетний ризики до підвищеного рівня та сформувати попередження відповідальній особі. Отже, ШІ не прийматиме управлінське рішення замість працівника громади або АРР. Він виконуватиме функцію системи раннього попередження, яка виявляє комбінацію відхилень швидше, ніж вони перетворяться на критичну проблему. Такий підхід відповідає результатам Holzmann et al. (2022), які за результатами Delphi-дослідження із 52 експертами розглядають ШІ насамперед як інструмент удосконалення процесів проєктного менеджменту, а не як заміну управлінського рішення людини.

Друга складова авторської пропозиції стосується доказовості вихідних даних. КРОКУС може перевірити логіку сформульованої користувачем проблеми, однак логічно сформульована проблема не обов'язково є фактично підтвердженою проблемою конкретної території. Тому пропонується додати до етапу формування проблеми поле «доказ проблеми», в якому ключове твердження має підтверджуватися статистичним показником, даними громади чи регіону чи відповідним стратегічним документом. Для кожного такого доказу доцільно фіксувати джерело та рік даних.

Необхідність такого механізму підтверджується й сучасними дослідженнями: серед основних обмежень застосування ШІ у проєктному менеджменті систематично виділяються якість даних, їх доступність, інтеграція інформаційних систем та необхідність перевірки результатів моделей на реальних проєктних даних (Alshaikhi & Khayyat, 2025; Nenni et al., 2025). В українському дослідженні Птащенко та Балюк (2026) серед проблемних аспектів також визначено залежність результатів ШІ від якості вхідних даних та ризик помилкових рекомендацій. Отже, запропоноване вдосконалення передбачає перехід від моделі «ШІ допомагає сформувати проєкт» до моделі «ШІ допомагає сформувати → обґрунтувати → моніторити проєкт». А третій компонент сьогодні є недостатньо представленим у функціоналі проаналізованого інструменту.

Проведене дослідження дозволило встановити, що ШІ-інструменти КРОКУС уже закривають конкретну групу ризиків проєктного менеджменту місцевого та регіонального розвитку: неправильне визначення проблеми, порушення логіки «проблема–ціль–дії–результат», помилкове визначення цільових груп, нереалістичність концепції та пропуск її слабких місць. Тобто, основна цінність наявного ШІ-інструментарію полягає в попередженні ризиків на етапі проєктування. Водночас, виявлено конкретну проблему: після переходу від концепції до реалізації втрачається безперервний зв'язок між визначеним ризиком і фактичними показниками проєкту. Ця прогалина обмежує використання ШІ не для одноразової перевірки, а для постійного моніторингу і ранньої мінімізації ризиків. Наша пропозиція полягає у створенні в КРОКУС

модуля «ШІ-моніторинг ризиків», який пов'язуватиме кожен ризик із вимірюваним індикатором раннього попередження, фактичними даними, допустимим відхиленням і відповідальною особою. Додатково запропоновано ввести обов'язкове підтвердження ключової проєктної проблеми верифікованими територіальними даними. Це дозволить розширити КРОКУС від інструменту формування якісної концепції до системи, яка підтримує виявлення, доказове обґрунтування та моніторинг ризиків протягом життєвого циклу проєкту.

Список використаних джерел

1. Alshaikhi, S., & Khayyat, B. (2025). Leveraging artificial intelligence in project management: A systematic review of applications, challenges, and future directions. *Computers, 14*(2), 66.
2. Holzmann, V., Zitter, D., & Peshkess, S. (2022). The expectations of project managers from artificial intelligence: A Delphi study. *Project Management Journal, 53*(5), 438–455.
3. Nenni, M. E., De Felice, F., De Luca, C., & Forcina, A. (2025). How artificial intelligence will transform project management in the age of digitization: A systematic literature review. *Management Review Quarterly, 75*, 1669–1716.
4. Птащенко, О., & Балюк, Ю. (2026). Застосування штучного інтелекту в управлінні проєктами. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, 3*(21), 248–261.
5. Taboada, I., Daneshpajouh, A., Toledo, N., & de Vass, T. (2023). Artificial intelligence enabled project management: A systematic literature review. *Applied Sciences, 13*(8), 5014.
6. Tian, K., Zhu, Z., Mbachu, J., Ghanbaripour, A., & Moorhead, M. (2025). Artificial intelligence in risk management within the realm of construction projects: A bibliometric analysis and systematic literature review. *Journal of Innovation & Knowledge, 10*(3), 100711.
7. UCORD. (2026). *Платформа КРОКУС*. https://ucord.in.ua/crocus/

Секція: Право та міжнародне право

Імплементація принципів УНІДРУА в цивільному процесі України та ЄС

Маслов Максим Олексійович, студент 2 курсу магістратури,
Дніпровського Державного Університету Внутрішніх Справ
Науковий керівник:
Фролов Михайло Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент
Дніпровського Державного Університету Внутрішніх Справ

Європейська інтеграція України передбачає не лише адаптацію національного законодавства до європейських правових стандартів, а й послідовне вдосконалення механізмів судового захисту, здатних забезпечити ефективне, справедливе та передбачуване вирішення приватноправових спорів. У цьому контексті особливого значення набуває гармонізація цивільного процесуального законодавства України з європейськими підходами до організації судочинства, зокрема з положеннями Модельних європейських правил цивільного процесу ELI-UNIDROIT. Розроблені спільними зусиллями Європейського інституту права та Міжнародного інституту уніфікації приватного права, ці Правила спрямовані на формування узгоджених процесуальних стандартів зі збереженням обґрунтованих відмінностей між національними правовими системами [1].

Важливим етапом поширення відповідних стандартів в Україні стала публікація у 2025 році українського перекладу Модельних європейських правил цивільного процесу, що створило додаткові можливості для їх наукового опрацювання та практичного використання в процесі вдосконалення національного законодавства. Зазначений документ розвиває положення Принципів транскордонного цивільного процесу ALI/UNIDROIT 2004 року та враховує європейські правові традиції, стандарти справедливого судового розгляду й особливості взаємодії національних правопорядків [3].

Водночас значення Модельних правил не слід зводити до уніфікації процесуальних норм. Їхня основна цінність полягає у формуванні цілісної концепції цивільного судочинства, в якій ефективність правосуддя забезпечується узгодженою взаємодією суду, сторін та їхніх представників, дотриманням принципу пропорційності й належною організацією розгляду справи. Отже, імплементація відповідних положень в Україні має передбачати не механічне запозичення окремих процесуальних конструкцій, а визначення тих підходів, які відповідають національним правовим традиціям і водночас сприятимуть підвищенню якості судового захисту [4].

Необхідність такого підходу зумовлена й євроінтеграційними зобов’язаннями України, реалізація яких потребує послідовного узгодження

законодавчих положень, інституційного вдосконалення судової системи та забезпечення практичної дієвості запроваджених змін. У цьому процесі важливо розмежовувати нормативне наближення до європейських стандартів і їх фактичне застосування, оскільки формальне закріплення певних принципів не гарантує зміни правозастосовної практики без належних процесуальних механізмів [6].

Одним із найбільш показових напрямів порівняння Модельних правил із Цивільним процесуальним кодексом України є регулювання забезпечувальних заходів. Відповідні інститути мають істотне значення для практичної реалізації права на судовий захист, оскільки покликані запобігти втраті можливості виконання майбутнього судового рішення, збереженню доказів або подальшому порушенню прав та інтересів учасників спору. Водночас ефективність забезпечення залежить не лише від наявності процесуальних інструментів, а й від обґрунтованості їх застосування, співмірності втручання у права інших осіб та наявності гарантій від зловживань.

У ЦПК України забезпечення доказів і забезпечення позову врегульовано як окремі процесуальні інститути: перше передбачене параграфом 8 глави 5 розділу I, друге – главою 10 розділу I, яка також охоплює зустрічне забезпечення [5]. Така структурна побудова дає змогу чіткіше розмежувати процесуальні засоби збереження доказової інформації та заходи, спрямовані на гарантування ефективності майбутнього захисту матеріально-правової вимоги.

Натомість частина X Модельних європейських правил цивільного процесу «Тимчасові та захисні заходи» охоплює ширше коло інструментів, поєднуючи положення про забезпечення позову, збереження доказів, проміжні платежі та застосування відповідних заходів у транскордонних спорах [3]. Така систематизація відображає прагнення розглядати тимчасовий судовий захист як взаємопов’язаний комплекс процесуальних засобів, призначених для збереження практичної цінності правосуддя.

Відмінності між цими підходами не обов’язково свідчать про недосконалість національного регулювання. Навпаки, розмежування забезпечення доказів і забезпечення позову може сприяти чіткості правозастосування, оскільки відповідні заходи мають різні безпосередні цілі. Тому перспективним напрямом гармонізації є не відмова від усталеної структури ЦПК України, а оцінювання того, наскільки національні процесуальні інструменти забезпечують пропорційний, своєчасний і дієвий захист прав. Особливої уваги потребує можливість запровадження нових заходів, якщо вони усувають прогалини чинного регулювання, не дублюють наявних механізмів і відповідають основним засадам цивільного судочинства [1].

У вищезазначеному аспекті окремого розгляду потребує інститут проміжного платежу, передбачений Модельними правилами. Його призначення полягає в можливості забезпечити часткове задоволення грошової вимоги до ухвалення остаточного рішення за наявності визначених передумов. Такий механізм потенційно здатний зменшити негативні наслідки тривалого судового

розгляду для позивача, однак водночас створює ризик передчасного покладення майнового тягаря на відповідача, правова позиція якого ще не отримала остаточної судової оцінки.

З огляду на це, можливе запровадження проміжного платежу в українському цивільному процесі потребує чіткого визначення умов його застосування, критеріїв оцінювання обґрунтованості грошової вимоги та гарантій захисту відповідача. Доцільно розглядати його застосування після відкриття провадження у справі, зокрема за умови визнання відповідачем обов'язку сплатити певну суму або наявності достатніх підстав вважати, що відповідна вимога з високою ймовірністю буде задоволена. Водночас рішення про такий захід має ґрунтуватися на оцінці обставин конкретної справи, а не на припущенні про автоматичну перевагу інтересів позивача [1].

Не менш важливим напрямом імплементації є розвиток принципу співпраці, який у Модельних правилах розглядається як одна з основ ефективного цивільного судочинства. Його зміст не обмежується обов'язком сторін виконувати процесуальні приписи суду: він передбачає добросовісну взаємодію учасників провадження між собою та із судом, сприяння належній організації розгляду справи, вжиття розумних заходів для мирного врегулювання спору й утримання від зловживання процесуальними правами. Відповідно, співпраця не заперечує змагальності, а створює додаткові передумови для її ефективної реалізації [2].

ЦПК України закріплює окремі елементи такого підходу, зокрема обов'язки учасників справи та заборону зловживання процесуальними правами, однак не формулює принцип співпраці як самостійну засаду цивільного судочинства в тому значенні, якого йому надають Модельні правила, що зумовлює потребу в системному переосмисленні процесуальної ролі сторін і суду. Якщо сторони традиційно зосереджуються на доведенні власної позиції, то модель співпраці додатково орієнтує їх на сприяння належній організації провадження, своєчасне розкриття процесуально значущої інформації та пошук можливостей для врегулювання конфлікту.

Важливою складовою такого підходу є активний менеджмент судової справи. Суд має не лише вирішувати процесуальні клопотання та оцінювати докази, а й організовувати провадження таким чином, щоб уникати невиправданого затягування, забезпечувати пропорційність процесуальних витрат і зосереджувати увагу на обставинах, які мають значення для правильного вирішення спору. Водночас посилення організаційної ролі суду не повинно призводити до підміни ним процесуальних функцій сторін або порушення принципу безсторонності. Баланс між співпрацею, змагальністю та рівністю учасників є необхідною умовою належної реалізації відповідної моделі.

Практичне втілення принципу співпраці також передбачає вдосконалення досудового врегулювання спорів. Від сторін доцільно очікувати вжиття розумних і пропорційних заходів для пошуку взаємоприйнятного рішення, якщо характер правовідносин допускає таке врегулювання. Водночас досудові

процедури не повинні перетворюватися на надмірний бар'єр для доступу до суду. Їх застосування має бути співмірним характеру спору, а законодавство – визначати зрозумілі наслідки проходження таких процедур, зокрема щодо перебігу позовної давності в передбачених законом випадках [2].

Отже, імплементація принципів УНІДРУА та положень Модельних європейських правил цивільного процесу в Україні має розглядатися як послідовний процес удосконалення національного правосуддя, а не як механічне перенесення іноземних процесуальних моделей. Найперспективнішими напрямами такого розвитку є посилення принципу співпраці, удосконалення організації судового провадження, розвиток досудового врегулювання спорів і критичне оцінювання можливості запровадження нових заходів забезпечення позову, зокрема проміжного платежу.

Водночас успішність гармонізації залежить від узгодженості законодавчих змін із системою чинних процесуальних гарантій, забезпеченням рівності сторін і правом на справедливий суд. Національна модель цивільного судочинства має сприймати європейські стандарти не як зовнішню вимогу, а як інструмент підвищення ефективності судового захисту, правової визначеності та довіри до правосуддя. Саме за такого підходу імплементація відповідних принципів сприятиме модернізації цивільного процесу України та його поступовому узгодженню зі спільними європейськими підходами до здійснення правосуддя.

Список використаних джерел

1. Алендар, Ю. І. (2025). Забезпечення позовних вимог за Модельними європейськими правилами цивільного процесу (ELI-UNIDROIT) та ЦПК України: порівняльний аспект. Право і суспільство, (6), 67–72. https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.10
2. Брич, Я. (2025). Принцип співпраці як основа для модернізації цивільного процесу України. Юридичний вісник, (5), 277–288. https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2025.30
3. Ізарова, І. О., Цувіна, Т. А., Притика, Ю. Д., та ін. (2025). ELI-UNIDROIT. Модельні європейські правила цивільного процесу: Від транскордонних принципів до європейських правил цивільного процесу. ВПЦ «Київський університет». https://doi.org/10.5281/zenodo.17035943
4. Лисюк, Ю. (2023). Принципи цивільного судочинства як наукова проблема. Юридичний журнал Київського університету права, (2), 186–191. https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.40
5. Цивільний процесуальний кодекс України, № 1618-IV (2004, 18 березня; редакція станом на 5 серпня 2026 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text
6. Grabar, N., et al. (2025). Implementation of international standards in civil law and procedure in Ukraine. Social and Legal Studios, 8(4), 38–49. https://doi.org/10.32518/sals4.2025.38/

Проблеми європейської інтеграції України на шляху до членства в Європейському Союзі

DOI 10.70286/SV-27.10.2026.002

Хоптинський Артур, студент бакалаврату
Юридичного факультету, освітня програма «Міжнародне право»,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький
Кірик Алла Юріївна, докторка філософії з права, доцентка,
Кафедри міжнародного та європейського права,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

Анотація. Європейська інтеграція України у 2026 році перебуває на етапі предметних переговорів про вступ до Європейського Союзу та супроводжується низкою правових і інституційних викликів. Основну увагу приділено проблемам верховенства права, судової й антикорупційної реформ, імплементації acquis ЄС, інституційної спроможності держави та поєднанню євроінтеграційних змін із відбудовою. Окремо окреслено перспективи подальшого просування України в переговорному процесі щодо членства в ЄС.

Європейська інтеграція України у 2026 році перебуває на етапі предметних переговорів про вступ до Європейського Союзу та супроводжується низкою правових і інституційних викликів. Основну увагу приділено проблемам верховенства права, судової й антикорупційної реформ, імплементації acquis ЄС, інституційної спроможності держави та поєднанню євроінтеграційних змін із відбудовою. Окремо окреслено перспективи подальшого просування України в переговорному процесі щодо членства в ЄС.

У 2026 році європейська інтеграція України перейшла від етапу отримання кандидатського статусу та скринінгу до предметних переговорів про вступ. 15 червня 2026 року ЄС і Україна відкрили Кластер 1 «Основи», до якого входять розділи щодо судової влади та основоположних прав, юстиції, свободи і безпеки, публічних закупівель, статистики та фінансового контролю. Для нього встановлено проміжні контрольні показники, а прогрес за цим кластером визначатиме загальний темп переговорів [2]. 14 липня 2026 року було відкрито Кластер 6 «Зовнішні відносини», що охоплює спільну торговельну політику та спільну зовнішню, безпекову й оборонну політику ЄС. Для майбутнього тимчасового закриття відповідних переговорних розділів також встановлено контрольні показники, а відповідність України acquis та європейським стандартам підлягатиме моніторингу протягом усього переговорного процесу [1].

Першою ключовою проблемою є стійкість верховенства права та незалежності судової влади. Європейська Комісія у звіті за 2025 рік вказала на серйозний дефіцит суддів і високе навантаження на судову систему, слабкість гарантій доброчесності, меритократії та інституційної спроможності судової і прокурорської систем. Окремо відзначено затримки із заповненням вакансій у Конституційному Суді та політизованість посади Генерального прокурора. Серед рекомендацій визначено прискорення заповнення суддівських вакансій, продовження кваліфікаційного оцінювання суддів та удосконалення процедури призначення і звільнення Генерального прокурора [5]. М. Колотило пов'язує успішність євроінтеграційного процесу України з комплексністю судової реформи. Важливим є не лише ухвалення нормативних змін, а створення судової системи, здатної гарантувати незалежність, доброчесність та ефективне функціонування правосуддя відповідно до вимог, що постають перед Україною як державою-кандидатом [9].

Важливою проблемою є незворотність антикорупційних реформ. Європейська Комісія у 2025 році оцінила прогрес України у боротьбі з корупцією як обмежений. Особливу увагу було звернено на законодавчі зміни липня 2025 року, які послабили гарантії незалежності НАБУ та САП. Хоча їхню незалежність було оперативно відновлено, Комісія зазначила необхідність запобігати будь-якому відступу від уже досягнутих результатів, забезпечувати гарантії від втручання у діяльність антикорупційних інституцій та посилювати практику розслідування справ щодо високопосадової корупції [5]. М. Попова акцентує увагу на значенні умовності у процесі вступу України до ЄС. За наявності вже створеної системи спеціалізованих антикорупційних органів дедалі більшого значення набуває не формальне існування цих інституцій, а їхня здатність демонструвати стабільні результати, зберігати автономність та протистояти політичному втручанню [10].

М. Рабінович розглядає застосування ЄС умов у сфері верховенства права щодо України як продовження практики, сформованої попередніми хвилями розширення, але пристосованої до особливого українського контексту. Контрольні показники, оцінювання реформ і фінансові механізми створюють систему, за якої подальше просування України залежить від доказової та сталої реалізації відповідних змін [11].

Другою ключовою проблемою є спроможність держави імплементувати acquis ЄС в умовах війни та значного навантаження на публічну адміністрацію. У травні 2025 року було офіційно розпочато підготовку Національної програми адаптації acquis. Європейська Комісія водночас зазначила необхідність подальшого посилення євроінтеграційної експертизи, планування та міжінституційних механізмів, щоб Україна могла ефективно переносити норми права ЄС у національну правову систему та забезпечувати їх практичне застосування [5].

Д. Коченов та Е. Башеска звертають увагу на те, що правова процедура вступу, передбачена статтею 49 Договору про Європейський Союз, поєднує

виконання державою-кандидатом правових умов із політичними рішеннями держав-членів. Це означає, що навіть значний технічний і нормативний прогрес України не повністю усуває ризик політичних затримок у переговорному процесі [8].

Третьою ключовою проблемою є одночасне проведення євроінтеграційних реформ, забезпечення функціонування держави та масштабної відбудови. Регламент (ЄС) 2024/792 встановлює Ukraine Facility на 2024–2027 роки із максимальним обсягом підтримки 50 млрд євро. Інструмент безпосередньо пов'язаний із підготовкою України до майбутнього членства, а фінансування за його першим компонентом залежить від належного виконання якісних і кількісних умов Ukraine Plan. Якщо відповідна умова не виконується, частина виплати може бути утримана до підтвердження належного виконання передбаченого кроку [12].

Практичні результати функціонування цього механізму вже є значними. Станом на 1 жовтня 2025 року Ukraine Facility мобілізував 31,3 млрд євро, з яких 22,7 млрд євро було виплачено безпосередньо державі як бюджетну підтримку в межах Pillar I. Ukraine Plan поєднує економічне відновлення, реконструкцію та модернізацію з наближенням до acquis ЄС. Станом на 28 жовтня 2025 року Україна виконала 44 реформаторські кроки, передбачені Планом, причому 11 із них безпосередньо сприяли наближенню до acquis. Серед реалізованих напрямів були посилення спроможності у боротьбі з корупцією, удосконалення корпоративного управління, економічної безпеки, протидії ухиленню від оподаткування та розвиток кліматичної політики [3]. Ці показники одночасно демонструють прогрес і складність поставленого завдання: фінансова підтримка ЄС уже безпосередньо залежить від вимірюваних результатів реформ. Відбудова України не може обмежуватися відновленням зруйнованої інфраструктури, оскільки Ukraine Facility передбачає модернізацію економіки, її зелену та цифрову трансформацію, наближення до правил внутрішнього ринку й підготовку державних інституцій до виконання майбутніх обов'язків держави-члена [12].

Воєнний контекст робить український випадок особливим для сучасної політики розширення ЄС. Ф. Фаббріні пов'язує російську агресію з відновленням геополітичного значення розширення, яке знову стало інструментом забезпечення миру, стабільності й безпеки на континенті. Водночас це ставить перед Союзом подвійне завдання: забезпечити готовність України до членства та підготувати власні інституції й політики до нового розширення [7].

Перспективи членства України в ЄС. Станом на 2026 рік перспектива членства України має значно конкретніший характер, ніж на етапі отримання статусу кандидата. Європейська Рада 18 червня 2026 року привітала відкриття Кластеру 1 та заявила про очікування відкриття інших кластерів відповідно до принципу оцінювання за власними досягненнями. Водночас вона окремо наголосила на важливості подальшого дотримання Україною верховенства права та продовження реформ [6].

Відкриття Кластеру 6 у липні 2026 року підтверджує просування України у сфері зовнішніх відносин, торговельної політики, а також спільної зовнішньої, безпекової та оборонної політики ЄС. Високий рівень зовнішньополітичного узгодження є важливою перевагою України на переговорному етапі, хоча відповідність acquis та виконання встановлених контрольних показників перевірятимуться до моменту тимчасового закриття відповідних переговорних розділів [1]. Найбільше значення для темпу вступу матиме виконання вимог Кластеру 1. Його переговори відкриваються першими і закриваються останніми, а прогрес у сферах верховенства права, основоположних прав, державного управління, публічних закупівель і фінансового контролю визначатиме загальну динаміку переговорного процесу. Це робить якість та незворотність інституційних реформ центральною умовою реалізації перспективи членства [2].

Висновок. Отже, європейська інтеграція України у 2026 році має реальну переговорну основу, однак її успішність залежить від здатності держави перетворити політичну підтримку ЄС та нормативне наближення на стійкі інституційні результати. Головними умовами подальшого просування залишаються незалежна судова та антикорупційна система, ефективна імплементація acquis, спроможна публічна адміністрація та відбудова відповідно до європейських стандартів. Практична реалізація Ukraine Facility вже показує, що євроінтеграція України дедалі більше ґрунтується на вимірюваних результатах реформ. Швидкість наближення членства залежатиме від того, наскільки послідовно Україна зможе забезпечити їх сталість і незворотність.

Список використаних джерел

1. Council of the European Union. Enlargement: EU opens accession negotiations with Ukraine on external relations policies. 14 July 2026. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/07/14/enlargement-eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine-on-external-relations-policies/ (date of access: 09.09.2026).
2. Council of the European Union. EU and Ukraine open first accession negotiations cluster. 15 June 2026. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/15/eu-and-ukraine-open-first-accession-negotiations-cluster/ (date of access: 09.09.2026).
3. European Commission. 2025 Communication on EU Enlargement Policy. COM(2025) 690 final. 4 November 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/eb69a890-40d6-4696-801e-612d51709fdd_en?filename=2025%20Communication%20on%20EU%20Enlargement%20Policy.pdf (date of access: 09.09.2026).
4. European Commission. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. COM(2022) 407 final. 17 June 2022. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c8316380-6cb6-4ffd-8a84-d2874003b288_en?filename=Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf&prefLang=hu (date of access: 09.09.2026).

5. European Commission. Ukraine Report 2025. SWD(2025) 759 final. Brussels, 4 November 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecde7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf (date of access: 09.09.2026).
6. European Council. Conclusions on Ukraine and on European defence and security. 18 June 2026. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/06/18/european-council-conclusions-on-ukraine-and-on-european-defence-and-security/ (date of access: 09.09.2026).
7. Fabbrini F. The Impact of the War in Ukraine on the Enlargement of the European Union: 'Securing the Blessings of Liberty' and its Challenges. International and Comparative Law Quarterly. 2025. Vol. 74, No. 1. P. 123–146. DOI: https://doi.org/10.1017/S0020589325000107.
8. Kochenov D. V., Basheska E. Ukraine and the EU Enlargement: What Is the Law and Which Is the Way Forward? European Journal of Risk Regulation. 2025. P. 1–17. DOI: https://doi.org/10.1017/err.2025.23.
9. Kolotylo M. Ukraine's Accession Process to the EU: Judicial Reform in the Focus. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal. 2024. № 10. P. 83–98. DOI: https://doi.org/10.18523/kmlpj320051.2024-10.83-98.
10. Popova M. (Anti)corruption and conditionality in the geopolitical enlargement: Ukraine's EU accession in comparative perspective. East European Politics. 2026. Vol. 42, No. 1. P. 130–150. DOI: https://doi.org/10.1080/21599165.2025.2604496.
11. Rabinovych M. EU Enlargement Policy Goes East: Historical and Comparative Takes on the EU's Rule of Law Conditionality vis-à-vis Ukraine. Hague Journal on the Rule of Law. 2024. Vol. 16. P. 715–737. DOI: https://doi.org/10.1007/s40803-024-00223-6.
12. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32024R0792 (date of access: 09.09.2026).

Європейські стандарти справедливого судочинства в цивільному процесі: проблеми реалізації та перспективи вдосконалення в Україні

Вікторія Ясногор-Маслова, здобувачка вищої освіти, групи Мд-D8-25-1
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна
Науковий керівник:
Михайло Фролов, кандидат юридичних наук, доцент

Наближення цивільного судочинства України до європейських стандартів становить невід'ємну складову судової реформи та євроінтеграційного курсу держави. Процесуальні зміни, спрямовані на підвищення доступності, оперативності й прозорості розгляду справ, набувають особливого значення в умовах необхідності забезпечення реального, а не лише формального захисту прав особи. Водночас нормативне закріплення європейських принципів саме по собі не гарантує їх належного практичного застосування.

Ефективна імплементація потребує узгодженості процесуального законодавства, послідовного виконання процесуальних норм і глибокого доктринального осмислення європейських підходів. Європеїзація цивільного процесу має охоплювати не лише формальне оновлення законодавства, а й реальну трансформацію судової практики.

Складнощі впровадження міжнародних і європейських стандартів у національну систему цивільного судочинства виявляються як на інституційному, так і на соціальному рівнях. Інституційні труднощі пов'язані з визначенням послідовності дій і етапів імплементації, необхідністю врахування особливостей вітчизняного законодавства та постійної динаміки правової системи Європейського Союзу. Соціальний аспект зумовлений ментальними особливостями суспільства, сформованими в умовах попередньої правової традиції, що нерідко ускладнює сприйняття радикальних змін. Так, зазначені чинники суттєво ускладнюють формування цілісної й ефективної правової бази.

Для чіткішого розуміння змісту доцільно зупинитися на понятті «європейський стандарт». У липні 2017 року Європейський Парламент ухвалив Резолюцію (2015/2084(INL)), яка містить рекомендації Комісії щодо спільних мінімальних стандартів цивільного процесу в Європейському Союзі. Саме в цьому акті зазначений термін уперше з'явився на рівні права ЄС, хоча питання гармонізації процесуального законодавства обговорювалося впродовж кількох попередніх років. Основним завданням мінімальних стандартів визначено забезпечення прав осіб шляхом встановлення єдиних вимог щодо початку, проведення та завершення провадження з розгляду цивільних справ у судах держав-членів. Нові норми, за задумом авторів реформи, мали поширюватися як на транскордонні, так і на внутрішні спори [2].

Мінімальні стандарти являють собою комплекс нормативних вимог, критеріїв і умов, необхідних для забезпечення якісного й доступного правосуддя. Оскільки термін не є загальновживаним у вітчизняній доктрині, важливо охарактеризувати його правову природу через принципи, на яких він ґрунтується. Серед фундаментальних засад цивільного процесу традиційно виділяють диспозитивність, змагальність, публічність і відкритість. Особливе місце серед них посідає незалежність суддів, яка набула чіткого змісту завдяки Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини.

Високе значення практики ЄСПЛ для цивільного судочинства України пояснюється тим, що Суд тлумачить положення Конвенції та протоколів до неї всебічно, з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних суспільних змін. В умовах євроінтеграційних прагнень українські суди дедалі частіше посилаються на конкретні рішення ЄСПЛ як на правове обґрунтування своїх позицій у цивільних справах.

Можливість Верховного Суду відступати від раніше сформульованих правових позицій додатково стимулює суди шукати більш стабільні орієнтири законності. Разом з тим, врахування прецедентної практики ЄСПЛ під час розгляду цивільних справ дозволяє усунути чинники, що спричиняють звернення до міжнародної судової установи, і впровадити в національне судочинство європейські стандарти захисту основних прав і свобод людини. У підсумку вплив рішень ЄСПЛ сприяє зменшенню потреби в міжнародній сатисфакції та прискорює захист прав сторін у межах національної юрисдикції [5].

Місце рішень ЄСПЛ серед правових орієнтирів, що впливають на розвиток цивільного процесуального права України, виходить далеко за межі оцінки окремих порушень Конвенції. Практика Суду визначає зміст процесуальних гарантій у національному судочинстві, допомагає виявляти недоліки внутрішніх процедур і запобігати повторенню порушень. У цьому сенсі вона виконує функцію орієнтира для тлумачення процесуальних норм, забезпечення справедливості розгляду та вдосконалення механізмів захисту прав учасників цивільної справи. Послідовне застосування конвенційних стандартів залишається необхідною умовою якісного розвитку національного цивільного процесу.

Окремої уваги потребує співвідношення процесуальної економії та реального доступу особи до судового захисту. Законодавчі обмеження касаційного оскарження, зокрема в межах інституту малозначних справ, мають оцінюватися не лише з погляду розвантаження судової системи, а й з урахуванням їхнього впливу на можливість ефективного захисту порушених прав [1]. Критерієм належності таких обмежень виступає пропорційність між метою процесуального регулювання та наслідками для учасника справи. Вдосконалення цивільного процесу вимагає нормативного балансу, за якого прискорення розгляду не перетворюється на необґрунтовану перешкоду доступу до правосуддя. Так, забезпечення такого балансу між ефективністю судової системи

та правом людини на судовий захист становить одну з ключових проблем сучасної процесуальної політики.

Гласність судового розгляду залишається однією з основних гарантій демократичного й справедливого цивільного судочинства. Відкритість процесу забезпечує громадський контроль за здійсненням правосуддя та створює умови для належної реалізації процесуальних прав його учасників [6]. Національне законодавство у цій сфері має розвиватися у тісному взаємозв'язку з міжнародними стандартами захисту прав людини та практикою ЄСПЛ. Важливим є те, що обмеження публічності судового розгляду можливі лише за наявності належного правового обґрунтування та чітко визначених законом умов.

Дослідження ефективності цивільного судочинства потребує комплексного підходу до процесуальних правил. Результативність правосуддя залежить не лише від змісту судового рішення, а й від організації провадження. Послідовне вирішення процесуальних питань сприяє передбачуваності розгляду, зменшує ризик необґрунтованого затягування справ і забезпечує рівні можливості учасників процесу. Для України ця проблематика тісно пов'язана з необхідністю поєднання національних процесуальних механізмів із європейськими вимогами до ефективності та справедливості правосуддя [4].

Сучасний вимір реалізації права на справедливий суд охоплює можливості застосування дистанційної форми цивільного судочинства. Нормативне врегулювання процесуальних прав учасників справи, електронного документообігу та проведення засідань у режимі відеоконференції набуло особливої актуальності. Водночас її запровадження вимагає процесуальних гарантій, які унеможливлюють обмеження права бути почутим і реалізувати принцип змагальності [3]. Використання цифрових технологій має полегшувати доступ до суду, а не створювати додаткові технічні чи процесуальні бар'єри.

Отже, імплементація європейських стандартів повинна супроводжуватися не лише змінами законодавства, а й забезпеченням їх послідовного застосування судами. Доступ до правосуддя вимагає справедливого балансу між процесуальною економією та можливістю особи ефективно захистити свої права. Гласність судового розгляду, належне мотивування рішень і цифрова доступність судових процедур становлять практичні гарантії справедливого судочинства. Крім того, гарантії не можуть розглядатися ізольовано: відкритість процесу має узгоджуватися із захистом приватності, цифровізація – із реальними можливостями учасників справи брати участь у провадженні, а процесуальні обмеження – із принципом пропорційності. Перспективи вдосконалення цивільного процесу України пов'язані з комплексним упровадженням стандартів Конвенції та практики ЄСПЛ, підвищенням якості судового мотивування і забезпеченням реального, а не лише формального доступу до судового захисту.

Список використаних джерел

1. Бондаренко-Зелінська, Н. Л. (2024). Інститут малозначних справ у цивільному судочинстві України як перешкода для ефективної реалізації

принципів верховенства права та доступності правосуддя. Аналітично-порівняльне правознавство, (1), 172–178. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.29
2. Дегтяр, Р. О., & Печена, Т. О. (2023). Імплементація європейських стандартів правосуддя в цивільне судочинство України. New Ukrainian Law, 1, 101–108. https://doi.org/10.51989/nul.2022.6.1.13
3. Кармаза, О. (2023). До питання цифровізації судового процесу (на прикладі цивільного процесу України). Сучасний науковий журнал, 23–29. https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-1-3
4. Короєд, С. О. (2024). Правила організації ефективного цивільного судочинства як єдині стандарти вирішення процесуальних питань. Правова держава, (35), 535–544. https://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001517876
5. Рогач, О., & Феннич, В. (2022). Вплив прецедентної практики Європейського суду з прав людини на цивільне судочинство України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 1(72), 166–170. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.28
6. Тімонов, А. І. (2023). Міжнародні правові стандарти у сфері реалізації принципу гласності та відкритості в цивільному судочинстві. Юридичний науковий електронний журнал, (3), 200–204. http://www.lsej.org.ua/3_2023/45.pdf.

Секція: Інформаційні системи та технології

Модель та засоби оптимізації просторової організації пристроїв відеоспостереження

А. Тимчук
Науковий керівник:
С.П. Стрямець, к.т.н., доцент

Системи відеоспостереження стали звичним засобом захисту житлових і комерційних приміщень. Ефективність такої системи визначають не лише характеристики камер, а насамперед їх правильне розміщення: помилки на етапі проєктування призводять до появи «мертвих» зон або до надлишкової кількості обладнання. Вибір мінімальної кількості камер, що забезпечують максимальне покриття приміщення, є оптимізаційною задачею з великою кількістю можливих варіантів розв’язку [1, 2].

Аналіз поширених програмних засобів проєктування відеоспостереження CAD5D, JVSG і VivoTek [4] показав, що вони орієнтовані на професійних інженерів, мають складний інтерфейс і потребують великого обсягу вхідних даних. Частина з них працює лише з камерами певних виробників або не має веб-версії, а вартість ліцензій є високою для приватних користувачів.

Метою роботи є розроблення моделі та програмних засобів оптимізації просторової організації пристроїв відеоспостереження, які дозволяють визначити мінімальну кількість камер і місця їх встановлення для максимального покриття заданого приміщення.

Структурну схему запропонованої системи наведено на рис. 1. Центральним компонентом є блок автоматичного розташування камер, який отримує полігон приміщення та набір доступних камер і формує план із розміщеними камерами.

Вхідними даними є зображення плану поверху, на якому користувач позначає полігон робочої області та перешкоди (стіни, перегородки, меблі). Далі обирається набір камер із відомими кутом огляду, дальністю та вартістю; можна додати й камери з власними характеристиками. Алгоритм розбиває полігон на дискретну сітку, для кожного її вузла формує можливі положення камер з різними напрямками огляду та вибирає набір, що забезпечує найбільше покриття площі [3]. Передбачено два режими: максимальне покриття за заданої кількості камер і мінімальна вартість обладнання для максимального покриття.

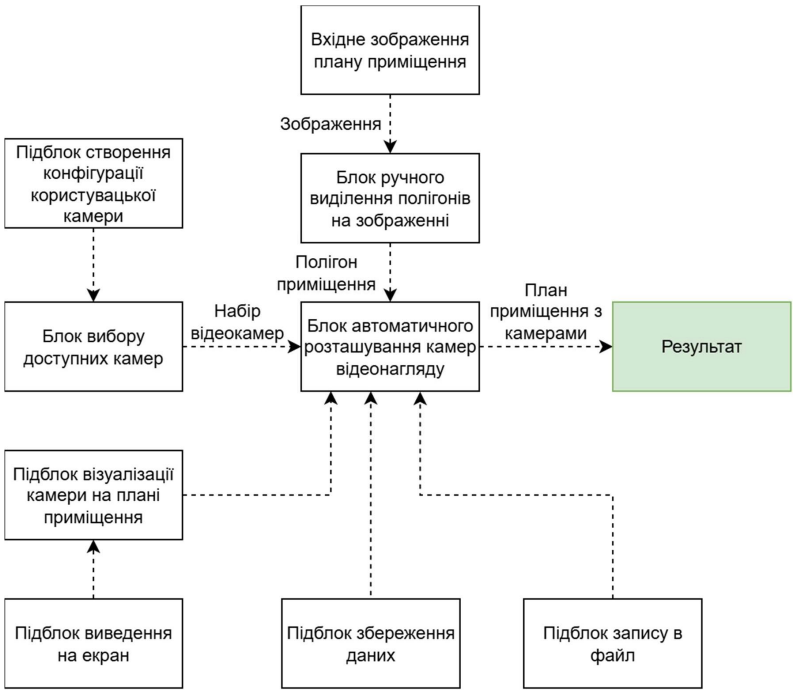

Рис. 1. Структурна схема системи

Програмне забезпечення реалізовано як односторінковий веб-застосунок (SPA) з клієнт-серверною архітектурою. Серверну частину побудовано на фреймворку Django за шаблоном MVT, обчислення виконуються мовою Python з бібліотеками NumPy, Shapely і Matplotlib, клієнтська частина написана мовою JavaScript, а облікові записи та проєкти користувачів зберігаються в реляційній базі даних. Результатом є таблиця обраних камер і зображення плану з точками їх встановлення.

Наукова новизна роботи полягає в розробленому методі оптимізації розташування відеокамер у приміщенні, що мінімізує їх кількість при максимальному покритті. Практична цінність полягає у створенні веб-застосунку, незалежного від виробника камер і доступного без спеціальної підготовки, що скорочує час і витрати на проєктування систем відеоспостереження.

Список використаних джерел

1. Gonzalez-Barbosa J.-J., García-Ramírez T., Salas J., Hurtado-Ramos J. B., Rico-Jiménez J.-J. Optimal camera placement for total coverage. 2009 IEEE International Conference on Robotics and Automation. 2009. P. 844–848. DOI: 10.1109/ROBOT.2009.5152761.
2. Olague G., Mohr R. Optimal camera placement for accurate reconstruction. Pattern Recognition. 2002. Vol. 35, No. 4. P. 927–944. DOI: 10.1016/S0031-3203(01)00076-0.
3. Ahn J.-W., Chang T.-W., Lee S.-H., Seo Y. W. Two-phase algorithm for optimal camera placement. Scientific Programming. 2016. Vol. 2016. Article ID 4801784. DOI: 10.1155/2016/4801784.
4. Вирішення практичних завдань із проєктування відеоспостереження. JVSG. URL: http://www.jvsg.com/urokividenabludeniya (дата звернення: 20.10.2026).

Секція: Автоматизація та робототехніка

Аналіз методів компенсації затримки контуру керування в системах супроводження рухомих об’єктів поворотною камерою на доступній елементній базі

Бичковський Ігор Ярославович, здобувач вищої освіти магістерського рівня,
кафедра автоматизованих систем управління,
Інститут комп’ютерних наук та інформаційних технологій,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна
Науковий керівник:
Пелех Юрій Миронович, к.т.н., доцент
Кафедри автоматизованих систем управління,
Інститут комп’ютерних наук та інформаційних технологій,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Стан проблеми. Системи активного відеоспостереження та супроводження рухомих об’єктів сьогодні широко застосовуються в різних сферах людської діяльності – від цивільної до військової. Типова система такого класу утворює замкнений контур «камера – опрацювання зображення – регулятор – привід поворотної платформи» [1]. Ключова проблема на сучасному етапі – відставання наведення від фактичного положення об’єкта. Воно зумовлене сумарною затримкою в усіх ланках контуру: від захоплення кадру й розпізнавання цілі до виконання команди поворотним механізмом [2]. Унаслідок цього система може коливатися під час наведення на об’єкт, відставати від нього, а за високої швидкості руху – втрачати об’єкт із поля зору.

Постановка задачі. Метою роботи є аналіз джерел затримки в контурі супроводження рухомого об’єкта поворотною камерою та методів її компенсації, що дасть змогу обґрунтувати структуру системи предиктивного наведення, здатної утримувати об’єкт у полі зору за вищих кутових швидкостей його руху. Для досягнення поставленої мети слід розкласти сумарну затримку контуру на складові, систематизувати підходи до її компенсації та визначити, який із них доцільно реалізувати на доступній елементній базі – поворотній платформі із сервоприводами MG995 та мікроконтролером Arduino. У розглянутій структурі кадри з USB-вебкамери опрацьовує персональний комп’ютер (детектор, фільтр Калмана, формування команди), а плата Arduino отримує команди через послідовний порт і формує імпульси керування сервоприводами, оскільки нейромережевий детектор неможливо виконати на 8-бітному мікроконтролері з 2 КБ оперативної пам’яті.

Розв'язання задачі. Сумарну затримку контуру τ, тобто інтервал між моментом експозиції кадру t_0 і моментом завершення відпрацювання сформованої за ним команди t_1, доцільно подати як суму складових:

$$\tau = t_1 - t_0 = \tau_{cap} + \tau_{det} + \tau_{proc} + \tau_{tx} + \tau_{act}, \quad (1)$$

де τ_{cap} – формування й передавання кадру разом із буферизацією; τ_{det} – інференс детектора; τ_{proc} – перетворення координат, фільтрація та формування команди; τ_{tx} – передавання команди на виконавчий рівень; τ_{act} – механічне відпрацювання повороту. Цей розклад розвиває запропонований у [3] поділ затримки IP PTZ-камери на чотири складові: обробку кадру тут розділено на інференс детектора τ_{det} і формування команди τ_{proc}. Для промислової мережевої камери затримка від подання команди до завершення повороту на 20° сягає 400–550 мс [3]. На доступній елементній базі значну частку затримки становить інференс детектора: навіть найменша модель YOLO11n (2,6 млн параметрів) на центральному процесорі (формат ONNX, вхідне зображення 640 пікселів) потребує 56,1 мс на кадр [4]. Для інтегрувальної моделі приводу з П-регулятором затримка обмежує допустимий коефіцієнт підсилення регулятора K умовою стійкості $K \cdot \tau < \pi/2$, а прийнятний запас стійкості за фазою (≈ 33°) досягається лише за $K \cdot \tau \lesssim 1$, через що реактивний контур, тобто контур без прогнозування, за кутової швидкості цілі ω має усталену похибку наведення $\Delta\varphi = \omega/K \gtrsim \omega \cdot \tau$ [2]. Звідси гранична кутова швидкість цілі, за якої реактивний контур ще утримує її в полі зору, становить $\omega_{max} \approx \frac{\Delta\varphi_{\text{доп}}}{\tau}$, де $\Delta\varphi_{\text{доп}}$ – допустиме кутове відхилення цілі від оптичної осі, обмежене полем зору камери.

Для розглянутої платформи складові затримки оцінено за паспортними даними компонентів і опублікованими вимірюваннями (табл. 1).

Таблиця 1. Оцінка складових затримки для розглянутої платформи

Складова	**Основний чинник**	**Оцінка, мс**
τ_{cap}	не менше періоду кадру за 30 кадр/с; виміряна затримка «камера – екран» USB-вебкамер з OpenCV (медіана 78–112 мс) обмежує її зверху [11]	33–110
τ_{det}	YOLO11n, ONNX, 640 пікселів, CPU, дані розробника [4]	≈ 56
τ_{proc}	фільтр Калмана, перетворення координат	≈ 1
τ_{tx}	послідовний порт 115 200 біт/с (команда 6 байт) і очікування наступного імпульсу сервоприводу, період якого 20 мс [12]	1–21
τ_{act}	MG995: 0,2 с/60° за 4,8 В, поворот на 20° без навантаження [13]	≈ 67
Разом, τ		**≈ 160–255**

Отже, сумарна затримка платформи становить $\tau \approx 0{,}16$–$0{,}26$ с, що приблизно вдвічі менше, ніж у промислової IP-камери [3]; найбільші її складові – механічне відпрацювання повороту, інференс детектора та формування кадру. Якщо горизонтальний кут огляду камери становить 60°, а запас на кутовий розмір цілі – 5°, то $\Delta\varphi_{\text{доп}} \approx 25°$ і реактивний контур утримує ціль лише до $\omega_{\text{max}} \approx 100$–$160$

°/с, що менше за швидкість самого сервоприводу (≈ 300 °/с без навантаження [13]). Тобто межу утримання задає саме затримка, і цей резерв може використати предиктивний контур. Значення τ_{cap} та τ_{det} для конкретного обладнання потрібно уточнити вимірюванням.

Підходи до компенсації затримки поділяються на три групи. Першою є зменшення самої затримки за рахунок полегшених моделей детектора, зниження роздільності вхідного зображення та відкидання застарілих кадрів [4]. Такий підхід не потребує зміни алгоритму керування, проте механічну складову τ_{act} програмно зменшити неможливо, тож затримку можна скоротити, але не усунути.

Другою групою є компенсація на рівні регулятора. Предиктор Сміта – це структура регулятора з внутрішньою моделлю об'єкта, яка виносить затримку за межі характеристичного рівняння замкненої системи й дає змогу налаштовувати регулятор так, ніби затримки немає [5]. Спорідненим є прогнозувальне керування на основі моделі (MPC), яке оптимізує послідовність команд з урахуванням моделі приводу та його обмежень [6]. Попри ці переваги, обидва методи потребують достатньо точної моделі об'єкта керування, тоді як сервопривід із мертвою зоною та обмеженням швидкості є суттєво нелінійним, що знижує їхню робастність. Крім того, навіть за точної моделі вихід системи з предиктором Сміта відтворює задане положення з тим самим запізненням τ, тож для рухомої цілі складова похибки $\omega \cdot \tau$ зберігається [2]. Отже, методи цієї групи розширюють допустимий діапазон K, але не усувають відставання від рухомої цілі.

Третьою групою є компенсація на рівні моделі руху цілі, за якої стан цілі прогнозується на горизонт, що дорівнює затримці, а камера наводиться на прогнозоване положення:

$$\hat{\varphi}(t_0 + \tau) = \hat{\varphi}(t_0) + \hat{\omega}(t_0) \cdot \tau\,, \qquad (2)$$

де $\hat{\varphi}$ та $\hat{\omega}$ – оцінки кутового положення та кутової швидкості цілі, отримані рекурсивним фільтром Калмана [7, 8]. Горизонт прогнозу τ слід визначати експериментально для конкретного контуру, оскільки механічна складова затримки залежить від амплітуди повороту [3]. Для IP PTZ-камер прогнозування стану цілі фільтром Калмана з кількома моделями руху (IMM) застосовано в [3]; подібне прогнозування використовують і в системах віртуальної реальності, де завдяки йому фактична затримка знижується з 21–42 мс на початку різкого руху до 2–13 мс уже за 25–58 мс [9]. Варто зауважити, що в координатах зображення видиме зміщення цілі є сумою її власного руху та руху, спричиненого поворотом камери, тому оцінка швидкості виявляється зміщеною [10]. Щоб усунути це зміщення, стан цілі слід описувати в стабілізованих кутових координатах $\varphi = \theta + \alpha$, де θ – кутове положення приводу, виміряне його внутрішнім потенціометром і приведене до моменту експозиції кадру, а α – кутове відхилення цілі від оптичної осі. Оскільки MG995 має лише трипровідний роз'єм без виходу зворотного зв'язку [13], сигнал повзунка потенціометра виводять окремим

проводом на аналоговий вхід Arduino і калібрують за двома відомими положеннями [14].

Висновки. У роботі розкладено затримку контуру супроводження на складові та систематизовано підходи до її компенсації. Показано, що для поворотної платформи з недорогими приводами найбільш обґрунтованою є компенсація на рівні моделі руху цілі: саме вона усуває складову похибки $\omega \cdot \tau$ і не потребує точної моделі нелінійного приводу, тоді як компенсація на рівні регулятора лише розширює допустимий коефіцієнт підсилення. Оцінка за паспортними даними дає для розглянутої платформи $\tau \approx 0{,}16$–$0{,}26$ с і граничну швидкість реактивного контуру $\omega_{\max} \approx 100$–$160$ °/с, що нижче за швидкість сервоприводу. Для коректності прогнозу стан цілі слід описувати в стабілізованих кутових координатах, що враховують власний поворот камери, а горизонт прогнозу визначати експериментально. Подальші дослідження буде спрямовано на експериментальне порівняння предиктивного та реактивного контурів за граничною кутовою швидкістю цілі $\omega_{\max}$.

Список використаних джерел

1. Hutchinson, S., Hager, G. D., & Corke, P. I. (1996). A tutorial on visual servo control. *IEEE Transactions on Robotics and Automation, 12*(5), 651–670. https://doi.org/10.1109/70.538972
2. Normey-Rico, J. E., & Camacho, E. F. (2007). *Control of dead-time processes*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-84628-829-6
3. Paillet, P., Audigier, R., Lerasle, F., & Pham, Q.-C. (2014). Perception-prediction-control architecture for IP pan-tilt-zoom camera through interacting multiple models. In *Proceedings of the 9th International Conference on Computer Vision Theory and Applications (VISAPP 2014)* (Vol. 3, pp. 314–324). SCITEPRESS. https://doi.org/10.5220/0004674103140324
4. Ultralytics. (n.d.). *Ultralytics YOLO11*. Ultralytics Docs. Retrieved October 26, 2026, from https://docs.ultralytics.com/models/yolo11
5. Smith, O. J. M. (1957). Closer control of loops with dead time. *Chemical Engineering Progress, 53*(5), 217–219.
6. Allibert, G., Courtial, E., & Chaumette, F. (2010). Predictive control for constrained image-based visual servoing. *IEEE Transactions on Robotics, 26*(5), 933–939. https://doi.org/10.1109/TRO.2010.2056590
7. Kalman, R. E. (1960). A new approach to linear filtering and prediction problems. *Journal of Basic Engineering, 82*(1), 35–45. https://doi.org/10.1115/1.3662552
8. Bar-Shalom, Y., Li, X. R., & Kirubarajan, T. (2001). *Estimation with applications to tracking and navigation: Theory, algorithms and software*. Wiley. https://doi.org/10.1002/0471221279
9. Warburton, M., Mon-Williams, M., Mushtaq, F., & Morehead, J. R. (2023). Measuring motion-to-photon latency for sensorimotor experiments with virtual reality systems. *Behavior Research Methods, 55*(7), 3658–3678. https://doi.org/10.3758/s13428-022-01983-5

10. Hartley, R., & Zisserman, A. (2004). *Multiple view geometry in computer vision* (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511811685
11. Rensing, P. (2019). *Measuring camera display latency* [White paper]. FRC Team 2877 LigerBots. https://ligerbots.org/docs/whitepapers/LigerBots_Camera_Latency_Whitepaper.pdf
12. Arduino. (n.d.). *Servo* [Computer software]. GitHub. https://github.com/arduino-libraries/Servo
13. Tower Pro. (n.d.). *MG995 high speed: Metal gear dual ball bearing servo* [Datasheet]. https://www.electronicoscaldas.com/datasheet/MG995_Tower-Pro.pdf
14. Earl, B. (2024, June 3). *Analog feedback servos*. Adafruit Learning System. https://learn.adafruit.com/analog-feedback-servos

Секція: Медицина

Роль змін кишкового мікробіому у взаємозв'язку між антибіотикотерапією в ранньому дитинстві та ризиком розвитку атопічного дерматиту

Бабидорич Катаріна Юріївна, здобувачка вищої освіти
Медичного факультету
Ужгородський Університет, Україна
Науковий керівник:
Бойсак Ірина Михайлівна, PhD, асистент
Кафедри педіатрії з дитячими інфекційними хворобами,
Медичний факультет,
Ужгородський Університет, Україна

Анотація. Застосування антибіотиків протягом першого року життя може супроводжуватися змінами кишкового мікробіому, які досліджують у контексті формування атопічних захворювань [1]. Особливий інтерес становлять зміни бактеріального складу та утворення мікробних метаболітів, залучених до регуляції імунної відповіді [6]. За результатами когортних досліджень, раннє застосування антибіотиків може бути пов'язане з підвищеним ризиком розвитку атопічного дерматиту, однак результати різних наукових робіт залишаються неоднорідними [1–4]. Роль змін кишкового мікробіому в цьому взаємозв'язку потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження. Проаналізувати наукові дані щодо взаємозв'язку між антибіотикотерапією в ранньому дитинстві, змінами кишкового мікробіому та ризиком розвитку атопічного дерматиту.

Матеріали дослідження. Огляд наукових публікацій, індексованих у базі даних PubMed, зокрема систематичних оглядів, метааналізів, когортних і проспективних досліджень, присвячених ранньому застосуванню антибіотиків, змінам кишкового мікробіому та розвитку атопічного дерматиту.

Основна частина.

Атопічний дерматит — хронічне запальне захворювання шкіри, розвиток якого пов'язаний із порушенням шкірного бар'єра, особливостями імунної відповіді та впливом зовнішніх чинників [1, 7]. Захворювання має багатофакторну природу, тому його виникнення не можна пояснити лише одним чинником, зокрема змінами кишкової мікробіоти [7]. Вивчення кишкового мікробіому в ранньому дитинстві становить особливий інтерес, оскільки цей період характеризується активним формуванням мікробної спільноти та становленням взаємодії між мікроорганізмами й імунною системою [5, 7]. Наукові дослідження свідчать про зв'язок між особливостями складу кишкової

мікробіоти та розвитком екземи й інших алергічних захворювань, проте конкретні закономірності можуть відрізнятися залежно від досліджуваної популяції [7].

Кишкова мікробіота активно формується в перші роки життя, а її склад залежить, зокрема, від способу розродження та інших чинників раннього розвитку [5, 7]. Порушення цього процесу можуть супроводжуватися змінами представленості окремих бактеріальних груп і їхньої метаболічної активності [1, 5]. Антибіотики, особливо системні препарати, здатні впливати на кишкову мікробіоту, змінюючи її бактеріальний склад і функціональні характеристики [1]. Вираженість і тривалість таких змін можуть відрізнятися залежно від часу застосування антибіотиків, кількості курсів лікування та індивідуальних особливостей дитини [1, 2]. Тому ранню антибіотикотерапію розглядають як один із можливих чинників, пов'язаних зі змінами кишкового мікробіому та подальшим розвитком атопічних захворювань [1, 2].

Значення раннього формування мікробіому підтверджується результатами проспективного китайського когортного дослідження, у якому зміни кишкової мікробіоти виявлялися ще до появи екземи [5]. У дітей, у яких надалі розвинулася екзема, на ранніх етапах життя спостерігали відмінності представленості окремих бактеріальних груп [5]. Автори також виявили вікові зміни складу мікробіоти та певні відмінності її формування залежно від особливостей раннього розвитку дитини [5]. Ці результати підтримують припущення про можливу участь раннього формування кишкової мікробіоти у взаємозв'язку між чинниками раннього розвитку та появою екземи, але не доводять, що саме післяпологова антибіотикотерапія є причиною таких змін [5].

Одним із можливих механізмів взаємодії кишкової мікробіоти з організмом дитини є утворення коротколанцюгових жирних кислот, зокрема бутирату, які формуються внаслідок бактеріальної ферментації харчових субстратів [6, 7]. Ці метаболіти розглядають як важливі компоненти взаємодії між кишковою мікробіотою та організмом людини, а їхнє утворення залежить від складу мікробної спільноти та доступності субстратів для ферментації [6, 7]. У дослідженні немовлят із подальшим розвитком атопічного дерматиту виявили нижчу представленість бактерії Ruminococcus bromii порівняно з дітьми контрольної групи [6]. Крім того, у дітей з атопічним дерматитом рідше спостерігали високий рівень бутирату в калі [6]. Автори припустили, що Ruminococcus bromii може брати участь у взаємодії між різними мікробними групами та процесах утворення метаболітів, пов'язаних із розвитком атопічного дерматиту [6]. Однак це дослідження не встановлює, чи є виявлені особливості мікробіому причиною захворювання, його наслідком або одним з елементів складної взаємодії між мікробними, імунними та зовнішніми чинниками [6].

Безпосередній зв'язок між застосуванням антибіотиків, змінами кишкового мікробіому та атопічним дерматитом досліджували в когорті дітей, залучених до канадського дослідницького проєкту з вивчення здоров'я дітей [1]. Застосування системних антибіотиків протягом першого року життя асоціювалося з вищими

шансами розвитку атопічного дерматиту порівняно з пізнішим застосуванням [1]. Автори також описали залежність між кількістю курсів антибіотикотерапії та величиною виявленої асоціації, причому більша кількість курсів супроводжувалася вираженішим зв'язком із захворюванням [1]. У дітей, у яких згодом розвинувся атопічний дерматит, виявляли зміни кишкового мікробіому, зокрема нижчу представленість бактерій родів Bifidobacterium та Eubacterium, а також відмінності окремих ферментативних шляхів [1]. Результати статистичного аналізу цього дослідження також вказували на можливу участь змін мікробіому у взаємозв'язку між ранньою антибіотикотерапією та розвитком захворювання [1]. Проте спостережний характер дослідження не дає змоги остаточно довести причинно-наслідковий зв'язок або повністю виключити вплив інших чинників [1].

Загальні результати клінічних досліджень також свідчать про можливий зв'язок між впливом антибіотиків і розвитком атопічного дерматиту, однак величина асоціації відрізняється між дослідженнями [2]. У систематичному огляді та метааналізі, опублікованому у 2025 році, було узагальнено результати досліджень, що охоплювали мільйони дітей, і виявлено статистичний зв'язок між впливом антибіотиків та атопічним дерматитом [2]. Водночас результати включених робіт істотно відрізнялися, що обмежує можливість застосування узагальненої оцінки до всіх дітей та різних періодів раннього розвитку [2]. Метааналіз включав дослідження впливу антибіотиків як під час вагітності, так і в дитинстві, тому його результати не можна безпосередньо трактувати як оцінку ризику виключно після антибіотикотерапії протягом першого року життя [2].

Водночас результати окремих когортних досліджень не підтверджують однозначного підвищення ризику атопічного дерматиту після раннього застосування антибіотиків [3, 4]. В італійській когорті дітей застосування антибіотиків протягом першого року життя не асоціювалося зі статистично значущим збільшенням ризику захворювання в основному аналізі [3]. Автори також звернули увагу на можливий вплив часової послідовності між застосуванням антибіотиків і появою симптомів, що ускладнює інтерпретацію виявлених асоціацій [3]. У великому шведському популяційному дослідженні раннє застосування антибіотиків асоціювалося з підвищеним ризиком атопічного дерматиту в загальній когорті, проте величина асоціації зменшувалася під час порівняння братів і сестер [4]. Така відмінність вказує на можливий внесок спільних сімейних чинників і демонструє важливість їх урахування під час оцінювання результатів спостережних досліджень [4].

Додаткові дані про неоднорідність результатів отримано в ретроспективному дослідженні, у якому раннє застосування антибіотиків асоціювалося з нижчим ризиком атопічного дерматиту в досліджуваній вибірці [8]. Цей результат відрізняється від висновків частини інших досліджень і не дає підстав вважати антибіотики засобом профілактики атопічного дерматиту [2, 8]. Відмінності між результатами можуть бути пов'язані з дизайном досліджень, характеристиками учасників, періодом оцінювання впливу антибіотиків і

критеріями діагностики захворювання [2–4, 8]. Крім того, інфекції, через які призначають антибіотики, спадкова схильність до атопічних захворювань та інші сімейні чинники можуть впливати на спостережувані асоціації й ускладнювати встановлення причинно-наслідкового зв'язку [3, 4]. Отже, наявні дані підтримують доцільність подальшого вивчення кишкового мікробіому як одного з можливих посередників взаємозв'язку між ранньою антибіотикотерапією та атопічним дерматитом, але не дають змоги вважати цей механізм остаточно доведеним [1, 2, 5, 6].

Висновок. Рання антибіотикотерапія може бути пов'язана зі змінами кишкового мікробіому та ризиком розвитку атопічного дерматиту, однак результати клінічних досліджень залишаються неоднорідними [1–4, 8]. Потенційне значення мають зміни бактеріального складу та утворення коротколанцюгових жирних кислот, зокрема бутирату, проте причинна роль цих змін у розвитку захворювання остаточно не встановлена [5–7]. Відмінності між результатами досліджень підкреслюють необхідність урахування сімейних чинників, причин призначення антибіотиків і характеристик досліджуваних популяцій [2–4]. Подальші проспективні дослідження з тривалим спостереженням і послідовним оцінюванням мікробіому допоможуть уточнити, якою мірою його зміни пояснюють зв'язок між ранньою антибіотикотерапією та атопічним дерматитом [1, 5, 6].

Список використаних джерел

1. Hoskinson C, Medeleanu MV, Reyna ME, et al. Antibiotics taken within the first year of life are linked to infant gut microbiome disruption and elevated atopic dermatitis risk. The Journal of Allergy and Clinical Immunology. 2024;154(1):131–142. https://doi.org/10.1016/j.jaci.2024.03.025. PubMed.
2. Zhao H, Luo Y, Li W, Jiang C, Jin E, Xu Z. Association between antibiotic exposure and childhood atopic dermatitis: a systematic review and meta-analysis. eClinicalMedicine. 2025;84:103296. https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2025.103296. PubMed.
3. Cantarutti A, Barbiellini Amidei C, Bonaugurio AS, Rescigno P, Canova C. Early-life exposure to antibiotics and subsequent development of atopic dermatitis. Expert Review of Clinical Pharmacology. 2022;15(6):779–785. https://doi.org/10.1080/17512433.2022.2092471. PubMed.
4. Mubanga M, Lundholm C, D'Onofrio BM, Stratmann M, Hedman A, Almqvist C. Association of Early Life Exposure to Antibiotics With Risk of Atopic Dermatitis in Sweden. JAMA Network Open. 2021;4(4):e215245. https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2021.5245. PubMed.
5. Cheung MK, Leung TF, Tam WH, et al. Development of the early-life gut microbiome and associations with eczema in a prospective Chinese cohort. mSystems. 2023;8(5):e0052123. https://doi.org/10.1128/msystems.00521-23. PubMed.

6. Sasaki M, Schwab C, Ramirez Garcia A, et al. The abundance of Ruminococcus bromii is associated with faecal butyrate levels and atopic dermatitis in infancy. Allergy. 2022;77(12):3629–3640. https://doi.org/10.1111/all.15440. PubMed.
7. Zimmermann P, Messina N, Mohn WW, Finlay BB, Curtis N. Association between the intestinal microbiota and allergic sensitization, eczema, and asthma: a systematic review. The Journal of Allergy and Clinical Immunology. 2019;143(2):467–485. https://doi.org/10.1016/j.jaci.2018.09.025. PubMed.
8. Schoch JJ, Satcher KG, Garvan CW, Monir RL, Neu J, Lemas DJ. Association between early life antibiotic exposure and development of early childhood atopic dermatitis. JAAD International. 2023;10:68–74. https://doi.org/10.1016/j.jdin.2022.11.002. PubMed.

Цифровий двійник пацієнта в кардіології: можливості персоналізованого прогнозування серцево-судинного ризику

Пеца Анастасія Віталіївна, здобувачка вищої освіти
Медичний факультет
Ужгородський Університет, Україна
Устич Олена Василівна, кандидат медичних наук, доцент
Кафедри госпітальної терапії
Ужгородський Університет, Україна

АНОТАЦІЯ

Серцево-судинні захворювання залишаються однією з провідних причин смертності у світі, тому раннє виявлення осіб із підвищеним ризиком є важливою складовою профілактики [1, 2]. Для оцінювання такого ризику використовують прогностичні інструменти, зокрема SCORE2, яка визначає 10-річний ризик серцево-судинних подій на основі основних факторів ризику [1].

Водночас розвиток цифрових технологій сприяє впровадженню моделі цифрового двійника пацієнта (*digital twin*) — обчислювальної цифрової моделі, що поєднує індивідуальні медичні дані з методами моделювання для оцінювання поточного стану пацієнта й можливих змін здоров'я [3, 4].

У кардіології ця концепція розглядається як перспективний підхід до персоналізованого прогнозування, проте її клінічне впровадження потребує перевірки точності, безпечності та практичної користі [4, 6, 7].

Мета дослідження - узагальнити сучасні дані щодо можливостей цифрового двійника в персоналізованому прогнозуванні серцево-судинного ризику, а також визначити основні переваги, обмеження та напрями подальших досліджень.

Матеріали та методи дослідження - роботу підготовлено як оперативний огляд наукових публікацій 2021–2026 років, присвячених застосуванню цифрових двійників у кардіології, прогнозуванню серцево-судинного ризику та перевірці обчислювальних моделей. До аналізу включено дослідження SCORE2, оглядові публікації, систематичний і тематичний огляди, а також роботу з описом концептуальної платформи персоналізованого серцево-судинного ризику [1-10].

ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Поняття та основні принципи цифрового двійника пацієнта в кардіології.

Цифровий двійник пацієнта — це персоналізована віртуальна модель, яка поєднує дані про конкретну людину з фізіологічними чи математичними алгоритмами, щоб оцінювати її стан і прогнозувати можливі зміни [2, 3, 5]. У кардіології така модель здатна зважати на фактори ризику, супутні хвороби,

результати аналізів та обстежень, а також реакцію на терапію [3]. На відміну від звичайної електронної картки, цифровий двійник не просто зберігає інформацію, а прораховує її, допомагаючи передбачити розвиток подій [2, 3, 4].

Працює це так: спочатку дані збирають і зводять воєдино, далі обробляють за допомогою моделей і на виході отримують підказки для ухвалення лікарських рішень [3, 5]. Залежно від завдання та наявної інформації, для прогнозів залучають статистику, методи машинного навчання або фізіологічні симуляції [2, 5]. При цьому варто відрізняти звичайну цифрову модель, яка описує лише якийсь один аспект роботи серця чи судин, від повноцінного двійника — останній постійно адаптується і оновлюється в реальному часі на основі нових даних про пацієнта [2, 3].

2. Джерела даних для формування цифрового двійника кардіологічного пацієнта.

Точність цифрового двійника безпосередньо залежить від якості, повноти та зв'язності даних про стан серцево-судинної системи й індивідуальні ризики пацієнта [3, 5]. Передусім йдеться про демографічні показники, анамнез, супутні патології, результати лабораторних аналізів та схему призначеної терапії [1–3]. Для оцінювання серцево-судинного ризику за валідованими алгоритмами критично важливі вік, рівень артеріального тиску й холестерину, статус куріння та інші базові параметри [1].

Більше деталей додають ЕКГ, ЕхоКГ, інші методи візуалізації серця, а також гаджети, що фіксують пульс і фізичну активність [2, 3, 5]. Регулярне надходження цих показників дає змогу відстежувати динаміку стану пацієнта та вчасно коригувати персоналізовані прогнози [2, 5]. Утім, частота оновлення моделі має відповідати конкретному клінічному завданню, адже не всі параметри змінюються однаково швидко й потребують безперервного моніторингу [3, 6].

Поєднувати дані з різних джерел непросто: завадою стають прогалини в записах, розбіжності у форматах, похибки вимірювань і загалом неоднакова якість інформації [6, 10]. Зокрема, дані з клінічних досліджень суттєво відрізняються від тих, які споживчі пристрої збирають у повсякденному житті [2, 6]. Якщо не брати це до уваги під час налаштування моделі, її прогнози будуть неточними або взагалі непридатними для певних груп пацієнтів [6].

3. Цифровий двійник у персоналізованому прогнозуванні серцево-судинного ризику та роль SCORE2.

Персоналізоване прогнозування серцево-судинного ризику дозволяє оцінити ймовірність ускладнень з урахуванням індивідуальних особливостей пацієнта [1, 7]. Серед валідованих європейських інструментів стандартно використовують шкалу SCORE2, яка розраховує 10-річний ризик фатальних і нефатальних серцево-судинних катастроф для конкретної популяції [1]. Вона спирається на базові фактори ризику й бере до уваги регіональні відмінності за рівнем серцево-судинної захворюваності в Європі [1].

Цифровий двійник може доповнити традиційні шкали завдяки ширшому набору даних і можливості регулярного переоцінювання стану пацієнта [2, 5, 7].

Це дозволяє відстежувати динаміку ризиків у часі, хоча переваги такого підходу ще потребують підтвердження у належних клінічних дослідженнях [6, 7].

Водночас цифровий двійник не варто за замовчуванням вважати точнішим за SCORE2 чи інші перевірені інструменти [1, 6]. Традиційні шкали мають суворо стандартизовану методологію розробки та валідації, тоді як цифрові моделі суттєво різняться за типом даних, алгоритмами й рівнем доказовості [1, 6]. Тому йдеться не про безумовну заміну класичних шкал, а про з'ясування того, чи здатні цифрові моделі підвищити точність прогнозів, полегшити їх інтерпретацію та покращити вибір профілактики порівняно з існуючими стандартами [6, 7].

4. Моделювання клінічних сценаріїв і персоналізація лікування.

Ключова перевага цифрового двійника — можливість симулювати різні сценарії розвитку подій залежно від дій лікаря та пацієнта [2, 5, 9]. У кардіології це дозволяє наочно спрогнозувати, як зміниться стан людини, якщо знизити артеріальний тиск, відкоригувати ліпідний профіль, відмовитися від куріння чи додати фізичного навантаження [1, 5, 7]. Спираючись на такі моделі, лікар може обговорити з пацієнтом користь кожної профілактичної стратегії, чітко розрізняючи математичний прогноз і реальний, доведений клінічний ефект [5, 6].

Наприклад, для пацієнта з артеріальною гіпертензією, дисліпідемією та надмірною вагою можна змоделювати кілька варіантів: 1) залишити поточне лікування та спосіб життя без змін; 2) жорсткіше контролювати артеріальний тиск; 3) знизити рівень холестерину ліпопротеїнів низької щільності (ХС-ЛПНЩ); 4) відмовитися від куріння й більше рухатися; 5) комбінувати кілька методів корекції факторів ризику [3, 5].

Наочне моделювання допомагає пацієнту краще зрозуміти, як його звички та показники впливають на майбутнє здоров'я [5, 7]. Система порівнює траєкторію ризиків за збереження нинішнього стану та у разі змін [5, 9]. Втім, важливо пам'ятати: будь-яке моделювання — це лише розрахунок ймовірностей, а не гарантія результату, адже реальний відгук організму залежить від безлічі біологічних, поведінкових і соціальних чинників [6].

5. Обмеження та проблеми впровадження цифрових двійників у кардіологію

Попри високий технологічний потенціал, впровадження цифрових двійників у кардіологію впирається в низку методологічних, технічних та етичних бар'єрів [2, 4, 6]. Ключова проблема — довести, що прогнози моделі справді збігаються з реальними клінічними наслідками й залишаються точними для різних груп пацієнтів [6]. Це вимагає суворих процедур верифікації та валідації, а також чіткої оцінки можливих похибок, невизначеностей і стабільності алгоритму [6].

Окремий виклик — захист персональних медичних даних, адже цифровий двійник акумулює величезні обсяги інформації з багатьох джерел [5, 9]. При розробці таких систем критично важливо забезпечити конфіденційність, надійність зберігання й передачі даних, розмежування доступу та легітимність їх

використання [5, 9]. Сучасні методи захисту приватності допомагають безпечніше працювати з чутливою інформацією, однак їхню ефективність потрібно перевіряти для кожного конкретного рішення окремо [9].

ВИСНОВКИ

Цифровий двійник — це перспективний інструмент персоналізованої кардіології, який об'єднує різнотипні медичні дані й математичні моделі для оцінки стану пацієнта [2, 3, 5]. Технологія дає змогу відстежувати фактори ризику в динаміці, моделювати варіанти перебігу хвороби та підбирати індивідуальну профілактику [5, 7, 9]. Водночас вона не замінює валідовані шкали на кшталт SCORE2 чи досвід і клінічне рішення лікаря [1, 6].

Подальше впровадження цифрових двійників вимагає суворої валідації, стандартизації прогнозів і надійного захисту даних [5, 6, 9]. У підсумку їхня реальна цінність визначатиметься не складністю алгоритмів, а доведеною здатністю покращувати якість лікування та безпеку пацієнта [4, 6, 7].

Список використаних джерел

1. SCORE2 Working Group and ESC Cardiovascular Risk Collaboration. SCORE2 risk prediction algorithms: new models to estimate 10-year risk of cardiovascular disease in Europe. European Heart Journal. 2021;42(25):2439–2454. DOI: 10.1093/eurheartj/ehab309.
2. Coorey G, Figtree GA, Fletcher DF, et al. The health digital twin to tackle cardiovascular disease—a review of an emerging interdisciplinary field. npj Digital Medicine. 2022;5:126. DOI: 10.1038/s41746-022-00640-7.
3. Sel K, et al. Building Digital Twins for Cardiovascular Health: From Principles to Clinical Impact. Journal of the American Heart Association. 2024;13(19):e031981. DOI: 10.1161/JAHA.123.031981.
4. Zou H, Zheng X, Wu L, Zhang S, Chang P, Chen Y. Digital twins in cardiovascular disease: a scoping review. International Journal of Medical Informatics. 2026;206:106138. DOI: 10.1016/j.ijmedinf.2025.106138.
5. Thangaraj PM, Benson SH, Oikonomou EK, Asselbergs FW, Khera R. Cardiovascular care with digital twin technology in the era of generative artificial intelligence. European Heart Journal. 2024;45(45):4808–4821. DOI: 10.1093/eurheartj/ehae619.
6. Sel K, Hawkins-Daarud A, Chaudhuri A, et al. Survey and perspective on verification, validation, and uncertainty quantification of digital twins for precision medicine. npj Digital Medicine. 2025;8:40. DOI: 10.1038/s41746-025-01447-y.
7. Dziopa K, Lekadir K, van der Harst P, Asselbergs FW. Digital twins: reimagining the future of cardiovascular risk prediction and personalised care. Hellenic Journal of Cardiology. 2025;81:4–8. DOI: 10.1016/j.hjc.2024.06.001.
8. Shen M, Chen S, Ding X. The effectiveness of digital twins in promoting precision health across the entire population: a systematic review. npj Digital Medicine. 2024;7:145. DOI: 10.1038/s41746-024-01146-0.

9. Cadavid H, Mo H, Arends B, Dziopa K, Bron EE, Bos D, Georgievska S, van der Harst P. MyDigiTwin: A privacy-preserving framework for personalized cardiovascular risk prediction and scenario exploration. Computers in Biology and Medicine. 2025;198:111180. DOI: 10.1016/j.compbiomed.2025.111180.
10. Li T, Shen Y, Li Y, Zhang Y, Wu S. The status quo and future prospects of digital twins for healthcare. EngMedicine. 2024;1(3):100042. DOI: 10.1016/j.engmed.2024.100042.

Секція: Фармацевтика та фармакотерапія

DOI 10.70286/SV-27.10.2026.001

Гострі алергічні реакції в практиці лікаря-стоматолога

Фенько Поліна Віталіївна, здобувачка магістерського рівня освіти за спеціальністю «Стоматологія»,
Кафедра медико-біологічних дисциплін,
Навчально-науковий інститут стоматології та лабораторної медицини Ужгородського університету, м. Ужгород, Україна
Мисик Аліна Олександрівна, здобувачка магістерського рівня освіти за спеціальністю «Стоматологія»,
Кафедра медико-біологічних дисциплін,
Навчально-науковий інститут стоматології та лабораторної медицини Ужгородського університету, м. Ужгород, Україна
Бокоч Софія Іванівна, здобувачка магістерського рівня освіти за спеціальністю «Стоматологія»,
Кафедра медико-біологічних дисциплін,
Навчально-науковий інститут стоматології та лабораторної медицини Ужгородського університету, м. Ужгород, Україна
Науковий керівник:
Юсько Леся Сергіївна, кандидат біологічних наук, доцент
Кафедри медико-біологічних дисциплін,
Навчально-науковий інститут стоматології та лабораторної медицини Ужгородського університету, м. Ужгород, Україна

Вступ

У сучасній стоматологічній практиці зростає кількість ускладнень, спричинених алергічними ураженнями. Це пояснюється, зокрема, застосуванням місцевих анестетиків складного хімічного складу, а також багатокомпонентних реставраційних матеріалів, адгезивів і полімерів. Гострі алергічні реакції (ГАР) становлять особливу небезпеку в умовах стоматологічного кабінету, оскільки розвиваються стрімко після контакту з певним алергеном. Це вимагає від лікаря готовності до миттєвого реагування на клінічні прояви та чіткого виконання алгоритму первинної допомоги. Особливої уваги потребують пацієнти з підвищеним ризиком алергії, а також ті, хто має супутні серцево-судинні та інші соматичні захворювання.

Мета дослідження: систематизувати, узагальнити та критично проаналізувати новітні науково-практичні дані щодо розвитку, діагностики,

лікування та профілактики гострих алергічних реакцій під час стоматологічних втручань, а також алгоритмів надання первинної медичної допомоги.

Основна частина

Матеріали та методи. Проаналізовано наукові статті, опубліковані у фахових виданнях та міжнародних базах даних (PubMed, Google Scholar, ResearchGate) за останні роки, присвячені гострим алергічним реакціям під час стоматологічних втручань.

Результати досліджень та їх обговорення. За результатами аналізу публікацій встановлено, що у стоматологічній практиці основними причинами гострих алергічних реакцій є антибіотики, а саме амоксицилін та метронідазол [1]. За даними досліджень, проведених у Великій Британії та Франції, на антибіотики припадає приблизно 50 % усіх випадків періопераційної анафілаксії [2]. Ще 10 % випадків періопераційної анафілаксії зумовлені алергеном, який часто застосовують у стоматологічній практиці, – хлоргексидином [2]. Його використовують для промивання лунок після видалення зубів, а також для ротових ванночок і обробки пародонтальних кишень; він розглядається як одна з причин летальних анафілактичних реакцій.

Справжня IgE-опосередкована алергія становить лише 0,1 % випадків небажаних реакцій на амідні анестетики (артикаїн, убістезин, мепівакаїн) [3]. Загалом реакції на анестетики мають психогенний або вазовагальний характер (панічна атака, непритомність); найчастіше їх провокують консерванти та антиоксиданти у складі розчинів з адреналіном (бензоати, метабісульфіти). Ефірні анестетики та бензокаїн можуть спричиняти контактний дерматит і реакції уповільненого типу через метаболіт – параамінобензойну кислоту (ПАБК).

До групи ризику належать пацієнти з хірургічним втручанням в анамнезі та особи із синдромом «латекс-фрукти» (перехресна алергія на банани, ківі, авокадо). За наявними даними, сенсибілізація серед пацієнтів сягає 30,4 %, а середня поширеність алергії становить майже 7,2 %. Основним чинником у стоматологічній практиці є латекс, що міститься в кофердамі та латексних рукавичках. Пацієнтам із підвищеною чутливістю до йоду та прокаїнових анестетиків протипоказані йодоформвмісні пасти для ендодонтичного лікування (Метарех, Альвожил). Небезпеку для хворих на харчову алергію становить і казеїн, що входить до складу ремінералізувальних паст і може спровокувати фатальні реакції. [4].

Клінічна картина анафілаксії є поліорганною. Шкірні прояви включають відчуття тепла, кропив’янку, свербіж та ангіонабряк. У ротовій порожнині виникають поколювання губ, язика й піднебіння, набряк губ і язика, металевий присмак, у носі – свербіж, закладеність і ринорея. Залучення гортані проявляється відчуттям стиснення в горлі та захриплістю, а нижніх дихальних шляхів – задишкою, хрипами, бронхоспазмом і ціанозом. Шлунково-кишковий тракт реагує нудотою, переймоподібним болем у животі, діареєю та дисфагією

(утруднене ковтання). Серцево-судинні розлади включають слабкість, непритомність, зміну психічного стану, тахікардію, брадикардію, гіпотензію, тунельний зір і зупинку серця, а розлади нервової системи – тривогу, відчуття неминучої загибелі, судоми та сплутаність свідомості (у дітей – раптову зміну поведінки, дратівливість). Ураження органів зору виявляється еритемою та набряком, сльозотечею, гіперемією кон'юнктиви. Діагноз встановлюють за критеріями Всесвітньої організації алергії (WAO): він ґрунтується на гострому розвитку ураження шкіри в поєднанні з респіраторними, гемодинамічними або тяжкими шлунково-кишковими розладами, а також на гіпотензії чи бронхоспазмі [5].

Алгоритм допомоги при підозрі на анафілактичний шок починається з негайного припинення введення препарату з фіксацією його назви, дози та часу введення й виклику швидкої допомоги. Препаратом першої лінії є адреналін (епінефрин), що зумовлено його комплексним впливом на всі ланки патогенезу. Як неселективний агоніст α- і β-адренорецепторів, він діє на кількох рівнях: стимуляція α_1-адренорецепторів спричиняє вазоконстрикцію периферичних судин, що підвищує артеріальний тиск і зменшує набряк слизових оболонок; β_1-адренорецептори забезпечують стимуляцію серцевої діяльності; β_2-адренорецептори усувають бронхоспазм, стабілізують мембрани тучних клітин і базофілів та пригнічують вивільнення медіаторів алергії (гістаміну, триптази). Доза для дорослого становить 0,5 мг, для дітей масою від 7,5 до 25 кг – 0,15 мг, понад 25 кг – 0,3 мг; препарат уводять внутрішньом'язово в передньобокову ділянку стегна. За відсутності анафілаксії застосовують антигістамінні препарати 2-го покоління та системні глюкокортикостероїди; за її наявності ці засоби вводять виключно після адреналіну [6]. Під час надання допомоги обов'язково проводять забір крові для визначення рівня триптази у часовому вікні від 15 хвилин до 3 годин після маніфестації реакції. Після стабілізації стану пацієнта скеровують до алерголога, якщо в анамнезі є анафілаксія або задокументовані реакції на передбачуваний препарат, а також якщо будь-яка реакція гіперчутливості (РГЧ) розвинулася безпосередньо під час стоматологічного прийому [7].

Проведений аналіз свідчить, що ризик гострих алергічних реакцій у стоматології визначається не окремим чинником, а поєднанням трьох груп причин: фармакологічних (антибіотики, антисептики, місцеві анестетики та їхні консерванти), матеріальних (латекс, компоненти ендодонтичних і ремінералізувальних паст) та індивідуальних (обтяжений алергологічний анамнез, перехресна алергія, супутня соматична патологія). Найчастішими причинами є речовини, які лікар застосовує рутинно й зазвичай не сприймає як потенційні алергени, – антибіотики та хлоргексидин. Натомість справжня IgE-опосередкована алергія на місцеві анестетики трапляється рідко, а більшість небажаних реакцій на них зумовлена неімунними механізмами – вазовагальними реакціями, дією адреналіну чи передозуванням [8]. Отримані оцінки узгоджуються з даними Національного аудиту періопераційної анафілаксії у

Великій Британії (NAP6), де на антибіотики припадало 94 із 199 ідентифікованих причинних агентів (близько 47 %), а на хлоргексидин – 18 (близько 9 %) [8]. Водночас ці дані стосуються хірургічних втручань загалом, тому до стоматологічної практики їх слід переносити з обережністю.

Одержані результати дають змогу сформувати для лікаря-стоматолога послідовну стратегію дій, що охоплює як профілактику, так і невідкладну допомогу [9]. На етапі підготовки до втручання вона передбачає ретельний збір алергологічного анамнезу, виявлення перехресної алергії (зокрема синдрому «латекс-фрукти») та вибір безпечних матеріалів і препаратів. У разі розвитку реакції ключовим є вчасне розпізнавання перших ознак анафілаксії та негайне введення адреналіну як засіб першої лінії, після чого застосовують антигістамінні препарати та глюкокортикостероїди. Після стабілізації стану необхідно провести забір крові для визначення рівня триптази й скерувати пацієнта до алерголога для верифікації діагнозу. Такий підхід дає змогу лікарю діяти впевнено ще до прибуття бригади екстреної допомоги. Особливої уваги заслуговують чинники, які часто недооцінюють: хлоргексидин, латекс, казеїн і йодоформвмісні пасти [10].

Висновки

Отже, аналіз наукових статей підтверджує, що найчастішими причинами ГАР у стоматологічній практиці є антибіотики та хлоргексидин, тоді як справжня алергія на місцеві анестетики трапляється рідко. Ключовим чинником запобігання ГАР є ретельний збір алергологічного анамнезу перед початком будь-якого втручання, а також постійна готовність стоматологічної бригади до проведення серцево-легеневої реанімації та наявність укомплектованої аптечки невідкладної допомоги. Врахування факторів ризику та зважений вибір антисептиків і анестетиків дають змогу звести до мінімуму ймовірність виникнення загрозливих для життя алергічних ускладнень. Препаратом першої лінії при розвитку анафілаксії є адреналін, який необхідно вводити негайно, до застосування антигістамінних препаратів і глюкокортикостероїдів.

Список використаних джерел

1. (Ed.). (2025). Щодо діагностики та диференціації порушень свідомості і надання невідкладної допомоги (лекція). Ukrainian Medical Journal. https://doi.org/10.32471/umj.1680-3051.264114
2. (Ed.). (2024). Diving deep into fish allergen immunotherapy: Current knowledge and future directions. Asian Pacific Journal of Allergy and Immunology. https://doi.org/10.12932/ap-030923-1687
3. Міністерство охорони здоров'я України. (2016). Клінічні протоколи надання медичної допомоги за спеціальністю «Стоматологія». Фармацевт Практик. Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/0/848-dn_20161229_1422_dod_1.pdf
4. Міністерство охорони здоров'я України. (2022). Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при анафілаксії (Наказ від 09 березня 2022 р. № 441). https://moz.gov.ua/uploads/8/40980-dn_441_09032022_dod26.pdf

5. Sonal Ugalmugle, Dr., Lina Chaban, Dr., Archana Nimale, Dr., Manjiri Chakor, Dr., Sruthi Kalakota, Dr., Monica Milagros Parra Rodil, Dr., Sandeep Singh, Dr., & Ridhi Bhola, Dr. (2026). Medical Emergencies in the Dental Office: Prevention and Preparedness. American Journal of Clinical Medicine Research, 14(1), 1–7. https://doi.org/10.12691/ajcmr-14-1-1
6. 4Bina, B., Hersh, E. V., Hilario, M., Alvarez, K., & McLaughlin, B. (2018). True allergy to amide local anesthetics: A review and case presentation. Anesthesia Progress, 65(2), 119–123. https://doi.org/10.2344/anpr-65-03-06
7. Cardona, V., Ansotegui, I. J., Ebisawa, M., El-Gamal, Y., Fernandez Rivas, M., Fineman, S., Geller, M., Gonzalez-Estrada, A., Greenberger, P. A., Sanchez Borges, M., Senna, G., Sheikh, A., Tanno, L. K., Thong, B. Y., Turner, P. J., & Worm, M. (2020). World Allergy Organization anaphylaxis guidance 2020. World Allergy Organization Journal, 13(10), Article 100472. https://doi.org/10.1016/j.waojou.2020.100472
8. Harper, N. J. N., Cook, T. M., Garcez, T., Farmer, L., Floss, K., Marinho, S., Torevell, H., Warner, A., Ferguson, K., Hitchman, J., Egner, W., Kemp, H., Thomas, M., Lucas, D. N., Nasser, S., Karanam, S., Kong, K.-L., Farooque, S., Bellamy, M., & McGuire, N. (2018). Anaesthesia, surgery, and life-threatening allergic reactions: Epidemiology and clinical features of perioperative anaphylaxis in the 6th National Audit Project (NAP6). British Journal of Anaesthesia, 121(1), 159–171. https://doi.org/10.1016/j.bja.2018.04.014
9. Malamed, S. F. (2015). Acknowledgments. Medical Emergencies in the Dental Office, x. https://doi.org/10.1016/b978-0-323-17122-9.09993-5
10. Muraro, A., Worm, M., Alviani, C., Cardona, V., DunnGalvin, A., Garvey, L. H., Riggioni, C., de Silva, D., Angier, E., Arasi, S., Bellou, A., Beyer, K., Bijlhout, D., Bilò, M. B., Bindslev-Jensen, C., Brockow, K., Fernandez-Rivas, M., Halken, S., Jensen, B., . . . European Academy of Allergy and Clinical Immunology, Food Allergy, Anaphylaxis Guidelines Group. (2022). EAACI guidelines: Anaphylaxis (2021 update). Allergy, 77(2), 357–377. https://doi.org/10.1111/all.15032

Секція: Освіта та педагогіка

Використання контекстних задач як інструмент формування практичних навичок прийняття рішень у курсі математики

Терехов Олександр Сергійович, здобувач вищої освіти
Фізико-математичного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник:
Франовський Анатолій Цезарович, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Кафедри фізики, астрономії та робототехніки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Вступ. У сучасній освіті дедалі актуальнішим стає питання не лише засвоєння математичних знань, а й формування в учнів здатності застосовувати їх у реальних ситуаціях. Одним із дієвих інструментів реалізації цього завдання є контекстні задачі — задачі, умова яких відображає реальні або наближені до реальних ситуації з повсякденного, соціального чи професійного життя. Вони відрізняються від традиційних абстрактних задач тим, що спонукають учнів не лише обчислювати, а й аналізувати, оцінювати та приймати обґрунтовані рішення [1].

Дослідники в галузі математичної освіти підкреслюють, що контекстні задачі сприяють розвитку математичної грамотності — здатності розпізнавати математику в реальному контексті та використовувати її для розв'язання практичних проблем [2]. Концепція математичної грамотності (mathematical literacy) є основою міжнародних оцінювань PISA, де саме задачі в реальному контексті складають більшість завдань [3]. Впровадження контекстних задач у шкільний курс математики відповідає вимогам Державного стандарту базової середньої освіти України щодо формування предметної та ключових компетентностей учнів [4].

Мета роботи. Метою дослідження є обґрунтування методичних засад використання контекстних задач як інструменту формування практичних навичок прийняття рішень у курсі математики основної і старшої школи, аналіз вітчизняного та міжнародного досвіду їх упровадження, а також розробка підходів до їх систематичного використання у навчальному процесі відповідно до компетентнісної парадигми сучасної освіти.

Матеріали та методи. У дослідженні використано теоретичні та емпіричні методи: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, вивчення чинних навчальних програм і підручників з математики, порівняльний аналіз

підходів до конструювання контекстних задач, а також аналіз методичних рекомендацій PISA та концепцій реалістичної математичної освіти (RME). Теоретичну базу дослідження складають праці у сфері математичної дидактики та компетентнісного підходу в освіті [5; 6].

Реалістична математична освіта (Realistic Mathematics Education, RME), розроблена в Нідерландах у Freudenthal Institute, ґрунтується на принципі, що математика має бути «людською діяльністю» — відкриттям і конструюванням знань через осмислення реального світу [6]. Контекстні задачі в рамках RME розглядаються не просто як застосування вже вивченого матеріалу, а як стартова точка для математизації — переходу від конкретної ситуації до абстрактного поняття. Горизонтальна математизація передбачає переведення реальної проблеми у математичну модель, а вертикальна — роботу всередині самої математики: спрощення, узагальнення, формалізацію. Обидва типи математизації є необхідними для повноцінного розуміння математики.

Аналіз сучасних навчальних програм [4] та підручників з математики для 5–11 класів виявив, що прикладні задачі займають не більше 15–20% від загального обсягу задачного матеріалу, причому більшість із них є формально «прикладними», але позбавлені реального контексту, що знижує їх дидактичний потенціал. Наприклад, «задача про потяги» або «задача про наповнення басейну» є ситуаціями, які учні ніколи не зустрінуть у реальному житті. Натомість задачі, пов'язані з плануванням сімейного бюджету, розрахунком енергоспоживання, порівнянням умов кредитування чи аналізом демографічної статистики, мають значно вищий мотиваційний потенціал та ближчі до реального прийняття рішень.

Результати та обговорення. На основі аналізу літератури та практики навчання математики виявлено ключові характеристики ефективної контекстної задачі:

– реалістичність ситуації: умова задачі відображає або наближена до реальної ситуації, яку учень може уявити або з якою може зіткнутися [2];

– відкритість умови: задача може допускати кілька способів розв'язання або кілька обґрунтованих відповідей, що наближає її до реального прийняття рішень;

– необхідність моделювання: учень має перекласти реальну ситуацію мовою математики, сформувати модель і потім інтерпретувати результат [6];

– наявність надлишкових або неповних даних: у реальних ситуаціях рішення часто приймається за умов неповної інформації, що розвиває критичне мислення [7];

– міжпредметні зв'язки: ефективна контекстна задача інтегрує знання з різних предметних галузей — економіки, географії, біології, соціології тощо.

Навичка прийняття рішень у контексті математики включає декілька взаємопов'язаних компонентів: виявлення математичної проблеми в реальній ситуації, побудову математичної моделі, виконання необхідних обчислень і перетворень, інтерпретацію та оцінку отриманих результатів, а також обґрунтування прийнятого рішення. Саме контекстні задачі дозволяють формувати всі ці компоненти в комплексі, на відміну від традиційних

алгоритмічних вправ [5]. Традиційна задача вимагає виконання операцій, контекстна — ще й аналізу умови, відбору релевантних даних та інтерпретації результату стосовно реальної ситуації.

За типологією контекстних задач, яка ґрунтується на PISA-фреймворку [3], виділяють чотири категорії контекстів: особистісний (персональні фінанси, здоров'я, хобі), соціальний (локальна спільнота, демографія, публічна статистика), професійний (задачі, пов'язані з різними видами трудової діяльності) та науковий (природничо-наукові явища, дослідження). Прикладом задачі особистісного контексту є: «Ви плануєте придбати смартфон. Магазин А пропонує його за 12 000 грн, магазин Б — за 10 500 грн, але лише в кредит на 12 місяців зі щомісячним платежем 1 000 грн. Яка покупка вигідніша і чому?» Ця задача не лише вимагає арифметичних дій, а й спонукає учня враховувати реальні фактори вибору.

Важливою умовою ефективності є система подачі контекстних задач: від простіших, де контекст є мінімальним, до складних, де учень самостійно формулює задачу на основі реальних даних (газетних статей, інфографіки, статистичних таблиць). Такий поступовий підхід формує стійкі вміння застосовувати математичний апарат у нестандартних ситуаціях [7]. Дослідники виокремлюють наступні рівні включення контекстних задач у навчання: репродуктивний (учень відтворює алгоритм в новій ситуації), конструктивний (учень самостійно будує модель) та творчий (учень формулює задачу, обирає метод, оцінює обмеження моделі).

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що систематичне використання контекстних задач підвищує мотивацію учнів до вивчення математики: усвідомлення практичної цінності математичних знань є потужним стимулом для навчання [1]. Дослідження у фінських та нідерландських школах показали, що учні, які навчались за підходом RME, демонструють вищі результати не лише у прикладних завданнях, а й у формальних математичних тестах [6]. Крім того, учні значно рідше ставлять питання «навіщо вивчати математику», оскільки зв'язок між навчальним матеріалом і реальним життям стає для них очевидним і переконливим.

З методичної точки зору ефективним є використання контекстних задач у поєднанні з такими педагогічними технологіями, як кооперативне навчання та дослідницький підхід. Групова робота над контекстною задачею дозволяє учням обговорювати різні стратегії розв'язання, аргументувати свою точку зору, критично оцінювати судження однокласників — тобто здійснювати ті ж процеси, що й реальне прийняття рішень у команді. Це також сприяє розвитку комунікативних компетентностей, передбачених Державним стандартом [4].

Окремого розгляду потребує проблема оцінювання навчальних досягнень учнів при використанні контекстних задач. Традиційна дихотомія «правильно/неправильно» є недостатньою: ключовим є оцінювання ходу міркувань, обґрунтованості моделі та адекватності інтерпретації результату. Це вимагає переходу до рубрикового оцінювання (rubric-based assessment), де

окремо оцінюються розуміння контексту, побудова моделі, математичні обчислення та інтерпретація результату [2].

Висновки. Використання контекстних задач у курсі математики є ефективним дидактичним інструментом для формування практичних навичок прийняття рішень. Вони забезпечують зв'язок математичних знань з реальністю, сприяють розвитку математичного мислення, критичності, здатності до аналізу та обґрунтованого вибору. Систематичне включення таких задач у навчальний процес відповідає вимогам компетентнісного підходу та міжнародним стандартам математичної грамотності.

Перспективами подальших досліджень є розробка конкретних методичних рекомендацій для вчителів математики щодо конструювання і відбору контекстних задач для різних вікових груп учнів, а також дослідження впливу їх систематичного застосування на рівень математичної грамотності за методологією PISA.

Список використаних джерел

1. Verschaffel L., Greer B., De Corte E. Making Sense of Word Problems. – Lisse: Swets & Zeitlinger, 2000. – 224 p. URL: https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781410602039/making-sense-word-problems-lieven-verschaffel-brian-greer-erik-de-corte
2. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. – Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://doi.org/10.1787/dfe0bf9c-en
3. Stacey K. The PISA View of Mathematical Literacy in Indonesia // Journal on Mathematics Education. – 2011. – Vol. 2, № 2. – P. 95–126. URL: https://doi.org/10.22342/jme.2.2.746.95-126
4. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF
5. Skovsmose O. Mathematical Competencies and the Learning of Mathematics: The Danish KOM Project. – Roskilde: Roskilde University, 2003. URL: https://www.math.ku.dk/english/research/didactics/kom/
2. Gravemeijer K., Doorman M. Context Problems in Realistic Mathematics Education: A Calculus Course as an Example // Educational Studies in Mathematics. – 1999. – Vol. 39. – P. 111–129. URL: https://doi.org/10.1023/A:1003749919816
3. Palm T. Impact of Authenticity on Sense Making in Word Problem Solving // Educational Studies in Mathematics. – 2008. – Vol. 67, № 1. – P. 37–58. URL: https://doi.org/10.1007/s10649-007-9083-3

Секція: Журналістика та соціальні комунікації

Аналіз спортивного медіа «Спорт 24»

Сердюк Дар'я Ігорівна, здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня
Навчально-науковий інститут журналістики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Анотація. У тезах подано результати моніторингу українського спортивного онлайн-медіа «Спорт 24» (Sport24.ua) за період 16 квітня – 16 травня 2026 року. На основі 2 711 матеріалів проаналізовано рубрикову структуру сайту, жанровий склад, тематичні лінії та мультимедійну складову. Встановлено, що видання працює переважно в режимі оперативної новинної журналістики: новинна замітка й розширена новина разом становлять 96,7% контенту, футбол разом із рубрикою «ЧС2026» – 82,7%, аналітичні жанри майже відсутні. Контент значною мірою персоналізований і містить суспільно-політичний контекст війни.

Ключові слова: *спортивна журналістика, онлайн-медіа, моніторинг контенту, жанрова структура, персоналізація, «Спорт 24».*

Основна частина

Спортивна журналістика в цифровому медіапросторі є одним із найдинамічніших сегментів онлайн-медіа. Вона орієнтується на оперативність, мультимедійність та емоційну подачу, через що межа між новиною та коментарем часто розмивається. Міжнародні дослідження показують, що у спортивних новинах переважають матеріали, у яких журналісти активно висловлюють свою позицію та прагнуть впливати на аудиторію, а також використовують розважальну подачу, оцінні судження, емоційність і персоналізацію [6], а сама сфера давно отримала репутацію «toy department» серед новинних тем [5]. Для українських спортивних медіа цей процес ускладнюється умовами повномасштабної війни, що впливає на редакційні підходи. Питання участі російських і білоруських спортсменів у міжнародних змаганнях, виїзду українських атлетів за кордон, а також поєднання спортивної та патріотичної тематики стали важливою частиною інформаційного порядку денного [1].

Об'єктом дослідження є сайт Спорт 24 (Sport24.ua) – україномовне спортивне онлайн-медіа, яке працює у структурі ПрАТ «Телерадіокомпанія Люкс» та входить до медіагрупи «24 канал» [3]. Для аналізу обрано період із 16 квітня по 16 травня 2026 року, коли спортивний календар був особливо насиченим: чвертьфінали та півфінали Ліги чемпіонів і Ліги Європи, боротьба за медалі УПЛ, підготовка до Ролан Гаррос, вечір «Glory in Giza», під час якого Олександр Усик мав захищати свої титули, плей-оф НХЛ і чемпіонат світу з хокею. Метою дослідження є моніторинг контенту сайту за цей період, зокрема аналіз рубрикової структури, жанрового складу, основних тематичних ліній та

особливостей висвітлення спортивних подій. Методика ґрунтується на контент-аналізі [4; 7], який уже застосовували до українських спортивних онлайн-медіа [2]. Кількість матеріалів визначено посторінковим підрахунком у кожній рубриці та підрозділі; оскільки платформа відображає лише 14 матеріалів на одній сторінці, підрахунок проводився окремо для кожного дня та кожного підрозділу.

Структура та навігація. Сайт побудований за принципом спортивної рубрикації. У головному меню розміщено п’ять основних рубрик: «Футбол», «Теніс», «Бокс», «Формула-1» і «ЧС2026». Ще дев’ять рубрик винесено до розширеного підменю: «Хокей», «Баскетбол», «Легка атлетика», «Олімпіада», «Футзал», «Біатлон», «Волейбол», «Шахи» та «Інші види спорту». Усі рубрики мають однакову внутрішню структуру з трьох підрозділів: «Новини» формує основний оперативний потік, «Публікації» містить аналітичні тексти й інтерв’ю, «Відео-новини» об’єднують мультимедійний контент. Найбільш розвиненою є футбольна рубрика, яка охоплює українські турніри, провідні європейські чемпіонати, єврокубки та матчі національних збірних. Рубрика «ЧС2026» частково дублює футбольний контент, однак формує окремий архів матеріалів, пов’язаних із кваліфікацією та підготовкою до турніру. Рубрика «Війна росії з Україною» об’єднує матеріали з різних спортивних розділів, у яких тема війни є основною або контекстно пов’язаною зі спортивними подіями. Важливим технологічним елементом є «Матч-центр» – інтерактивний розділ із результатами матчів у реальному часі, розкладом і турнірними таблицями (футбол, бокс, теніс, баскетбол), який збільшує час перебування користувачів на платформі під час важливих подій.

Кількісний аналіз. Загалом за аналізований період зафіксовано 2 711 матеріалів (табл. 1). Найбільший обсяг припадає на рубрики «Футбол» і «ЧС2026»: разом вони налічують 2 243 матеріали (82,7%). Водночас «ЧС2026» значною мірою дублює футбольний контент, тому розглядати її як повністю самостійний тематичний блок не зовсім коректно. Другою за обсягом є рубрика «Теніс» – 297 матеріалів (11,0%); усі інші рубрики разом формують лише 6,3% контенту. Окрему увагу привертає відсутність матеріалів у рубриці «Формула-1», попри її розміщення в головному меню.

Таблиця 1. Загальний обсяг матеріалів за рубриками (16.04 – 16.05.2026)

Рубрика	Новини	Публікації	Відео	Разом	Частка
Футбол	1 089	4	52	1 145	42,2%
ЧС2026	1 094	4	–	1 098	40,5%
Теніс	285	0	12	297	11,0%
Бокс	36	0	7	43	1,6%
Баскетбол	28	0	5	33	1,2%
Інші види спорту	23	2	1	26	1,0%
Війна росії з Україною	22	–	–	22	0,8%
Хокей	17	0	4	21	0,8%
Біатлон	10	0	0	10	0,4%
Легка атлетика	7	–	0	7	0,3%

Продовження табл. 1

Рубрика	**Новини**	**Публікації**	**Відео**	**Разом**	**Частка**
Футзал	3	0	0	3	0,1%
Волейбол, шахи, «Олімпіада» (по 2)	6	0	0	6	0,2%
Формула-1	0	0	0	0	0%
Разом	**2 620**	**10**	**81**	**2 711**	**100%**

Примітка. Сума містить перехресні публікації рубрик «ЧС2026» та «Війна росії з Україною»; частки округлено.

У футбольній рубриці редакція працює стабільно: у середньому близько 35 матеріалів на день (мінімум 27–28). Найвищі показники зафіксовано 25 і 26 квітня – по 43 публікації, а також 16, 21 і 22 квітня – по 42; ці дати збігаються з матчами чвертьфіналів єврокубків та активною фазою УПЛ, що підтверджує прямий вплив спортивного календаря на інтенсивність публікацій. У дні без великих матчів потік компенсується трансферними новинами, коментарями та матеріалами про іноземні чемпіонати. Тенісна рубрика публікує близько дев'яти новин на день без різких спадів; сплески 11 травня (14 новин) і 16 травня (16 новин) пов'язані з наближенням Ролан Гаррос. На відміну від футболу, ритм тенісної рубрики менше залежить від дат матчів, оскільки значна частина контенту присвячена персоналізованим матеріалам про спортсменок.

Жанровий аналіз. Система підрубрик фактично виконує роль внутрішньої жанрової класифікації (табл. 2). Новинна замітка та розширена новина разом становлять 96,7% усього контенту, тоді як аналітичні матеріали й інтерв'ю – лише 0,4% (десять публікацій), що свідчить про домінування оперативної журналістики та мінімальну увагу до глибоких форматів. Основою контенту є новинна замітка: інформативний заголовок, кілька абзаців із головним фактом, короткий бекграунд і фотографія; обсяг зазвичай не перевищує восьми речень, структура відповідає принципу перевернутої піраміди. Розширена новина (15–35 речень) містить більше деталей і контексту, зокрема цитати спортсменів, тренерів або експертів; найчастіше з'являється через певний час після першої замітки й використовується для складніших тем, як-от кадрові зміни в УПЛ чи резонансні ситуації навколо спортсменів.

Таблиця 2. Жанровий склад матеріалів (16.04 – 16.05.2026)

Жанр	**Кількість**	**Частка**
Новинна замітка	1 610	59,4%
Розширена новина	1 010	37,3%
Відеоматеріал	81	3,0%
Аналітична стаття	7	0,3%
Інтерв'ю	3	0,1%
Разом	**2 711**	**100%**

Відеоматеріали (3%) зосереджені переважно у футболі, тенісі та боксі й здебільшого складаються з чужих відео: редакція використовує записи з YouTube-каналу «24 каналу», а також УЄФА, клубів і ATP/WTA, додаючи

короткий текстовий супровід. Аналітична стаття – один із найрідкісніших жанрів: за місяць опубліковано сім таких матеріалів, переважно у футбольному розділі та рубриці «ЧС2026» (підсумки сезону, проблеми українських клубів, перспективи збірної, історичні теми). Інтерв'ю – лише три, з яких два розміщено в рубриці «Інші види спорту», одне – у футбольному розділі. Натомість редакція часто використовує окремі цитати з пресконференцій чи соціальних мереж, оформлюючи їх як новинні матеріали з цитатним заголовком.

Тематичний аналіз. У футбольній рубриці єврокубки (32%) та УПЛ і клубний футбол України (28%) формують близько 60% контенту: великі матчі супроводжуються анонсами, післяматчевими оглядами та реакціями гравців і тренерів. Іноземні чемпіонати (21%) найчастіше висвітлюються персоналізовано – через окремих футболістів. Матеріали про збірну України та відбір до ЧС-2026 становлять 10% (частина таких публікацій винесена до рубрики «ЧС2026»), трансфери та кадрові переходи – 6%, допінг і скандали – 3%. Найрезонансніша тема останньої групи – справа Мудрика: можлива дискваліфікація, апеляція до CAS, позов проти УАФ; такі матеріали виходили за межі суто спортивної тематики й торкалися правових та суспільних аспектів.

Тенісна рубрика (297 матеріалів) побудована навколо персоналій: майже половина контенту (близько 50%) присвячена українським тенісисткам – Еліні Світоліній (21%), Марті Костюк (13%) та іншим (16%). Новинними приводами стають не лише матчі, а й публічні заяви, інтерв'ю чи дописи в соціальних мережах. Міжнародний чоловічий теніс формує 24% рубрики, жіночий – 18%; вони подаються нейтральніше, без вираженої прив'язки до українського контексту. Загальна турнірна хроніка займає лише 8%. За весь період у цій рубриці не було жодної аналітичної статті чи інтерв'ю.

Боксерська рубрика налічує 43 матеріали (1,6%), оскільки період припав на підготовку до головного поєдинку, а не на сам бій. Половина матеріалів пов'язана з Олександром Усиком (підготовка до бою з Верховеном): анонси, коментарі промоутерів, заяви учасників. Ще по 20% становлять матеріали про інших українських боксерів і міжнародний бокс, близько 10% – про допуск росіян до міжнародних змагань. Аналітичних статей чи повноцінних інтерв'ю тут також немає. Хокейна рубрика (21 матеріал, 0,8%) активніше оновлювалася на груповому етапі чемпіонату світу й виконує радше інформаційно-довідкову функцію. У баскетбольній рубриці (33 матеріали, 1,2%) переважають новини НБА та Євроліги, а також матеріали про українців за кордоном. Біатлон, легка атлетика, футзал, волейбол і шахи разом дають менш ніж 1% контенту й не мають регулярного оновлення.

Проблемно-тематичні лінії. Аналіз виокремлює кілька наскрізних ліній (табл. 3). Найбільшу частину (68%) становить змагальна хроніка, що безпосередньо пов'язано з жанровою структурою сайту: основна увага зосереджена на фіксації подій, результатів і реакцій, тоді як аналітичне осмислення залишається другорядним. Підготовка до чемпіонату світу 2026 охоплює 12% матеріалів, виступи українських спортсменів за кордоном – 8%;

особливо це помітно у футболі, тенісі та баскетболі, де значна частина публікацій побудована навколо персональних історій.

Таблиця 3. Проблемно-тематичні лінії «Спорт 24»

Проблемна лінія	**Частка**
Змагальна хроніка (результати, розклади, статистика)	68%
Підготовка збірних і клубів до ЧС-2026	12%
Виступи українських спортсменів за кордоном	8%
Позиція спортсменів щодо участі росіян і білорусів	4%
Трансфери та кадрові переходи	3%
Допінг і дискваліфікації	2%
Спорт і воєнний контекст	2%
Фінансова складова спорту	1%
Разом	**100%**

Окремою ознакою видання є ставлення до російських і білоруських спортсменів у міжнародному спорті (4% контенту). У тенісі воно проявлялося через матеріали про Марту Костюк і реакцію тенісних організацій на її позицію щодо спортсменок із росії та білорусі, у боксі – через дискусії щодо допуску спортсменів до міжнародних турнірів. Редакція також регулярно публікувала критичні матеріали про «нейтральний статус» російських атлетів. Ці теми перетинаються з рубрикою «Війна росії з Україною» та формують спільний ціннісний контекст видання, що узгоджується з інформаційною активністю українських спортсменів у боротьбі за відсторонення спортивних структур країни-агресора [1].

Мультимедійна складова. За період опубліковано 81 відеоматеріал: 64,2% – у футболі, 14,8% – у тенісі, 8,6% – у боксі, решта – у баскетболі, хокеї та «Інших видах спорту». У біатлоні, легкій атлетиці, футзалі, волейболі, шахах і «Олімпіаді» відео не було, тож менш популярні рубрики мають переважно текстове наповнення. Кожен матеріал супроводжується фотографіями, але найчастіше це фото з інших медіаресурсів, а у матеріалах про реакції спортсменів чи резонансні події – скриншоти соціальних мереж. Ознак власного фото- та відеовиробництва під час моніторингу не зафіксовано; інфографіка й власна статистична візуалізація практично відсутні, подібну відсутність візуалізації даних зафіксовано й у контент-аналізі грецьких спортивних сайтів [7]. Найсильнішим технологічним елементом залишається «Матч-центр», який забезпечує найбільшу активність користувачів під час важливих матчів.

Висновки

Моніторинг показав, що Спорт 24 функціонує передусім як оперативне спортивне онлайн-медіа з чіткою орієнтацією на швидкий новинний потік. Футбол разом із рубрикою «ЧС2026» формує понад 80% контенту, теніс посідає друге місце (11,0%), інші види спорту представлені слабко, а рубрика «Формула-1» залишається порожньою. Новинна замітка та розширена новина становлять 96,7% матеріалів, аналітичні жанри та інтерв'ю – 0,4%. Контент значною мірою

персоналізований (Усик, Світоліна, Костюк, українські футболісти за кордоном), що відповідає загальній тенденції спортивних новин [6], та постійно пов'язаний із суспільно-політичним контекстом війни. Мультимедійна складова розвинена нерівномірно: фото та відео переважно запозичені. Водночас видання має потенціал для розвитку аналітичних жанрів, власного мультимедійного виробництва та більш збалансованого висвітлення різних видів спорту.

Список використаних джерел

1. Завацька, Л., Ільків, О., Завацька, К., Коваль, В., & Сніжко, Ю. (2023). Діяльність українських спортсменів під час російської агресії. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві,* (3), 3–11. https://doi.org/10.29038/2220-7481-2023-03-03-11
2. Кулинич, Б. Г., & Лазуренко, В. М. (2021). Історія українського паралімпійського спорту в електронних медіа: рівень інформативності та репрезентативності. *Український історичний журнал,* (1), 190–197. https://doi.org/10.15407/uhj2021.01.190
3. Спорт 24. (2026). *Sport24.ua* [Інтернет-видання]. https://sport24.ua/
4. English, P. (2022). Sports newsrooms versus in-house media: Cheerleading and critical reporting in news and match coverage. *Communication & Sport, 10*(5), 854–871. https://doi.org/10.1177/21674795211043105
5. Márquez-Ramírez, M., Jackson, D., Mellado, C., Nolan, D., Matthews, J., Quinn, F., & Zhao, X. (2026). Journalistic role performance in global sports news: Comparing the stability and scope of the "toy department" thesis in 36 countries. *Communication and Sport*. https://doi.org/10.1177/21674795261428575
6. Perreault, G. P., & Bell, T. R. (2022). Towards a "digital" sports journalism: Field theory, changing boundaries and evolving technologies. *Communication & Sport, 10*(3), 398-416. https://doi.org/10.1177/2167479520979958
7. Tsakaltidou, E., & Karypidou, C. (2025). Data visualization and sports journalism: The case of Greek sports websites. *International Journal of Sport Management, Recreation & Tourism, 27*(c), 25–44. https://www.ijsmart.eu/2025/11/19/1312/

Секція: Соціальна робота та консультування

DOI 10.70286/SV-27.10.2026.003

Соціально-психологічні умови організації програм соціальної реабілітації ветеранів війни: класифікація, емпірична оцінка, модель

Топчан Р.В., здобувач вищої освіти освітньої програми «Соціальна робота. Соціальна реабілітація»
Ккафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
Науковий керівник:
Волотовська Т.П., кандидат педагогічних наук, доцент
Кафедри педагогіки, адміністрування, спеціальної освіти та соціальної роботи ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Вступ. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України зумовила безпрецедентне за масштабами повернення до цивільного життя громадян, які пройшли через бойові дії. Цей процес супроводжується наслідками травматичного досвіду, втратою звичних соціальних ролей і зв'язків, ускладненнями в родинних стосунках, тож соціальна реабілітація ветеранів війни перетворюється з вузькопрофесійного завдання соціальної роботи на одне з ключових завдань державної політики. Лише станом на початок 2026 року на супроводі фахівців у громадах перебувало близько 140 тис. ветеранів і ветеранок [4], і ця кількість зростатиме в міру демобілізації.

Вітчизняна наука має ґрунтовний доробок щодо соціально-психологічної підтримки адаптації ветеранів [1] та соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій [11]. Водночас більшість досліджень зосереджена на змісті реабілітаційних втручань – методах, техніках, діагностичних інструментах, – тоді як організаційний вимір реабілітації опрацьовано значно менше. Йдеться про умови, за яких ветеран реально звертається по передбачену допомогу, залишається в програмі до її завершення та зберігає досягнутий результат. Зарубіжні дослідження показують, що саме ці умови можуть бути вирішальними: серед військовослужбовців, які найбільше потребували психологічної допомоги, ймовірність звернення по неї виявилася найнижчою через побоювання втратити довіру побратимів і зашкодити кар'єрі [13].

Мета тез – обґрунтувати класифікацію соціально-психологічних умов організації програм соціальної реабілітації ветеранів війни, оцінити стан їх забезпечення в Україні на основі вторинного аналізу оприлюднених даних і

запропонувати модель організації таких програм. Матеріали узагальнюють і розвивають результати кваліфікаційного дослідження автора, попередні положення якого було апробовано раніше [12].

Основна частина. Під соціально-психологічними умовами організації програм соціальної реабілітації ветеранів війни ми розуміємо сукупність керованих обставин соціальної взаємодії, які створюються організаторами програми і від яких залежить, чи звернеться ветеран по допомогу, чи візьме участь у програмі до її завершення та чи збережеться результат після виходу з неї. Таке визначення розмежовує умови й чинники: чинник (тяжкість поранення, вік, тривалість перебування в зоні бойових дій) впливає на результат, але не піддається управлінському впливу, тоді як умову можна створити, підтримати або зруйнувати конкретними організаційними рішеннями. Відрізняються умови й від засобів: методика є способом здійснення втручання, а умова визначає, чи спрацює вона взагалі. Прив'язка умов до трьох критичних точок реабілітаційного маршруту – входу, утримання та збереження результату – робить їх операціоналізованими й вимірюваними.

На основі аналізу наукових джерел, нормативних актів і практики виокремлено чотири групи умов. Організаційно-середовищні умови визначають територіальну, фізичну, фінансову та інформаційну доступність програми, безбар'єрність середовища і можливість вибору форми участі – стаціонарної, амбулаторної чи дистанційної, яку передбачає чинна трирівнева модель психологічної допомоги [2]. Особистісно-психологічні умови стосуються готовності ветерана скористатися допомогою: подолання стигматизації звернення, мотивації, що ґрунтується на власних цілях, суб'єктної позиції у плануванні індивідуальної програми. Сімейно-мікросоціальні умови охоплюють залучення родини, відновлення соціальних ролей, підтримку ветеранської спільноти та ставлення громади; їх значущість визнає Державний стандарт соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей, який передбачає відновлення родинних і суспільних зв'язків та сімейні психологічні тренінги [8]. Професійно-кадрові умови визначають якість взаємодії фахівця і ветерана: підготовленість фахівців із супроводу, професійний стандарт яких затверджено у 2024 році [10], мультидисциплінарність команд, травмочутливий підхід, розуміння військової культури, конфіденційність і супервізію.

Між групами існує ієрархічна залежність: організаційно-середовищні умови є передумовою входу в програму, особистісно-психологічні – утримання в ній, сімейно-мікросоціальні – збереження результату, а професійно-кадрові пронизують усі етапи. Порушення умов будь-якої групи знецінює зусилля, вкладені в інші: доступна, але недовірлива для ветерана послуга лишається незатребуваною, а якісна програма без родинного і спільнотного складника не дає стійкого ефекту.

Для оцінювання стану умов застосовано вторинний аналіз оприлюднених соціологічних досліджень та офіційних даних. Вибір методу зумовлений як

етичними міркуваннями (повторне опитування вразливої групи несе ризик ретравматизації), так і вищою якістю вибірок професійних соціологічних інституцій. Основними джерелами стали дослідження «Портрет ветерана 2025» [7], дослідження соціологічної групи «Рейтинг» і Міжнародної організації з міграції щодо доступності соціальних пільг і послуг для ветеранів [3], оцінка готовності громад до реінтеграції ветеранів [6] та аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень [5].

Центральною закономірністю, виявленою в ході аналізу, є розрив між потребою і користуванням. Психологічну підтримку як актуальну потребу назвали 28 % опитаних ветеранів, тоді як фактично послугами психологічної реабілітації користуються лише 14 %; щодо медичної допомоги розрив мінімальний – 43 % і 41 % відповідно [7]. Водночас серед найімовірніших негативних явищ після повернення з війни ветерани на перше місце ставлять психоемоційну нестабільність (84 %), далі – залежності (79 %) і нерозуміння з боку суспільства (76 %), а 71 % вважають імовірними конфлікти в родині [7]. Отже, ветерани усвідомлюють психоемоційні ризики, але значно рідше перетворюють це усвідомлення на звернення. Найбільша прогалина виникає там, де звернення вимагає подолання внутрішнього бар'єра, а не там, де бракує самої послуги, тому нарощування кількості психологів без роботи з умовами звернення розриву не усуне.

Другим результатом є залежність задоволеності від складності доступу. За п'ятибальною шкалою найвищу оцінку (4,3) отримав пільговий проїзд – послуга, що надається автоматично за статусом, тоді як послуги з найскладнішими процедурами оцінено найнижче: юридична підтримка – 2,7, забезпечення житлом – 2,6 [7]. Це дає підстави вважати, що предиктором задоволеності є насамперед складність доступу, тобто стан організаційно-середовищних умов.

Третій результат стосується довіри. Програми громадських організацій, благодійних фондів і волонтерських об'єднань оцінили як ефективні 75 % ветеранів, державні ветеранські програми загалом – 51 % [7]. Різницю у 24 відсоткові пункти не можна пояснити ресурсами, які переважно на боці держави; правдоподібнішим є пояснення в термінах соціально-психологічних умов – неформальність входу, участь самих ветеранів у роботі організацій, комунікація мовою спільноти. Це узгоджується з міжнародними даними про здатність підтримки за принципом «рівний – рівному» знижувати відчуття ізольованості й підвищувати прихильність до участі в терапевтичних програмах [14].

Четвертий результат характеризує мікросоціальне середовище. Загальну готовність громад до реінтеграції ветеранів оцінено в 3,2 бала з 5 серед населення і в 3,1 бала серед ветеранських родин; найслабшими сторонами визнано безбар'єрність, працевлаштування та умови для ведення бізнесу [6]. Громада, отже, вважає себе дещо готовнішою, ніж її оцінюють ті, кого вона має прийняти. Якісні дані засвідчують також, що психологічна підтримка й соціальні сервіси, зокрема допомога сім'ям, залишаються слабкими ланками системи, а доступ до пільг ускладнюють бюрократичні процедури [3].

П’ятий результат стосується кадрової спроможності. За приблизно 140 тис. ветеранів на супроводі та майже 3 тис. фахівців із супроводу навантаження становить близько 47 осіб на фахівця [4], що формально зіставне з канадським нормативом у 40 осіб [15]. Проте канадський норматив стосується інтенсивного кейс-менеджменту осіб зі складними потребами, тоді як український супровід охоплює переважно інформаційно-консультаційні функції; без диференціації рівнів супроводу зростання чисельності ветеранів загрожує формалізацією цієї інституції.

На основі отриманих результатів запропоновано соціально-психологічну модель організації програми соціальної реабілітації, яка поєднує чотири етапи реабілітаційного маршруту, п’ять груп суб’єктів (держава, громада, родина, ветеранська спільнота, фахівці) з невзаємозамінними функціями, чотири групи умов результативності та індикатори їх стану. Перший етап – виявлення потреб – вимагає проактивності: система має виходити на контакт першою, оптимально через фахівця з бойовим досвідом або члена ветеранської родини. Другий – вхід у програму – передбачає простоту процедур, вибір форми участі, конфіденційність та індивідуальний план, погоджений із ветераном як суб’єктом. Третій – активна фаза – реалізується мультидисциплінарною командою за участю peer-фасилітаторів і родини та завершується особистим планом подальшого відновлення, складеним самим учасником. Четвертий – підтримувальний супровід – забезпечує збереження результату через періодичні контакти, групи взаємопідтримки, ветеранські простори громади та підтримку власних ініціатив ветерана. Двоетапна структура державної послуги соціальної адаптації, другий етап якої реалізується за місцем проживання [8], створює для цього нормативну основу, проте її практичне наповнення лишається обмеженим.

Принциповою особливістю моделі є блок індикаторів, які фіксують не обсяг наданих послуг, а стан умов: частку ветеранів громади, з якими встановлено контакт, і частку самостійних звернень; середній час від звернення до початку участі; частку учасників, які завершили програму, і динаміку довіри за вхідним і вихідним опитуванням; частку тих, хто зберігає зв’язок із програмою через три і шість місяців, та кількість започаткованих учасниками ініціатив. Останній показник фіксує перехід ветерана з позиції отримувача послуги в позицію суб’єкта, що й становить кінцеву мету реабілітації.

Із моделі випливають пріоритетні рекомендації: нормування навантаження на фахівця із супроводу з диференціацією інтенсивного і базового рівнів; запровадження співбесіди щодо переходу до цивільного життя перед звільненням зі служби з передачею за згодою особи інформації про потреби фахівцю за місцем проживання, що узгоджується зі Стратегією формування системи повернення з військової служби до цивільного життя [9]; унормування родинного компонента як обов’язкового елемента програм; інституціалізація ролі peer-фасилітатора з визначеними кваліфікаційними вимогами та оплатою праці; встановлення мінімального (не менш ніж шість місяців) строку підтримувального супроводу; розширення залучення недержавних надавачів через механізм відшкодування

вартості послуг, уже передбачений постановою № 1338 [2]. Більшість цих заходів потребує насамперед управлінських рішень, а не додаткового фінансування, що робить їх реалістичними в умовах бюджетних обмежень воєнного часу.

Висновки. 1. Соціально-психологічні умови організації програм соціальної реабілітації ветеранів війни доцільно розглядати як керовану сукупність обставин соціальної взаємодії, що визначає вхід ветерана в програму, утримання в ній і збереження результату; їх класифікація за чотирма групами (організаційно-середовищні, особистісно-психологічні, сімейно-мікросоціальні, професійно-кадрові) уможливлює перехід від декларативних вимог до вимірюваних характеристик програми.

2. Вторинний аналіз оприлюднених даних засвідчив, що найслабшою ланкою є особистісно-психологічні умови (двократний розрив між потребою в психологічній підтримці та користуванням нею), задоволеність послугами визначається насамперед складністю доступу, а різниця в довірі до недержавних і державних програм (75 % проти 51 %) зумовлена організаційним дизайном, а не ресурсами.

3. Запропонована модель зміщує центр уваги з активної фази реабілітації на етапи входу та підтримувального супроводу – саме ті, на яких система втрачає найбільшу частину потенційного результату. Перспективи подальших досліджень полягають в емпіричній перевірці моделі на матеріалі конкретних програм, валідизації інструментів вимірювання довіри учасників і вивченні потреб окремих груп – ветеранок, ветеранів з інвалідністю, ветеранів із числа внутрішньо переміщених осіб.

Список використаних джерел

1. Горбунова В. В., Климчук В. О. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : методичний посібник для ведучих груп. Київ, 2016. 92 с.
2. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 р. № 1338. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-п (дата звернення: 25.08.2026).
3. Доступність та ефективність соціальних пільг та послуг для ветеранів війни: виклики, бар’єри, можливості : звіт за результатами дослідження / Соціологічна група «Рейтинг», Міжнародна організація з міграції в Україні. 26.12.2025. URL: https://www.ratinggroup.ua/news/veteran-socsupport-dec2025 (дата звернення: 25.08.2026).
4. Міністерство у справах ветеранів України : офіційний вебсайт. URL: https://mva.gov.ua (дата звернення: 25.08.2026).
5. Огляд ветеранської політики в територіальних громадах (12.2025 – 01.2026) / Національний інститут стратегічних досліджень. 04.02.2026. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-veteranskoyi-polityky-v-terytorialnykh-hromadakh-122025-r-012026-r (дата звернення: 25.08.2026).

6. Оцінка стану готовності громад до реінтеграції ветеранів : результати дослідження / Соціологічна група «Рейтинг», Міжнародна організація з міграції в Україні, Міністерство у справах ветеранів України. 20.08.2026. URL: https://www.ratinggroup.ua/news/iom-veterans-local-aug2026 (дата звернення: 25.08.2026).
7. Портрет ветерана 2025 : звіт за результатами соціологічного дослідження / Соціологічна група «Рейтинг», Український ветеранський фонд Міністерства у справах ветеранів України. Грудень 2025. URL: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2025/12/Portret-veterana-2025.pdf (дата звернення: 25.08.2026).
8. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг : наказ Міністерства соціальної політики України від 11.04.2024 р. № 175-Н. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-24 (дата звернення: 05.07.2026).
9. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1350-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-р (дата звернення: 05.07.2026).
10. Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» : наказ Міністерства у справах ветеранів України від 09.04.2024 р. № 111. URL: https://register.nqa.gov.ua (дата звернення: 05.07.2026).
11. Тополь О. В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 124. С. 230–233.
12. Топчан Р. В. Соціально-психологічні умови організації програм соціальної реабілітації ветеранів війни. Позиціонування закладів освіти на ринку освітніх послуг в умовах воєнного стану : матеріали VII Всеукр. наук.-метод. семінару (Київ – Бориспіль, 29 жовт. 2025 р.). Київ : ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2025. С. 253–254. URL: http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp
13. Hoge C. W., Castro C. A., Messer S. C., McGurk D., Cotting D. I., Koffman R. L. Combat duty in Iraq and Afghanistan, mental health problems, and barriers to care. New England Journal of Medicine. 2004. Vol. 351, No. 1. P. 13–22.
14. Jain S., McLean C., Rosen C. S. Is there a role for peer support delivered interventions in the treatment of veterans with post-traumatic stress disorder? Military Medicine. 2012. Vol. 177, No. 5. P. 481–483.
15. Veterans Affairs Canada. Veterans Transition Action Plan : official website. URL: https://www.veterans.gc.ca/en/about-vac/reports-policies-and-legislation/departmental-reports/veterans-transition-action-plan (accessed: 25.08.2026).

Секція: Військова справа та національна безпека

Правові засади та проблеми реалізації контрольних повноважень Служби безпеки України у сфері охорони державної таємниці

Новіцька Анастасія, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Національна академія Служби безпеки України, Україна

Анотація. Досліджено зміст і правові межі контрольних повноважень Служби безпеки України у сфері охорони державної таємниці. Розмежовано внутрішньоорганізаційний контроль установ і спеціальний контроль уповноваженого державного органу. Визначено значення дозвільних процедур, належного документування результатів перевірок і захисту прав осіб. Запропоновано підходи до підвищення правової визначеності, узгодженості міжвідомчої взаємодії та оцінювання результативності заходів охорони секретної інформації без розкриття відомостей з обмеженим доступом.

Ключові слова: Служба безпеки України; державна таємниця; контрольні повноваження; правовий статус; режим секретності; національна безпека.

Постановка проблеми

Охорона державної таємниці є не лише сукупністю обмежень щодо поширення відомостей, а й самостійною сферою публічного управління, у якій захист національних інтересів має поєднуватися з вимогами законності. Для органів державної влади особливого значення набуває питання, хто саме оцінює дотримання встановлених правил, у яких межах може вимагати інформацію та яким чином результати такого оцінювання перетворюються на належні управлінські рішення. Від відповіді на ці питання залежить не тільки збереження секретних відомостей, а й передбачуваність діяльності підприємств, установ та організацій.

Конституційний порядок виходить із того, що органи влади діють на підставі та в межах повноважень, визначених законом, а право на інформацію може обмежуватися лише за встановлених правових підстав. Отже, під час реалізації режиму секретності необхідно враховувати одночасно захисну мету та межі втручання у права й законні інтереси суб’єктів правовідносин [1]. Закон України «Про інформацію» розрізняє відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, у межах якої виокремлюються конфіденційна, таємна і службова інформація [2]. Ці режими не є взаємозамінними; відповідні правила доступу та захисту повинні визначатися характером конкретних відомостей і приписами спеціального законодавства.

Метою статті є з'ясування юридичного змісту контрольних повноважень Служби безпеки України (далі – СБУ) у сфері охорони державної таємниці та формулювання пропозицій щодо вдосконалення їх реалізації. Для досягнення мети застосовано формально-юридичний, системний і порівняльно-правовий способи аналізу чинних нормативних актів. Дослідження обмежено відкритими правовими джерелами і не передбачає аналізу закритих регламентів чи конкретних відомостей, віднесених до державної таємниці.

Нормативна основа та місце СБУ у системі охорони державної таємниці

Спеціальним актом у досліджуваній сфері є Закон України «Про державну таємницю». Він визначає правовий режим відповідних відомостей, правила їх віднесення до державної таємниці, засади допуску й доступу, організаційне забезпечення охорони та державний контроль [3]. При цьому принципово відрізняються два юридичних рішення: встановлення секретного характеру відомостей у передбаченому законом порядку і застосування заходів охорони до інформації, яка вже отримала належний правовий статус. Контроль за дотриманням установленого режиму не підміняє процедуру віднесення відомостей до державної таємниці.

Закон України «Про Службу безпеки України» визначає СБУ як державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями та відносить забезпечення охорони державної таємниці до покладених на нього завдань [4]. Закон України «Про національну безпеку України» дає змогу розглядати відповідну діяльність у ширшій системі забезпечення державної безпеки та демократичного цивільного контролю [5]. Проте загальне визначення місця органу в безпековому секторі не може замінити конкретну законодавчу підставу для кожної контрольної дії. Юридична характеристика повноваження потребує встановлення його адресата, предмета, способу здійснення й наслідків.

За статтею 37 Закону України «Про державну таємницю» постійний контроль у власних структурах покладено на керівників державних органів, підприємств, установ та організацій. Окремо законом визначено повноваження СБУ контролювати стан охорони державної таємниці у відповідних суб'єктів, отримувати необхідну інформацію з питань такого забезпечення, а також правове значення висновків офіційних перевірок [3]. Із цього випливає важливе розмежування: внутрішній контроль має характер безперервного управлінського обов'язку керівництва, тоді як контроль СБУ є спеціальним публічно-владним інструментом оцінювання додержання законодавчих вимог.

Наявність контрольної компетенції СБУ не звільняє інші установи від власної відповідальності за організацію роботи з інформацією. Більше того, ефективність контролю залежить від того, наскільки адресат розуміє зміст своїх первинних обов'язків. Тому основою взаємодії повинні бути чіткі правила, визначені законом, а не формальне перекладання відповідальності між установами після виявлення недоліків.

Зміст контрольних повноважень і їх правові наслідки

У практичному вимірі контрольну діяльність доцільно розглядати як послідовність взаємопов'язаних юридичних етапів: визначення законних підстав оцінювання, встановлення обставин у межах предмета контролю, документування висновків та перевірка усунення виявлених недоліків. Така послідовність не є описом спеціальних службових методик. Вона відтворює загальні вимоги адміністративно-правової логіки, відповідно до якої владне рішення повинно бути обґрунтованим, належно оформленим і придатним до виконання.

Суттєву роль у забезпеченні законності відіграє зв'язок контрольної та дозвільної функцій. Стаття 20 Закону України «Про державну таємницю» передбачає спеціальний дозвіл СБУ для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та визначає загальні засади його надання, зупинення чи скасування [3]. Офіційні роз'яснення СБУ щодо отримання такого дозволу наголошують на необхідності дотримання законодавчих умов для відповідної діяльності [6]. У зв'язку з цим висновки про недодержання вимог можуть мати наслідки для правового становища юридичної особи. Тим важливішими є точність формулювань, повнота фактичного обґрунтування та недопущення автоматичного ототожнення різних за значенням порушень.

Доцільно розрізняти три рівні оцінювання результатів контролю. Перший стосується наявності юридичної підстави для вимоги чи обов'язку; другий – фактичного дотримання встановленого правила; третій – відповідності обраного заходу реагування характеру виявленої невідповідності. Такий підхід допомагає відокремити порушення норм від суто організаційних недоліків, а також уникати ситуацій, коли однакова формула реагування застосовується до обставин із різними правовими наслідками.

Окремої уваги заслуговує розмежування допуску особи до державної таємниці та її доступу до конкретних секретних відомостей. Допуск характеризує передбачений законодавством статус особи, тоді як доступ пов'язаний із правомірним ознайомленням із певною інформацією у зв'язку з виконанням визначених завдань. Правове значення цих процедур неоднакове, і їх змішування спотворює оцінку належності організації секретного діловодства. У цій сфері безпекова обґрунтованість рішень має поєднуватися з їх нормативною передбачуваністю [3].

Проблема співмірності та гарантії належного контролю

Специфіка захищеної інформації об'єктивно обмежує відкритість окремих процедур. Водночас сам факт наявності законної мети охорони державної таємниці не скасовує вимоги співмірності владного втручання. У конституційно-правовому розумінні значення має не тільки здатність заходу сприяти безпеці, а й його необхідність за конкретних умов та відсутність невиправданого обмеження прав [1]. Звідси випливає потреба розглядати контроль не як необмежений інформаційний запит, а як компетенцію, предмет якої обумовлено законом.

Особливої обережності потребує робота з відомостями про працівників. З одного боку, вирішення питань допуску до державної таємниці неможливе без законного опрацювання визначеної інформації про особу. З іншого боку, Закон України «Про захист персональних даних» закріплює вимоги до підстав, мети та належного режиму обробки персональних даних [7]. Отже, віднесення певної організації до сфери контролю СБУ не означає, що будь-які особові відомості можуть збиратися поза умовами законодавства. Необхідно враховувати мету їх використання та правовий зв'язок з конкретною процедурою.

У цьому контексті можна виокремити дві групи правових гарантій. Перша адресована контролюючому органу: законність компетенції, обґрунтування висновків і належне оформлення прийнятих рішень. Друга спрямована на захист адресата контролю: зрозумілість висунутих вимог, можливість перевірити їх нормативну основу та використати передбачені законом способи захисту прав. Обидві групи взаємопов'язані: недостатньо конкретизовані висновки ускладнюють їх виконання і водночас підвищують ризик спорів щодо правомірності управлінських рішень.

Принципове значення має і розрізнення правового контролю та нагляду. Законодавець окремо врегульовує відповідні інститути, тому сам термін «контроль» не повинен використовуватися як універсальна назва всіх форм зовнішнього перевіряння [3]. Така термінологічна точність важлива під час визначення компетенції різних суб'єктів і запобігає необґрунтованому дублюванню владних функцій.

Контроль охорони секретної інформації в умовах цифровізації

Поширення електронних документів і цифрових засобів оброблення відомостей змінює умови реалізації правових вимог до збереження секретної інформації. Водночас загальний інформаційний режим не втрачає значення через зміну носія. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» визначає правові засади захисту інформації в системах, зокрема розподіл обов'язків між власниками, розпорядниками та іншими визначеними суб'єктами [8]. Тому при оцінці дотримання вимог охорони державної таємниці необхідно узгоджувати спеціальний режим секретності із загальними правилами захисту інформації та розподілом відповідальності за функціонування систем.

Нормативна проблема полягає не в необхідності встановити єдиний набір технічних рішень для всіх установ, а в тому, щоб обов'язки суб'єктів залишалися однозначними незалежно від форми документування відомостей. Юридично значущим є визначення відповідального за дотримання правил, наявність документованих рішень і можливість перевірити належне виконання обов'язків у межах закону. При цьому стаття не розглядає технічних конфігурацій, маршрутів доступу чи інших відомостей, розкриття яких могло б створити додаткові ризики.

Удосконалення правового регулювання в цифровому середовищі доцільно спрямувати на узгодженість понятійного апарату, відповідальності за захист

інформації та критеріїв оцінювання виконання обов'язків. При цьому цифровізація не повинна перетворюватися на підставу для безпідставного розширення контрольної компетенції. Навпаки, вона посилює потребу розмежовувати юридичну вимогу, її організаційне забезпечення й технічний засіб реалізації.

Напрями вдосконалення правозастосування

За результатами системного аналізу доцільно запропонувати декілька взаємодоповнювальних напрямів. Насамперед потрібно послідовно відмежовувати контроль СБУ від поточних обов'язків керівників установ, виходячи з приписів статті 37 Закону України «Про державну таємницю» [3]. Таке відмежування не зменшує ролі спеціально уповноваженого органу, а створює передумови для відповідального виконання обов'язків на кожному рівні.

Наступним напрямом є підвищення якості правового обґрунтування результатів офіційних перевірок. З огляду на значущість їх висновків для адресатів доцільно, щоб у документах чітко розмежовувалися нормативна вимога, встановлена обставина, юридична оцінка та передбачений законом наслідок. Ідеться про загальні стандарти правової визначеності, а не про оприлюднення відомостей про об'єкти контролю чи спеціальні заходи охорони.

Третій напрям пов'язаний із розвитком превентивної складової. Дотримання режиму секретності повинно оцінюватися не тільки через факт виявленого порушення, але й через належне та своєчасне виконання законодавчих обов'язків самими установами. У цьому сенсі методична узгодженість загальнодоступних роз'яснень, належна правова підготовка персоналу та своєчасне оновлення внутрішніх документів здатні зменшувати кількість помилок без потреби розширювати перелік обмежень.

Четвертий напрям стосується оцінювання результативності у формі, сумісній із вимогами таємності. На рівні загальної державної політики можливе використання знеособлених і узагальнених відомостей про виконання законодавчих обов'язків, якщо їх оприлюднення є правомірним. Це не означає відкриття матеріалів конкретних перевірок. Суть пропозиції полягає в розробленні правових критеріїв, за якими можна оцінювати належну організацію системи охорони державної таємниці без шкоди для її захисної функції.

Нарешті, необхідне системне узгодження норм інформаційного законодавства, законодавства про національну безпеку та правил обробки персональних даних. Правовий режим секретної інформації має спеціальний характер, однак діє не ізольовано від інших галузей права. Тому належне вдосконалення повинно починатися не з формального збільшення контрольних прав, а з усунення нечіткості в розподілі обов'язків, підставах рішень та гарантіях захисту прав учасників відповідних відносин [2; 5; 7; 8].

Висновки

Контрольні повноваження СБУ у сфері охорони державної таємниці становлять окремий елемент його спеціального правового статусу й мають реалізовуватися у взаємозв'язку з обов'язками інших суб'єктів. Законодавство

поєднує внутрішній постійний контроль керівників установ, спеціальний контроль СБУ і дозвільні правові механізми. Тому визначальним для оцінки законності є не саме посилання на мету забезпечення безпеки, а наявність чіткої нормативної підстави, відповідність предмета перевірки компетенції органу та належне обґрунтування її результатів.

Запропонований підхід до вдосконалення правозастосування ґрунтується на чотирьох взаємопов'язаних орієнтирах: розмежуванні відповідальності; посиленні юридичної визначеності висновків; перевазі превентивної організаційної роботи; узгодженні режиму секретності з вимогами інформаційного права в цифровому середовищі. Реалізація цих орієнтирів здатна підвищити передбачуваність контрольної діяльності та зміцнити правові засади охорони державної таємниці без послаблення гарантій національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 22.10.2026).
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 22.10.2026).
3. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12 (дата звернення: 22.10.2026).
4. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12 (дата звернення: 22.10.2026).
5. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 22.10.2026).
6. Служба безпеки України. Порядок отримання спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею. URL: https://ssu.gov.ua/poriadok-otrymannia-spetsialnoho-dozvolu (дата звернення: 22.10.2026).
7. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 22.10.2026).
8. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 22.10.2026).

Правові та організаційні механізми охорони інформації з обмеженим доступом в Україні та Польщі: порівняльний аналіз

Овсій Анна Станіславівна, магістр
Національна академія Служби безпеки України
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки стратегічних комунікацій
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Гуз Анатолій Михайлович, д.і.н., професор, завідувач КОЗІОД ННІ ІБ СК

Короткий опис (анотація)

Розглянуто правові й організаційні засади охорони інформації з обмеженим доступом в Україні та Польщі. На підставі порівняння законодавства визначено відмінності в класифікації відомостей, процедурах допуску, розподілі відповідальності та контролі за обігом секретних матеріалів. Обґрунтовано, що для вдосконалення вітчизняної практики доцільно поєднати правові гарантії обґрунтованості обмежень із ризик-орієнтованим управлінням доступом, періодичним переглядом режиму секретності та підготовкою персоналу.

Основна частина

Охорона інформації з обмеженим доступом стала особливо важливою в умовах воєнних загроз і цифровізації державного управління. Однак сама заборона розголошення не гарантує безпеки: обмеження повинне мати законну мету й відповідати реальному ризику. Порівняння української та польської моделей дає змогу перевірити, наскільки чітко правові правила пов’язані з процедурами класифікації, допуску, обліку й контролю за використанням захищених відомостей.

Мета дослідження — зіставити законодавчі та організаційні механізми захисту інформації в Україні й Польщі та запропонувати напрями їх удосконалення. Використано формально-юридичний, порівняльно-правовий і системний методи; досліджено нормативні акти та офіційні роз’яснення уповноважених органів.

Першу відмінність виявляємо в термінології. В Україні стаття 21 Закону «Про інформацію» відносить до інформації з обмеженим доступом конфіденційну, таємну та службову інформацію. Для цих категорій передбачено різні підстави обмеження доступу. Отже, поняття охоплює ширше коло відомостей, ніж державна таємниця. Наявність службової позначки сама по собі також не дає підстав приховувати будь-який документ від суспільства (Верховна Рада України, 1992).

За статтею 6 Закону «Про доступ до публічної інформації» обмеження доступу передбачає оцінювання законної мети, істотності ймовірної шкоди та переваги цієї шкоди над суспільним інтересом. Захисту підлягає конкретна

інформація, а не весь документ. Тому відкриті фрагменти змішаних документів слід надавати для ознайомлення, а рішення про відмову повинне бути обґрунтованим і перевірюваним (Верховна Рада України, 2011).

Практичне значення такого розмежування добре видно на прикладі аналітичного звіту органу влади. Один його розділ може містити відкриті статистичні дані, інший — відомості про вразливість певного об'єкта. Позначення всього звіту як закритого не звільняє розпорядника від обов'язку перевірити, яку саме частину документа треба захистити. Для організації це означає потребу не тільки вести перелік інформації з обмеженим доступом, а й навчити працівників застосовувати правові критерії до конкретного змісту, а не лише до назви матеріалу (Верховна Рада України, 2011).

Державна таємниця в Україні має окремий режим. Закон «Про державну таємницю» встановлює ступені «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно». Віднесення відомостей до таємниці потребує спеціальної процедури й оцінки шкоди національній безпеці; обмеження стосується саме секретних відомостей, а не автоматично всього носія. Закон регулює також допуск, доступ, режимні заходи й відповідальність посадових осіб (Верховна Рада України, 1994a).

У Польщі захист державних секретних відомостей регулює Ustawa o ochronie informacji niejawnych від 5 серпня 2010 року. Передбачено чотири грифи: ściśle tajne, tajne, poufne та zastrzeżone. Рівень обирають залежно від можливих наслідків розголошення. Ця категорія не є точною відповідністю всьому масиву української конфіденційної, службової та таємної інформації, адже окремі види охоронюваних таємниць у Польщі регулюються іншими актами (Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 2010).

Польська модель цікава чітким організаційним зв'язком між класифікацією і правилами роботи з інформацією. У практичних роз'ясненнях ABW виокремлено безпеку персоналу, спеціальне навчання, охорону приміщень, інформаційних систем та промислову безпеку. Завдяки такому підходу охорона матеріалів не обмежується формальним присвоєнням грифу. Від установи очікують встановлення відповідальних осіб, захищеного документообігу та процедур контролю. Проте оцінювати цю модель варто саме як набір взаємопов'язаних вимог, а не як універсальний шаблон для іншої правової системи (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, б. д.).

Відповідність національних грифів не слід визначати лише за їх кількістю: юридично важливішими є критерії оцінювання шкоди, порядок перегляду рішень і можливість виправити помилкову класифікацію. Польське Агентство внутрішньої безпеки наголошує на наданні доступу тільки уповноваженим особам та відповідності заходів охорони присвоєному грифу (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, б. д.).

Друга площина порівняння — допуск до секретної інформації. В Україні він пов'язаний зі спеціальною перевіркою та службовою необхідністю. У Польщі робота з матеріалами poufne і вищих грифів, як правило, передбачає

підтвердження благонадійності та спеціальне навчання. Отриманий допуск не є підставою відкривати працівникові всі секретні документи установи: обсяг доступу має відповідати його завданням (Верховна Рада України, 1994a; Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 2010).

Важливою умовою захисту є персональна відповідальність. Польське регулювання визначає функції відповідальних за режим секретності, навчання працівників, зберігання матеріалів і захист інформаційних систем. Українським установам так само потрібний чіткий розподіл ролей: хто класифікує відомості, погоджує доступ, фіксує передачу й перевіряє виконання процедур. Без незалежного контролю поєднання таких функцій підвищує ризик прихованих порушень.

У межах порівняння показовим є також розрізнення допуску працівника і права ознайомлення з окремим матеріалом. Перше засвідчує відповідність особи встановленим умовам, друге — наявність службової необхідності в конкретній ситуації. На практиці ризик виникає тоді, коли адміністративний допуск сприймають як загальний дозвіл переглядати всі файли. Тому система захисту має передбачати журналювання звернень, обмеження кола адресатів та обов'язковий перегляд доступів після переведення, відпустки або завершення проєкту. Ці заходи особливо актуальні для міжвідомчого обміну матеріалами.

Третій аспект — контроль усіх етапів обігу інформації: створення, копіювання, електронного зберігання, передачі, зміни грифу та знищення носіїв. Рішення Ради ЄС 2013/488/EU передбачає поєднання кадрових, фізичних, адміністративних і технічних заходів та облік руху секретних матеріалів. Оскільки документ регулює інформацію ЄС, його положення не замінюють національного законодавства, але можуть бути орієнтиром для внутрішніх процедур (Council of the European Union, 2013).

Технічні засоби при цьому не повинні розглядатися окремо від людського чинника. Застосування шифрування, захищених каналів та реєстрації подій не зменшує значення дисципліни працівника, який визначає адресата, обирає файл або дозволяє його копіювання. Повноцінний захист передбачає кілька незалежних бар'єрів: правильну класифікацію, перевірку повноважень користувача, захист сховища та можливість відтворити історію обігу відомостей. Якщо одна ланка не спрацює, інші мають обмежити наслідки порушення. Саме так можна практично реалізувати ризик-орієнтований підхід, закріплений у європейських правилах (Council of the European Union, 2013).

Для України пріоритетним є узгодження інструкцій із цифровим документообігом. Належна реєстрація паперового документа втрачає сенс, якщо електронна копія циркулює поза контрольованим середовищем. Необхідні розмежування повноважень, фіксація дій з файлами, захищене зберігання та зрозумілий алгоритм реагування на інциденти. Правову основу захисту даних у відповідних системах містить Закон «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» (Верховна Рада України, 1994b).

Удосконалення доцільно спрямувати на чотири взаємопов'язані завдання: затвердити матрицю категорій інформації та відповідальних осіб; регулярно переглядати права доступу після кадрових змін; навчати працівників діям у випадках помилкової адресації, копіювання чи використання особистих носіїв; запровадити незалежний контроль, який оцінює фактичне зменшення ризиків, а не лише заповнення журналів.

Запроваджувати ці зміни доцільно послідовно, без створення додаткових процедур заради самої звітності. На початковому етапі потрібно з'ясувати, які категорії документів фактично зберігає установа, хто ними користується і якими шляхами вони передаються. Наступний етап — зіставлення наявних прав доступу зі службовими функціями та виправлення найбільш ризикових невідповідностей. Лише після цього варто визначати пріоритети технічного оснащення й вимоги до аудиту. Така черговість дає можливість спрямувати обмежені ресурси на реальні ризики, а не на дублювання вже чинних формальних правил.

Ефективність заходів можна визначати за кількістю надлишкових прав доступу, часом їх відкликання, регулярністю перегляду грифів, охопленням персоналу навчанням та усуненням причин інцидентів. Це запропоновані показники внутрішнього контролю, а не результати емпіричного вимірювання.

Міждержавний обмін секретною інформацією вимагає узгодити перелік отримувачів, цілі використання, облік копій і порядок повідомлення про інциденти. У правилах Ради ЄС передбачено відповідний рівень захисту переданих третім державам відомостей. Для України такий підхід корисний у межах чинних міжнародних договорів і національних процедур (Council of the European Union, 2013).

Висновки

Порівняльний аналіз підтверджує спільність базової мети української та польської систем — недопущення розголошення відомостей, здатного зашкодити державним інтересам. Відмінності пов'язані насамперед з обсягом правових категорій і структурою механізмів класифікації. Українське поняття інформації з обмеженим доступом є ширшим за польську категорію informacje niejawne, тому пряме зіставлення грифів без урахування їх юридичного змісту є методологічно хибним.

Перспективним напрямом для України є не копіювання окремих іноземних процедур, а посилення їхньої узгодженості: належне обґрунтування секретності, персональна відповідальність, обмеження доступу службовою необхідністю, контроль електронного обігу й регулярний перегляд ризиків. Саме така комбінація сприяє захисту національної безпеки без невиправданого звуження права суспільства на інформацію.

Водночас порівняння законодавчих моделей не дає підстав автоматично стверджувати, що одна держава захищає інформацію результативніше за іншу. Для такого висновку потрібні зіставні відомості про практику допуску, виконання внутрішніх перевірок і характер порушень, які не завжди доступні у відкритих

джерелах. Подальше дослідження доцільно спрямувати на розроблення критеріїв оцінювання результативності захисних процедур та перевірку їх застосовності в окремих органах державної влади. Це дозволить відокремити формальну відповідність нормативним вимогам від фактичного зниження небезпеки розголошення відомостей.

Список використаних джерел

1. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. (б. д.). Organizacja ochrony informacji niejawnych. https://bip.abw.gov.pl/bip/informacje-niejawne-1/nadzor-nad-systemem-oc/organizacja-ochrony-in/145,dok.html
2. Council of the European Union. (2013). Council Decision 2013/488/EU of 23 September 2013 on the security rules for protecting EU classified information. Official Journal of the European Union, L 274, 1–50. https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2013/488/oj
3. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2010). Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2025 r., poz. 1209). https://eli.gov.pl/eli/DU/2025/1209/ogl
4. Верховна Рада України. (1992). Про інформацію: Закон України № 2657-XII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12
5. Верховна Рада України. (1994a). Про державну таємницю: Закон України № 3855-XII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12
6. Верховна Рада України. (1994b). Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України № 80/94-ВР. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80
7. Верховна Рада України. (2011). Про доступ до публічної інформації: Закон України № 2939-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17

Правове регулювання доступу до публічної інформації в країнах Європейського Союзу

Овсій Анна Станіславівна, магістр
Національна академія Служби безпеки України
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки стратегічних комунікацій
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Гуз Анатолій Михайлович, д.і.н., професор, завідувач КОЗІОД ННІ ІБ СК

Короткий опис (анотація)

У статті розглянуто правові засади доступу до публічної інформації в країнах Європейського Союзу та співвідношення наднаціональних норм із законодавством держав-членів. Охарактеризовано положення Регламенту (ЄС) № 1049/2001 і Директиви (ЄС) 2019/1024, які визначають умови доступу до документів європейських інституцій та повторного використання інформації державного сектору. На прикладі Швеції, Німеччини та Франції показано відмінності в організації інформаційної відкритості публічної влади. Проаналізовано вплив цифровізації, електронних реєстрів і технічних умов пошуку документів на здійснення права на інформацію. Досліджено правові підстави обмеження доступу та доступні механізми перегляду відмов. Зроблено висновок, що належний рівень відкритості потребує поєднання законодавчих гарантій, зручних інформаційних систем і своєчасного захисту прав заявників.

Основна частина

Доступ до публічної інформації є одним із основних механізмів забезпечення прозорості державного управління, громадського контролю та реалізації демократичних прав людини. У країнах Європейського Союзу право на отримання інформації поступово перетворилося з можливості ознайомлення з офіційними документами на дієвий інструмент участі громадян у суспільному житті.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює доступ до документів ключових інституцій ЄС, є Регламент (ЄС) № 1049/2001 від 30 травня 2001 року. Документ визначає загальні принципи реалізації права на доступ, порядок подання й розгляду запитів, підстави обмеження відкритості та процедури перегляду рішень про відмову (Regulation (EC) No 1049/2001, 2001, ст. 3, 6-8).

Попри спільні правові засади, держави-члени Європейського Союзу використовують різні моделі законодавчого забезпечення доступу до інформації. Однією з найдавніших є шведська модель, історичні витоки якої пов'язані з Актом про свободу друку 1766 року. У сучасній Швеції право доступу до офіційних документів має конституційне підґрунтя, а органи публічної влади зобов'язані забезпечувати ознайомлення з документами, які не підпадають під установлені законом винятки. У Німеччині доступ до офіційної інформації

федеральних органів регулюється Законом про свободу інформації (Informationsfreiheitsgesetz), тоді як на рівні федеральних земель діють власні законодавчі механізми, що можуть відрізнятися обсягом гарантій. Французька система спирається на право доступу до адміністративних документів і передбачає участь Комісії з доступу до адміністративних документів (CADA), яка розглядає спори між заявниками та адміністративними органами. Порівняння зазначених держав показує, що правова відкритість може забезпечуватися через різні інституційні процедури, однак спільною залишається вимога створювати реальні можливості для отримання суспільно значущої інформації.

Розвиток цифрових технологій суттєво змінив зміст правовідносин, пов'язаних із доступом до публічної інформації. Традиційні законодавчі конструкції формувалися переважно для ситуацій, коли необхідні відомості містилися в конкретному паперовому документі, який можна було ідентифікувати, скопіювати та передати заявнику. Натомість сучасні органи влади використовують електронні бази даних, автоматизовані інформаційні системи та цифрові засоби службової комунікації, через що необхідна інформація не завжди існує у вигляді заздалегідь сформованого документа. Українська дослідниця Т. Олексіюк, аналізуючи правове регулювання цифрового доступу до офіційних документів, наголошує на необхідності забезпечення «надання доступу саме до інформації, а не до документа, як її фізичного носія» (Олексіюк, 2022, с. 11).

Сучасні зміни у сфері доступу до публічної інформації тісно пов'язані з розвитком відкритих даних та можливостей їх повторного використання. Нормативною основою відповідних процесів стала Директива (ЄС) 2019/1024 від 20 червня 2019 року про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору (Directive (EU) 2019/1024, 2019, ст. 5, 14). Особливості реалізації права на інформацію в цифровому середовищі безпосередньо залежать від функціонування електронних реєстрів та інформаційних порталів. У дослідженні 2024 року С. Гейкконен зазначає, що «технологічна побудова реєстрів документів дозволяє як обмежувати, так і розширювати доступ до документів» (Heikkonen, 2024, с. 111). Проблема цифрової доступності інформації простежується і в українських наукових дослідженнях, що дозволяє провести порівняння з практикою Європейського Союзу. Т. Олексіюк звертає увагу на труднощі пошуку інформації на офіційних веб-сайтах, перевірки її актуальності та забезпечення доступу до електронних ресурсів для осіб з інвалідністю (Олексіюк, 2022, с. 16).

Поряд із гарантіями відкритості правове регулювання Європейського Союзу передбачає можливість обмеження доступу до документів з метою захисту визначених законом інтересів. Відповідно до статті 4 Регламенту № 1049/2001 підставами для відмови можуть бути загрози громадській безпеці, обороні, міжнародним відносинам, захисту приватного життя, комерційних інтересів або належному проведенню розслідувань. Наприклад, документи, які містять відомості про конкретні оборонні операції або військові можливості держав-

членів, можуть потребувати обмеження доступу для запобігання реальним загрозам безпеці. Водночас інформація про використання бюджетних коштів чи підготовку економічних рішень не повинна автоматично визнаватися конфіденційною лише через її зв'язок із чутливою сферою управління. Правомірність відмови має оцінюватися з урахуванням змісту документа, характеру охоронюваного інтересу та можливих наслідків оприлюднення. Крім того, частина 6 статті 4 передбачає, що за наявності підстав для обмеження доступу лише до певних частин документа решта його змісту повинна надаватися заявнику (Regulation (EC) No 1049/2001, 2001, ст. 4).

Складність застосування законодавчих обмежень особливо помітна у сфері міжнародної діяльності Європейського Союзу. Дж. Петерс і Л. Анкерсміт досліджують проблеми доступу до документів, пов'язаних із міжнародними переговорами, дипломатичними відносинами та безпековою політикою. Автори наголошують, що «інституції ЄС повинні належним чином обґрунтовувати будь-яку відмову в наданні доступу до документа.» (Peters & Ankersmit, 2024, с. 53). Особливості застосування винятків із права на доступ тісно пов'язані з ефективністю адміністративного та судового захисту заявників. Регламент № 1049/2001 передбачає можливість подання повторної заяви про перегляд рішення у випадку повної або часткової відмови в наданні документа. Після завершення відповідної процедури заявник може скористатися передбаченими правовими засобами захисту, зокрема зверненням до Суду Європейського Союзу або поданням скарги Європейському омбудсману (Regulation (EC) No 1049/2001, 2001, ст. 7-8).

Отже, правове регулювання доступу до публічної інформації в країнах Європейського Союзу сформувалося як багаторівнева система, у межах якої наднаціональні правові норми взаємодіють із законодавством держав-членів. Подальше вдосконалення правового регулювання повинно забезпечувати перехід до адміністративної практики, за якої отримання суспільно значущої інформації є зрозумілою та доступною процедурою, а будь-яке обмеження має чітке правове обґрунтування. Порівняння законодавчих моделей Швеції, Німеччини та Франції свідчить, що відкритість органів влади реалізується через різні адміністративні процедури, але залежить від подібних умов: зрозумілості правил, доступності документів і можливості перевірити законність відмови. Регламент № 1049/2001 закріплює процесуальні гарантії для звернень до інституцій ЄС, тоді як національні системи забезпечують доступ до інформації органів державної та місцевої влади. Ефективність відповідного регулювання тому доцільно оцінювати не за самим фактом ухвалення законів, а за тим, наскільки швидко й повно заявник може отримати необхідні відомості.

Сучасний розвиток інформаційного права Європейського Союзу визначається поширенням електронного документообігу та відкритих даних. Цифрові технології полегшують доступ до інформації, проте недосконала структура реєстрів, відсутність належних метаданих або неповне архівування службової комунікації можуть створювати перешкоди навіть за наявності

законодавчого права на документ. Наукові дослідження підтверджують, що зручність пошуку, повнота оприлюднення та доступність цифрових сервісів безпосередньо впливають на фактичне здійснення інформаційних прав (Олексіюк, 2022, с. 16; Heikkonen, 2024, с. 111-112). Відповідно, вдосконалення правового регулювання має супроводжуватися чіткими правилами створення і зберігання електронних документів, забезпеченням тематичного пошуку та оприлюдненням інформації у форматах, придатних для повторного використання. Це сприятиме не лише прозорості адміністративної діяльності, а й розвитку громадських досліджень і цифрових сервісів.

Висновки

Подальше вдосконалення європейських правових гарантій повинно забезпечувати належне співвідношення інформаційної відкритості та захисту законних публічних і приватних інтересів. Відмова в наданні документа має спиратися на конкретні правові підстави й пояснення можливої шкоди, а за наявності підстав для приховування лише частини відомостей заявникові слід забезпечувати доступ до решти документа (Regulation (EC) No 1049/2001, 2001, ст. 4). Необхідно також враховувати часову цінність інформації: відомості про підготовку управлінського рішення можуть втратити практичну актуальність після завершення його ухвалення. Для України досвід держав ЄС є корисним у питаннях підвищення якості відкритих даних, узгодження законодавства з електронним документообігом та вдосконалення процедур захисту права на доступ. У підсумку дієвість інформаційної відкритості визначається тим, чи здатна людина своєчасно отримати достовірні відомості й використати їх для громадського контролю та участі в ухваленні рішень.

Список використаних джерел

1. Олексіюк, Т. (2022). Правове регулювання цифрового доступу до офіційних документів в Україні. *Право України*, (9), 9-20. https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2022_9-s1.pdf (дата звернення: 26.10.2026)
2. Directive (EU) 2019/1024 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on open data and the re-use of public sector information (recast). (2019). *Official Journal of the European Union*, L 172, 56-83. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1024 (дата звернення: 26.10.2026)
3. Heikkonen, S. K. (2024). Transparency materialised: How registers can regulate access to documents? *European Law Open, 3*(1), 111-131. https://www.cambridge.org/core/journals/european-law-open/article/transparency-materialised-how-registers-can-regulate-access-to-documents/8B1E29DE10D89C1A87350E0E65E02C2E (дата звернення: 26.10.2026)
4. Peters, J., & Ankersmit, L. (2024). Public access to documents in EU external relations. *Maastricht Journal of European and Comparative Law, 31*(1), 53-81.

https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1023263X241233101 (дата звернення: 26.10.2026)
5. Regulation (EC) No 1049/2001 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2001 regarding public access to European Parliament, Council and Commission documents. (2001). *Official Journal of the European Communities*, L 145, 43-48. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001R1049 (дата звернення: 26.10.2026)

Виявлення психологічного реалізму як методу масового залучення суспільства

Пасько Карина Павлівна, магістр
Національна академія Служби безпеки України
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій
м. Київ, Україна
Науковий керівник:
Жолтікова О.В., викладач КСК ПЛ ЦСК ННІ ІБ СК

Досліджено, як психологічний реалізм виявляється в цифрових медіаісторіях і за яких умов може сприяти масовому залученню суспільства. Увагу зосереджено на зв'язку між переконливістю розповіді, участю аудиторії та захистом інформації з обмеженим доступом. Матеріалом слугували наукові праці з медіакомунікації та інформаційної безпеки; застосовано їх аналіз, порівняння й теоретичне узагальнення. Визначено ознаки психологічної правдоподібності, окреслено можливий перебіг залучення користувача до соціальної кампанії. Розмежовано переконливість історії, достовірність повідомлених фактів і надійність джерела. Розглянуто ризики розкриття персональних та корпоративних даних. Для підготовки контенту запропоновано поєднувати аналіз мотивів героя з оцінюванням оприлюднених відомостей і способу участі аудиторії. Результати можуть бути використані в соціальних кампаніях та навчанні безпечного поводження з інформацією.

Користувач соціальної мережі може зацікавитися суспільною проблемою через історію конкретної людини. Він простежує її вибір, співвідносить переживання зі своїм досвідом, обговорює наслідки рішення. Такий відгук відкриває можливості для соціальних кампаній. Водночас психологічно переконлива розповідь здатна викликати довіру раніше, ніж людина перевірить її джерело. Для фахівця з організації захисту інформації з обмеженим доступом тут постає практичне питання: як використати зрозумілу історію для пояснення безпечної поведінки й урахувати ризики, які супроводжують емоційне залучення.

Мета дослідження – визначити ознаки психологічного реалізму в цифровому контенті та умови його застосування в масовій комунікації й соціальних кампаніях із дотриманням конфіденційності. Об'єктом обрано взаємодію користувачів із медіаповідомленнями в інтернет-просторі. Предмет становить зв'язок між психологічною правдоподібністю історії, відгуком аудиторії та поводженням з інформацією. Наукові публікації проаналізовано й зіставлено за комунікативними та інформаційно-безпековими положеннями. Отримане узагальнення має теоретичний характер; причинний вплив способу подання ще належить перевірити.

Під психологічним реалізмом у цій роботі розуміємо таке представлення людини, за якого можна простежити причини її переживань і рішень. Поведінка має бути послідовною щодо описаних обставин. Це стосується журналістської історії, соціального відеоролика, допису від першої особи або навчального цифрового кейсу. Самого побутового сюжету чи виразної емоції недостатньо. Дослідникові потрібно з'ясувати, що спонукало героя до вчинку і чому його позиція змінилася. Саме ця внутрішня логіка становить предмет аналізу.

Побідаш (2019) серед ознак якісної історії розглядає зрозумілість, реалістичність, емоційність і відповідність аудиторії; окрему увагу приділяє герою, сюжету та деталям. Ці положення допомагають уточнити співвідношення сторітелінгу й психологічного реалізму. Перший охоплює організацію розповіді загалом. Другий у запропонованому прочитанні стосується того, наскільки переконливо в ній розкрито людську поведінку: потреби, сумніви, суперечності та наслідки вибору. Тому емоційно виразні історії можуть відрізнятися за глибиною опрацювання мотивів.

Для зіставлення медіаматеріалів обрано чотири орієнтири. Спочатку встановлюється потреба або проблема, яка спонукає героя діяти, потім простежується зв'язок між обставинами, переживаннями та рішенням. Наступне питання стосується внутрішнього вибору: чи показано сумнів або зміну оцінки ситуації. Завершує аналіз співвіднесення мовлення та поведінки із заявленим досвідом людини. Кожне судження потрібно пов'язати з конкретним фрагментом тексту, відео або перебігом подій. Без такого обґрунтування оцінка легко зводиться до загального враження, і порівнювати її з іншим прочитанням того самого матеріалу складно.

Наративне занурення описує стан, коли увага, уява й емоції зосереджені на подіях розповіді. Зв'язність історії та психологічна правдоподібність персонажів можуть підтримувати це сприйняття (Green, 2021). Звідси, однак, не випливає, що повідомлені факти перевірено. Людина здатна зрозуміти героя і співпереживати йому, хоча джерело інформації залишається ненадійним. Під час аналізу медіаконтенту ці оцінки потрібно розвести: що робить історію переконливою і що підтверджує її фактичний зміст. Для інформаційної безпеки різниця між ними має практичні наслідки.

Цифрова історія існує разом із середовищем поширення. Текст може доповнюватися фотографіями, відео та інфографікою, а коментарі й повторні публікації продовжують взаємодію після першого перегляду. Зв'язок медіавидання з аудиторією через мультимедійний сторітелінг, зокрема лонгріди та впізнаване подання матеріалу, досліджують Горчикова і Золяк (2022). Для теми залучення це означає, що аналізувати потрібно і саму розповідь, і умови її сприйняття. Відгук на історію формується також у процесі обговорення, де користувач зустрічає інші тлумачення.

Масове залучення в цифровій комунікації пов'язуємо з розширенням кола людей, які осмислили повідомлення та добровільно долучилися до запропонованої діяльності. Показ у стрічці засвідчує лише видимість контенту.

Перегляд, коментар або поширення характеризують різні дії користувача й не обов'язково виражають підтримку. Результат соціальної кампанії слід співвідносити з її метою: участю в освітньому заході, зверненням до перевіреного ресурсу чи засвоєнням правила безпечного обміну відомостями. Тоді можна точніше з'ясувати, який відгук отримала історія.

Перебіг залучення пропонуємо простежувати від упізнавання ситуації та розуміння мотиву до емоційного відгуку, критичного осмислення й добровільної дії. Це аналітична послідовність, кожна ланка якої залежить від обставин і потребує перевірки. На етапі осмислення користувач має нагоду зіставити історію з фактами, перевірити ініціатора кампанії та спосіб участі. Психологічно правдоподібна розповідь може допомогти побачити проблему через досвід іншого. Власне судження аудиторії при цьому зберігає значення, у тому числі коли воно відрізняється від позиції автора.

Публічне повідомлення відкриває доступ і до деталей, які автор міг вважати другорядними. У дослідженні ризиків OSINT показано, як відомості з медіа, соціальних мереж та інших інтернет-ресурсів можуть використовуватися для збирання інформації про організацію (Легомінова та ін., 2024). Цей висновок пов'язує аналіз цифрових історій із завданнями захисту конфіденційності. Поряд із мотивами героя потрібно оцінити, що саме розповідь повідомляє про учасників кампанії та внутрішню діяльність організації. Переконливість подання не усуває ризику розкриття зайвих відомостей.

Коментар, реєстраційна форма, фотографія чи опис робочого випадку можуть містити персональні дані або фрагменти документів з обмеженим доступом. Іноді сама історія спонукає людину повідомити більше, ніж необхідно для участі. Довіра до її героя не захищає від подальшого використання цих відомостей. Загрози встановлення особи через збирання та аналіз відкритих інтернет-джерел розглянуто в дослідженні деанонімізації (Главацька та ін., 2024). Тому перевірка публічного матеріалу має охоплювати також супровідні зображення й попередні дописи, з якими можна пов'язати нові деталі.

Споріднена проблема виникає під час протидії соціальній інженерії. Навчання працівників, правила роботи з корпоративними даними та повідомлення про підозрілі звернення розглядаються як організаційні засоби протидії фішингу (Якименко та ін., 2021). Психологічно переконливу історію в такому випадку слід оцінювати і як можливий спосіб подання неперевіреного запиту. Наприклад, розповідь про термінову допомогу ще не засвідчує повноважень відправника отримувати документи. Перевірка через відомий офіційний канал дає змогу з'ясувати, хто звертається і чи можна передавати запитувані відомості.

Цей зв'язок придатний і для навчальних соціальних кампаній. У змодельованій історії працівник отримує правдоподібне прохання надіслати внутрішній файл. Він хоче допомогти, сумнівається й перевіряє повноваження відправника. Через такий перебіг подій можна показати мотив, момент вибору та доступну безпечну дію. Пояснення правила перевірки завершує навчальний

матеріал, а документи й облікові дані для нього готуються вигаданими. Отже, ризик обговорюється на конкретній ситуації без оприлюднення справжніх конфіденційних відомостей. Цей приклад є модельним, а не описом проведеного експерименту.

Підготовка кампанії починається також із питання, які дані справді потрібні її організаторам. У запропонованому підході кожне поле форми співвідноситься з метою збирання; зайві відповіді збільшують можливі наслідки витоку. Заздалегідь визначаються коло осіб із доступом до результатів, тривалість їх зберігання та спосіб узагальнення. Для публічної розповіді окремо вирішується, чи необхідні ім’я людини, фотографія, місце роботи та інші впізнавані подробиці. Участь у заході й оприлюднення особистого досвіду потребують окремого пояснення умов, оскільки це різні етапи взаємодії з аудиторією.

Перед публікацією авторові контенту й особі, відповідальній за дотримання режиму доступу, слід узгодити межі відкритого опису ситуації. Перевірка охоплює текст, зображення, вкладення та метадані файлів. Під час подальшої взаємодії модерація коментарів і закритий канал повідомлення про інциденти можуть зменшити ризик небажаного розголошення. Ці заходи потрібні саме тому, що заклик до обговорення заохочує людей ділитися досвідом. Організатори мають передбачити спосіб реагування, якщо у відкритій розмові з’являться конфіденційні подробиці.

Результати кампанії варто оцінювати за масштабом поширення, змістом відгуку та безпечністю участі. Перегляди й переходи дають відомості про охоплення. Здатність пояснити мотив героя, зрозуміти порушену проблему та вибрати обґрунтовану дію в навчальному завданні характеризує якість залучення. Окремої уваги потребують дотримання правил нерозголошення, перевірка звернень через офіційні канали та обсяг зібраних даних. Реакції й коментарі слід читати за змістом: їхня кількість може зростати і через підтримку, і через критику. Без цього тлумачення платформна статистика мало говорить про досягнення мети (Якименко та ін., 2021).

Для емпіричної перевірки потрібні порівнювані матеріали з однаковими темою, обсягом і закликом до дії. Змінюватися має ступінь розкриття мотивів та внутрішнього вибору героя. Розподіл учасників між умовами, оцінка попередньої обізнаності й повторне вимірювання допоможуть відокремити вплив подання від уже наявного інтересу до теми. Завдання може бути модельним: реальні паролі чи документи для нього не потрібні. Поки таких результатів немає, запропонована послідовність окреслює напрям дослідження, а не доводить самостійний причинний вплив психологічного реалізму.

В підсумку, виявляти психологічний реалізм у цифровому контенті можна через мотиви героя, зв’язок його реакцій з обставинами та перебіг внутрішнього вибору. Така побудова історії може підтримувати увагу й осмислення суспільної проблеми в медіа та соціальних кампаніях. Ступінь залучення, однак, потрібно встановлювати за масштабом поширення, розумінням повідомлення і добровільними діями користувачів.

Для організації захисту інформації з обмеженим доступом принципово розрізняти переконливість історії, достовірність фактів і надійність джерела. Аналіз контенту тому поєднано з оцінкою оприлюднених відомостей, потреби в збиранні даних та безпечності способу участі. Застосувати цей підхід можна під час підготовки публікацій, соціальних кампаній і навчання протидії соціальній інженерії. Подальша перевірка має з'ясувати, чи допомагає психологічно правдоподібне подання надовго засвоїти правила та дотримуватися їх у роботі з інформацією.

Список використаних джерел

1. Главацька, А., Ангельська, О., & Опірський, І. (2024). Дослідження технології використання OSINT як нової загрози з деанонімізації особи в інтернет просторі. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка, 1*(25), 19–50. https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.25.1950
2. Горчикова, А. О., & Золяк, В. В. (2022). Сторітелінг як нова медіатехнологія побудови зв'язку видання з аудиторією (на прикладі видання The USA Today). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика, 33(72)*(3), 328–332. https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.3/54
3. Легомінова, С., Щавінський, Ю., Рабчун, Д., Запорожченко, М., & Будзинський, О. (2024). Небезпека інструментів OSINT та способи пом'якшення наслідків їх використання для організації. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка, 1*(25), 294–303. https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.25.294303
4. Побідаш, І. Л. (2019). Сторітелінг: ознаки «гарної» історії. *Обрії друкарства*, 1(7), 144–150. https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1(7).169575
5. Якименко, Ю., Рабчун, Д., & Запорожченко, М. (2021). Місце соціальної інженерії в проблемі витоку даних та організаційні аспекти захисту корпоративного середовища від фішингових атак з використанням електронної пошти. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка, 1*(13), 6–15. https://doi.org/10.28925/2663-4023.2021.13.615
6. Green, M. C. (2021). Transportation into narrative worlds. In L. B. Frank & P. Falzone (Eds.), *Entertainment-education behind the scenes* (pp. 87–101). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-63614-2_6

Збірник наукових праць

1-ї Міжнародної студентської наукової конференції

«НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ»

27-28 жовтня 2026р.

м. Суми, Україна

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №8621 від 21.04.2026

Організаційний комітет може не погоджуватися з точкою зору авторів.
Автори несуть відповідальність за правильність тексту тез.

SCIENCE VECTOR

https://science-vector.com/
e-mail: info@science-vector.com